

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL POLİTİKA VE SOSYAL HİZMETLER BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL'DAKİ SURİYELİ AİLELERİN
KÜLTÜREL AKTARIM SÜREÇLERİNDE
DEVAMLILIK VE DEĞİŞİM

Fatma Betül BAŞYİĞİT

2501201297

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Ali KAYA

İSTANBUL – 2024

ÖZ

İSTANBUL'DAKİ SURİYELİ AİLELERİN KÜLTÜREL AKTARIM SÜREÇLERİNDE DEVAMLILIK VE DEĞİŞİM

FATMA BETÜL BAŞYİĞİT

Bu çalışmada, farklı disiplinlerin ele aldığı göç konusu kültürleşme ve kültürel aktarım bağlamında ele alınmıştır. Suriye'den Türkiye'ye göç eden ve göç ülkesinde nesiller arası kültürel aktarım deneyimi olan kişilerin kültürleşme biçimleri incelenmiş; zorunlu göç sonucunda gelen ve devamında nesiller arası ilişkiler geliştirerek Türkiye'de yaşam kuran Suriyelilerin kültürleşme deneyimleri ve kültürle kurdukları ilişki değerlendirilmiştir.

Suriye'de yaşanan savaş sonrasında zorunlu göç yaşayan kişiler, göç ettikleri ülkelerde sosyal ve kültürel açıdan birçok farklılıkla karşı karşıya kalmıştır. Zorunlu ve kitlesel yaşanan göçün üzerinden 13 yıl geçmiştir. Yaşadıkları toplumda yeni bir hayat kuran ailelerin deneyimleri birçok açıdan önem taşımaktadır. Gündelik yaşam deneyimlerindeki kültürel yansımalar; hayat pratikleri, aile yaşantısı ve yerel toplumla etkileşimleri üzerinden değerli veriler sunmuştur. Katılımcıların anlatımlarında yer alan bu deneyimler kültürel hayatın devamlılığı ve değişimi üzerine bir bakış açısı kazandırmaktadır.

Bu çalışmada, İstanbul'da yaşayan Suriyelilerin kültürleşme deneyimleri incelenmektedir. Bu kapsamda, temelde “*Kültürleşme ve kültürel aktarım bağlamını nasıl kurabiliriz?*” ve “*Kültürleşme sürecinde bireylerin kültür ile kurdukları ilişkide neler değişmekte ve neler devam etmektedir?*” olarak yer alan iki soruyla ailelerin öz kültür ve göç ettikleri ülkenin kültürünü benimseme ve kültürü devam ettirme durumları kültürün aktarıcısı ebeveynlerin görüşleriyle anlaşılmaya çalışılmıştır. İstanbul'da Suriyelilerin yaşadığı farklı ilçelerde gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde çoğunlukla kadın katılımcılar yer almıştır. Bireylerin yeni toplumda içinde bulundukları kültürel etkileşimler kültürle kurdukları ilişki biçimlerini etkileyerek kültürleşme tercihlerini belirlemiştir. Yapılan çalışma kapsamında elde edilen bulgular, Suriyeli ailelerin kendi kültürel değerlerini korumaya ve devam ettirmeye çalışırken bir yandan da Türkiye kültürünü benimsemeye gayret ettiklerini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: göç, göçmen, kültürleşme, kültürel aktarım, kültürel değişim, kültürel devamlılık

ABSTRACT

CHANGE AND CONTINUITY IN THE CULTURAL TRANSMISSION PROCESS OF SYRIAN FAMILIES IN ISTANBUL

FATMA BETÜL BAŞYİĞİT

In this study, the issue of migration, which is addressed by different disciplines, is discussed in the context of acculturation and cultural transmission. The forms of acculturation of people who migrated from Syria to Turkey and experienced intergenerational cultural transmission in the country of migration were examined; the acculturation experiences of Syrians who came to Turkey as a result of forced migration and subsequently established a life in Turkey by developing intergenerational relationships and the relationship they established with culture were evaluated.

People who experienced forced migration after the war in Syria faced many social and cultural differences in the countries they migrated to. It has been 13 years since the forced and mass migration. The experiences of families who have established a new life in the society they live in are important in many respects. The cultural reflections in their daily life experiences provided valuable data on life practices, family life and interactions with the local society. These experiences in the narratives of the participants provide a perspective on the continuity and change of cultural life.

This study examines the acculturation experiences of Syrians living in Istanbul. In this context, with two questions, *“How can we establish the context of acculturation and cultural transmission?”* and *“What changes and what continues in the relationship that individuals establish with culture in the process of acculturation?”* it was tried to understand the adoption and continuation of the culture of the families’ native culture and the culture of the country of immigration through the views of the parents who are the transmitters of the culture. In the in-depth interviews conducted in different districts of Istanbul where Syrians live, mostly female participants took part. The cultural interactions of individuals in the new society affected the forms of relationship they established with the culture and determined their acculturation preferences. The findings of the study show that Syrian families strive to adopt Turkish culture while trying to preserve and maintain their own cultural values.

Keywords: migration, immigrant, acculturation, cultural transmission, cultural change, cultural continuity

ÖNSÖZ

Bu çalışma hayatının her anında göç olan ve göç hikayeleriyle büyümüş bir kız çocuğunun göçmen olmayı anlamlandırma çabasına dayanmaktadır. Göçmen bir ailede büyürken kendimi ailemin göç yolculuğuna, Almanya'daki yaşamına, Türkiye'ye dönüşlerine dair birçok hatıra ve anılarını dinlerken buldum. Bu göç deneyiminin aile ve kültürel yaşantımıza olan yansımalarını gözlemlemiş olmam beni göç ve kültür çalışmalarına iten temel sebeplerden biriydi. O zamanlar göçün benim için başlıca sembolik anlamları vardı. Göç, yılın belirli bir zamanında Almanya'dan gelen akrabalarımızdı. Almanya'dan getirilen hediyelerin içinde olduğu bavuldu. O bavulun açılma anı ve içinden çıkan fındıklı Alman çikolatalarıydı. Annemin Almanya'da Türk olma macerasıydı. Anneannemin çocukların kültürel ve dini değerleri unutmaması için verdiği çabaydı. Almanya'daki yaşamlarına alışırken yaşadıklarıydı. Ailesi Almanya'ya giden babamın Türkiye'de tek başına verdiği yaşam mücadelesiydi.

Bu başlı başına ailemin her bir üyesinin kendi hikayeleriydi. Bu hikayelerde anlatılanlar beni öyle etkiledi ki bu deneyime ortak olmam ve Erasmus vesilesiyle Almanya'da bulunmam kaçınılmazdı. Almanya'daki Türklerin yaşamları beni bu konuya dair daha derin düşüncelere itti. Ramazan ayını orada geçirmek, her iftarda farklı camilerde Türklerle oruç açmak... Kendi topraklarının ötesinde bir yaşam kurmak, bu yaşamı kendinden parçalarla bezemek... İşte bu oldurdıkları hayatları da tam da göçmen olmaktı. Bayram kahvaltısını es geçmemek için arkadaşım ile sofrayı kurmamızdı. Milli bayram günlerindeki coşkumuzdu. Her akşam yaptığımız Türk yemekleri ile birlikte yemek yememizdi. Sevdiklerimizle bir araya gelmekti. Beni kültür çalışmalarına iten sebeplerden biri de buydu.

Suriye göçü zaman içinde göçün farklı yönlerine ve insan hareketliliğinin getirdiklerine dair gözlem yapabildiğim önemli konulardan biriydi. Alanda yaptığım okumalar ile Suriye göçünü aile ve kültür üzerinden ele almak, ailelerin kültürel deneyimlerine ve göç hikayelerine odaklanmak istedim. Bu göç, bireylerin kültürel etkileşimler ile yeni bir toplumda var olma sürecini de beraberinde getirdiği gibi göçmen ailelerin deneyimleri, aile yaşantıları ve kültürel mirasları üzerine etki oluşturarak değişimlere yol açtı. Bu çalışmada, kendi hikayelerinin göç öncesi, sırasında ve sonrasında yaşadıkları ile nasıl şekillendiğini ve bunun göçün zengin doğasına dair bize anlattıklarını keşfetmeyi hedefledim. İnsan hikayeleri her zaman beni derinden etkilemiştir. Eğer bir çalışma yapacak olsaydım, şüphesiz ki bu insan hikayelerinin yer aldığı bir çalışma olurdu.

Hepimizin birbirinden farklı hayat hikayesi var. Farklılıklarımızla, bizi biz yapan değerlerimizle var olabilmemiz çok önemli. İnsan hikayelerini bilmeye ve anlamaya ihtiyacımız var. Çünkü insanların eylemleri de, çok kültürlü toplum yapısında bir arada yaşamamız da, belki de kendimize benzemeyenleri de anladığımızda o zaman anlam kazanıyor.

Öncelikle bu fikrimi akademik bir çalışmaya dönüştürmemde desteği ve katkılarına şükran duyduğum, bilgi ve tecrübeleri ile bana rehber olan, sürecin en başından beri değerli görüşleri ve manevi destekleriyle yanımda olan, benimle birlikte bu hikâyelere ortak olan sayın danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi ALİ KAYA'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Göç çalışmalarımı gönüllü anlamda sürdürdüğüm, hayatıma, bana, çalışmalarına değerli katkıları bulunan, araştırmada yer alan katılımcılara ulaşmamı sağlayan Yeryüzü Çocukları Derneği Derneğine şükranlarımı sunarım.

Bu süreç başından sonuna inişli çıkışlı, kimi zaman heyecanlı anlara, hayatımda büyük değişikliklere şahit oldu. Sürecin başından beri benimle olan kişilere teşekkürlerimi bir kez de buradan sunmak ve onları anmak isterim.

Beni her zaman el üstünde tutan, maddi manevi destekleri hep benimle olan, hayatın her alanında olduğu gibi yüksek lisans sürecimde beni motive eden, kendim olma sürecimde katkıları ile varlıkları benim için çok kıymetli olan başta annem Ayşenur Başyiğit olmak üzere babam Adem Başyiğit ve sevgili kız kardeşlerim Sena Begüm Başyiğit ve Melike Başyiğit'e sonsuz teşekkürler. Süreç içinde destekleriyle hayatımı kolaylaştıran, varlığı ile hayatıma anlam katan, her zaman ince fikirleriyle beni ve mutluluğumu önceleyen kıymetli hayat arkadaşım Ertuğrul Gazi Çelik'e teşekkürlerimi sunarım. İyi ki varsınız ve iyi ki benimlesiniz.

Araştırmaya değerli katkılarını sunan, vaktini ayırıp hikayelerini paylaşan bana evlerini açarak hikayelerine ortak eden göçmenler... En içten teşekkürlerimi sunuyorum.

F. BETÜL BAŞYİĞİT
İSTANBUL, 2024

Çalışmamı canım aileme ithaf ediyorum.

Sevgiler...

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE AMACI

1.1. Araştırmanın Konusu	5
1.2. Araştırmanın Amacı.....	7
1.3. Araştırmanın Önemi.....	9
1.4. Araştırmanın Temel Problemleri	10
1.5. Türkiye’de Suriyelilerin Genel Durumu ve Suriyelilere Yönelik Entegrasyon Politikaları.....	10
1.5.1. Suriyelilerin Türkiye’ye Göçü.....	11
1.5.2. Yasal Statü ve Mevcut Durum.....	13
1.5.3. Türkiye’nin Entegrasyon Politikası.....	15
1.5.3.1. Entegrasyon.....	15
1.5.3.2. Entegrasyon Politikaları.....	16
1.5.3.3. Suriyelilere Yönelik Entegrasyon Politikaları.....	18
1.5.4. Kültürleşme ve Entegrasyon.....	20

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Literatür Değerlendirmesi.....	23
2.2. Göç.....	28
2.3. Ulusötesi Göç Deneyimi.....	33
2.4. Göç Bağlamında Aileyi ve Aile İlişkilerini Anlamak.....	35
2.4.1. Aile İçinde Değer ve Kültür Aktarımı.....	37
2.5. Göç ve Kültürel Aktarım.....	38
2.5.1. Kültürleşme.....	40
2.5.1.1. Göçmen Ailelerde Kültürleşme.....	40
2.5.1.2. Kültürlerarası İlişkiler.....	44
2.5.1.3. Sosyokültürel Temas ve Etkileşim.....	46
2.5.1.4. Kültürleşme Stresi.....	46
2.5.1.5. Psikolojik ve Sosyo Kültürel Adaptasyon.....	47
2.5.2. Göçmen Ailelerde Kültürel Aktarım.....	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYELİLERİN KÜLTÜRLEŞME SÜRECİ VE KÜLTÜREL AKTARIM

3.1. Araştırma Yöntemi.....	51
3.1.1. Katılımcı profili.....	53
3.1.2. Araştırmacının rolü.....	54
3.1.3. Süreç.....	54
3.1.4. Karşılaşılan Güçlükler.....	55
3.2. Suriyelilerin Kültürleşme Süreci ve Kültürel Aktarım.....	55
3.2.1. Suriye'den Ayrılış ve Türkiye'ye Yolculuk.....	57
3.2.1.1. Göç Kararı.....	58
3.2.1.2. Göç Yolculuğu.....	59
3.2.2. Yeni Ülkeye Varış, İstanbul'a Yerleşim.....	60
3.2.3. Türkiye'de Yeni Bir Yaşam Kurma.....	62
3.2.3.1. Suriye'de ve İstanbul'da Yaşam: Değişen Hayatlar.....	63
3.2.4. Kabullenme ve Uyum.....	74
3.2.4.1. Güven Duygusu.....	75

3.2.4.2. Kalıcı Adımlar.....	75
3.2.4.3. Sosyal Bağlar ve İlişkiler.....	79
3.2.4.4. Dil Becerileri.....	83
3.2.4.5. Sosyal Statü ve Hukuki Durum.....	85
3.2.4.6. Kültürel Benzerlik ve Farklılık.....	91
3.2.4.7. Öz Kültür ile Bağlantıda Kalmak.....	94
3.2.5. Kültürleşme ve Kültürel Aktarım.....	97
3.2.5.1. Kültürel Pratikler ve Değerler.....	98
 SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	112
KAYNAKÇA.....	117

KISALTMALAR LİSTESİ

YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

GİRİŞ

Göç, tarih boyunca var olan ve toplumları etkileyen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde artan savaş, çatışma ve insani krizler, birçok insanın yaşadığı ülkeden ayrılarak başka ülkelere olan hareketine neden olmaktadır. Zorunlu ya da gönüllü, sebebi ne olursa olsun bireylerin kendi ulus sınırlarının ötesine yaptıkları bu yolculuk, hem bireyleri hem de toplumları etkileyen ve dönüştüren bir sürece işaret etmektedir.

Göç sonrası toplum yapısı; sosyal, ekonomik ve kültürel değişimleri içermektedir. Göçmen topluluğun demografik özellikleri, sosyo-kültürel varlıkları ve göç deneyimleri de bu değişimlere neden olmaktadır. Göç hareketleri; yaşam tarzı, pratik, inanç ve fikirlerin taşınması ile sonuçlanmakta, yeni toplumsal düzende var olmaya çalışan kültür ise bireysel ve toplumsal düzeyde değişimlere yol açmaktadır (Erkan, 2017:8).

Göçün ardından farklı kimliklere ev sahipliği yapan toplumlar için yeni bir süreç başlamakta, entegrasyon ve uyuma ilişkin söylemler de gündeme gelmektedir. Göçmenin toplumlar üzerinde bir yük veya tehdit ya da yeni fırsatlar oluşturduğu iki yaklaşım, göçmenin varlığını sorgulayan bir noktada yer almaktadır. Göçmenler yaşamlarını yeniden inşa ederken, bir yandan göç sonrası karşılaştıkları sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal sorunlarla baş etmeye çalışmakta bir yandan da göç ettikleri topraklarda yaşamlarını devam ettirebilmeleri adına adaptasyon süreçlerinden geçmektedir. Göç sonrası yeni sosyokültürel ortamda yaşamaya başlayan bireylerin uyum sağlamaları da bireysel ve toplumsal faktörlerin etkisinde gerçekleşmektedir.

Göç, yalnızca bireylerin bir yerden başka bir yere olan hareketliliğinin çok ötesinde aynı zamanda birbirleri ile olan kültürel etkileşimlerini ifade eden bir sosyal harekettir (Erkan, 2017:8). Kültürleşme ise tüm bu süreçlerle yakından ilişkili olup göç sonrası yaşamı tarif etmektedir. Farklı kültürel grupların etkileşimi sonucunda ortaya çıkan değişimleri konu alan kültürleşme, bireylerin kültürel değerleri, alışkanlıkları, ilişkileri, rol ve sorumluluklarını kapsayan bir süreçtir. Berry kültürleşmeyi tanımlarken bireylerin tercih ettikleri stratejiler üzerinde durmuş ve kültürleşme stratejileri de göçmenlerin kendi kültürleri ile ev sahibi toplumun kültürü arasında kurduğu ilişki üzerinden tanımlamıştır (Yangın Kiremit ve Akfırat, 2021:109). Göçmen toplulukların hakim toplumun kültürel unsurlarını benimserken kendi kültürel unsurlarını sürdürdüğü ve koruduğu bu yeni yaşam biçimi kültürleşmenin etkisiyle

şekillenmektedir. Göçmenlerin ve ev sahibi toplumun etkileşimsel ilişkisine işaret eden kültürleşme, uyum ve entegrasyon ile doğrudan bağlantılıdır. Bu anlamda göç sonrası kültürleşme sürecinden geçen bireyleri anlamak, göç deneyiminin kendisini hem bireyler hem de toplumlar açısından anlamayı kolaylaştırmaktadır.

2011 yılında başlayan Suriye'deki çatışma ortamı son dönemlerin büyük göç hareketini oluşturmuş, birçok Suriyeli yerinden edilmiştir. Ülkesinden ayrılan Suriyeliler çevre ülkelere göç etmek zorunda kalmış ve sığınma talebinde bulunmuştur. Jeopolitik konumu sebebiyle tarihten bu yana hedef ya da transit ülke olarak göç alan Türkiye, 2011 yılında Suriye'deki iç savaş nedeniyle yoğun bir göç ile karşı karşıya kalmış bu süreçte hem kamu kurumları hem de sivil toplum alanı bireylerin ihtiyaçlarına cevap verebilmek adına büyük bir çaba içinde olmuştur (Ertaş ve Çiftçi Kırar, 2017: 104). Türkiye yaşanan bu kriz karşısında aktif bir rol oynamış ve çeşitli müdahalelerde bulunmuştur. Çok sayıda göçmenin Türkiye sınırlarında yaşamaya başlaması Türkiye göç tarihinde önemli bir köşe taşı olmuştur. Savaşın ilk anlarından itibaren Suriyelilere kapısını açan Türkiye, şu an 3 milyonun üzerinde Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır.

Savaş ortamı, güvensiz ve düzensiz yaşam koşulları bireylerin göç etmesine neden olmuş, birçok aile savaş öncesi sahip olduğu hayat düzenini kaybetmiştir. Yeni bir yaşam umuduyla Türkiye'ye gelen bireyler başta güvenlik olmak üzere eğitim, sağlık gibi temel hizmetlere erişime ihtiyaç duymuştur. Türkiye'nin ilk aşamada Suriyelilerin ülkeye girişi sağlaması ve sonrasında Türkiye'de kaldıkları süre için yapmış olduğu düzenlemeler uyum sürecinin önemli bir parçasını oluşturmuştur. Suriyelilerin savaşın olumsuz etkilerinden sıyrılabilmesi ve Türkiye'deki yaşamlarını düzenleyebilmeleri için yapılan çalışmalar, gelen kişilerin göç sonrasındaki yaşamlarını yeniden kontrol altına almalarını sağlamıştır.

Başlangıçta belirli süreli ve geçici olarak görülen bu süreç misafirlik olarak adlandırılmış, bu durum göçmenlere yönelik etkin düzenlemelerin yapılmasını da engellemiştir. Türkiye öngöremediği bu yoğun göçe karşılık birçok düzenlemede bulunarak süreci kontrol altına almaya çalışmıştır. Hem Suriyeliler hem de Türkiye için belirsizlik içeren bu süreç 13 yılını doldurmuştur. Öncelikle kamp alanlarında ve sonrasında şehirlerde yerleşim kuran Suriyelilerin süreç içindeki ihtiyaçları da değişmiştir. Nitekim, değişen şartlar ve ülkelerinde devam eden olumsuz koşullar göz önünde bulundurulduğunda zaman içerisinde ilk süreçte ülkelerine dönmeleri beklenen ve bu nedenle misafir olarak görülen Suriyelilere yönelik yeni stratejilerin geliştirilmesi önemli hale gelmiştir (Dillioğlu, 2015:4).

Yaş, cinsiyet, etnisite ve din gibi çeşitli alt kırılımlar ile oluşan farklı kimliklerin Türkiye'deki yaşamları da çeşitli düzenlemelerin yapılmasını gerekli kılmıştır. Türkiye'deki yasal statüleri, hak ve yükümlülükleri, hizmetlere erişimi gibi yaşamlarını belirleyen önemli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler bir yönüyle toplumsal entegrasyonu sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak hem sosyal uyum hem de toplumsal entegrasyon açısından sorunlar yaşanmakta ve mevcut düzenlemeler yeterli gelmemektedir. Bu anlamda Suriyelilerin Türkiye'deki yaşamlarına yönelik belirsizliklerin ortadan kaldırılması, mevcut sorunlarına ilişkin etkin çalışmaların yürütülmesi ve toplumsal entegrasyona katkı sağlayacak düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Uyumun ve entegrasyonun önemli bir boyutu olan toplumsal bağlam, süreci derinden etkileyerek yön vermiştir. Suriye göçünün zaman içindeki belirsizliği yerel toplumun kabullenme ve uyum sürecini de etkilemiştir. Türkiye'de bir yaşam kuran Suriyelilerin deneyimleri, kültürleşmeyi ve Suriyelilerin anlamak için fırsat sunmaktadır. Suriyelilerin kültürleşme süreci, yeni bir dil öğrenimini, Türk toplum yapısı, kültürel pratiklerle tanışmasını ile ilgilidir. Göç sonrasında Türk toplumu ile ilişkiler geliştiren Suriyeliler, toplumsal alanda birçok mekanda bir araya gelmektedir. Bu etkileşim, değişimleri beraberinde getirmektedir.

Bu çalışmada İstanbul'da yaşayan Suriyeli aileler örneğinde, bireylerin göç sonrası yeni toplumsal ortamda kültürle nasıl bağ kurdukları, yeni yaşadıkları yerde kültürel aktarım yoluyla kültürü nasıl korudukları ve yaşattıkları, sosyal ve kültürel yaşamlarının nasıl şekillendiğini ortaya çıkarmaya amaçlamıştır. Çalışmada, göç sonrasında kültürleşme sürecinden geçen Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin kültürel aktarım süreçleri araştırılmıştır. Bu kapsamda, Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin kültürle kurdukları ilişki, hem öz kültürlerinin devamlılığı ve değişimi hem de yeni kültürün edinimi bağlamında incelenmiştir. Kültürel aktarım sürecini bireylerin kültürleşme deneyimleri üzerinden ele alan çalışma, göç sonrasında Suriyelilerin sosyal ve ekonomik yaşam düzenlemeleri, aile ilişkileri, rol ve sorumluluk dağılımları, ev sahibi toplumla iletişim ve etkileşimleri, sosyal ve hukuki statüleri gibi kültürleşme süreci üzerinde etkisi olan farklı başlıklarda ele alınmıştır.

Bu bağlamda göç, kültürleşme ve kültür aktarım süreçleri ile ilişkili olan kavramlardan ve göç sonrası yaşamı tarif etmek amacıyla kullanılan kültürleşme teorisinden yararlanılmıştır. Göç deneyiminin kendisi; göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası bakışıyla değerlendirilmiştir. Araştırma konusunu oluşturan kültürel aktarım, ulus ötesinde yaşanan göç bağlamında ele

alınmış, kültürleşme sürecine yapılan vurgu ile yeni kültürel ortamda kültürle kurulan ilişki ve kültürün yeni yaşamlarındaki etkisi üzerinde durulmuştur.

İstanbul'daki Suriyeli Ailelerin Kültürel Aktarım Süreçlerinde Devamlılık ve Değişim başlıklı bu çalışma, 3 bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde çalışmanın konusu, amacı ve önemine yer verilmiştir. Aynı zamanda bu bölümde Türkiye'deki Suriyeliler ve entegrasyon politikaları ele alınmıştır. İkinci bölüm göç, göçmenlik kavramlarının yer aldığı; kültürün, kültürleşme kuramı ve çalışmanın odağını oluşturan kültürel aktarım sürecinin ele alındığı bölümü oluşturmaktadır. Üçüncü bölümde ise çalışmanın yöntemine yer verilerek elde edilen bulguların değerlendirilmesi yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE AMACI

1.1. Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada kültürleşme sürecinden geçen Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin kendi öz kültürlerini devam ettirme ve Türk kültürü ile kurdukları ilişki sonucunda Türk kültürünü benimseme eğilimlerinin kültürel aktarım süreci üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Göçün bireyler ve toplumlar üzerindeki etkisi kültürel bağlamda ele alınmalıdır (Yeter, 2018). Göçlerin bir sonucu olarak çok kültürlü toplum yapıları oluşmakta ve birbirinden farklı kültürel yaşantılara sahip bireyler kültürel çeşitlilik ortamında yaşamaktadır (Kıyloğlu ve Wimmer, 2015:3). Göç sonucunda yeni kültürel bağlamda yaşamaya başlayan göçmenlerin kültürel ortama uyum süreçlerini içeren kültürleşme, kültürel grupların karşılaşmaları sonucunda meydana gelen değişimler üzerinde durmaktadır (Berry, 1997).

Kültürleşme sürecini tanımlayan Berry, kültürle kurulan ilişkiyi iki boyutlu ele almaktadır. Buna göre bireyler bir yandan kendi kültürlerini devam ettirirken, bir yandan da yeni kültürle kurduğu etkileşimler ile o kültürden parçalar almaktadır. Entegrasyonu tanımlayan bu eğilim bireyin iki kültür arasında kurduğu ilişkiye işaret etmektedir. Bu anlamda İstanbul’da yaşayan Suriyeliler üzerinden yürütülen çalışma, göç sonrası yaşama dair birçok veri sunmaktadır. Bireylerin göç sonrası yaşamlarında bulundukları kültürel ortamın etkileri araştırılarak kültürleşme tercihleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Kültürleşme stratejileri, bireyin hem öz kültürü hem de hakim kültürle kurduğu ilişkiyi anlamamıza yardımcı olurken kültürel aktarımın rolüne dair yorum yapabilmemizi mümkün kılmaktadır.

Kültürleşme sürecinde bireyler, göç ederken kendi kültürel varlıklarını beraberinde taşımakta ve göç sonrası yaşamlarında kültürel miraslarından yararlanmaktadır. Bir yandan da kendi kültürlerini koruyan bireyler uyum sürecinde hakim kültürün değer ve pratiklerini benimseme eğilimi göstermektedir. Bu durum öz kültürel özelliklerin kaybolması anlamına gelmemekte, kültüre ait unsurların farklılıkları ile varlığını sürdürürken bir yandan da hakim kültüre ait değerlere uyum sağlamayı ifade etmektedir (Erkan, 2017). Bireyler kendi kültürleri ve göç ettikleri yerin kültürü ile ilişkilendiği bu süreçte tercihleri ile kendilerine strateji belirlemektedir (Şeker, 2006:9).

Farklı kültürlerin etkileşimine işaret eden kültürleşme, kültürel temaslar sonucunda değer ve pratiklerde değişimlere neden olmaktadır. Bireylerin kültürleri ile olan bağlarını

şekillendiren kültürleşme süreci bu anlamda önemli bir rol oynamaktadır. Kültürel etkileşimin hakim olduğu iki taraflı ilişkilerde; bireylerin iletişim biçimleri, günlük hayat pratikleri, giyimleri ve yemek alışkanlıkları gibi yaşam tarzında kaçınılmaz olarak değişiklikler görülebilmektedir (Saygın ve Hasta, 2018:317).

Çalışmada, Suriyelilerin kültürel aktarım süreçleri, öz kültürlerini devam ettirme ve ev sahibi toplumun kültürünü kabullenme ve benimseme düzeyleri üzerinden değerlendirilmiştir. Buna göre ailelerin Arapça dil öğrenimi, aile içinde dil kullanımının teşviki, dini hassasiyet ve ibadet pratikleri, aile ve komşu ilişkileri gibi devam ettirdiği pratikler ile devamlılık unsurları ele alınmıştır. Ev sahibi kültürü benimseme düzeyleri ise değişen pratikler üzerinden incelenmiştir. Bunlara sosyal ilişkiler, kadın-erkek rolleri, aile içi sorumluluklar, dil kullanım pratikleri, yemek tercihleri örnek olarak verilmiştir.

Aile, göç ve kültürleşme bağlamında birçok açıdan ön plana çıkmaktadır. Göç sonrası karşılaşılan sorunlarla baş etmede ve uyum sürecinde destek mekanizması olan aile kültürün temsilcisi ve taşıyıcısı olarak da kültürel değerlerin korunmasında ve nesiller arası aktarımında rol almaktadır. Değer ve kültür aktarımı ile kültürün devamlılığını sağlayan aile, kültürleşme sürecine de yön vermektedir. Bu şekilde ulus sınırlarının ötesindeki bu deneyim, bireylerin kendi ülkeleri ve değerleri ile ilişkilerini korumaktadır.

Ailelerin yaşamları göç sonrasında yeniden inşa sürecine girmekte ve aileler yaşamlarını yeniden kurgulamaktadır. Bu yaşam kurgusu bulundukları sosyokültürel bağlamdan etkilenmektedir. Farklı kültürlerin etkileşim halinde olduğu göç bağlamı, kültürel değerleri değişime açık hale getirmektedir. Çalışmada göç sonrasında ailelerin yaşam kurduğu yeni ülkede, kültürleşme sürecinin ne gibi kültürel değişimleri beraberinde getirdiği, ailede kültür ve değer aktarımını nasıl etkilediği üzerinde durulmaktadır.

Yeni ülkeye yerleşen kültürel gruplar, dillerini muhafaza etmekte ve kendi kültürel unsurlarını koruyarak nesiller boyu aktarımda bulunmaktadır (Castles ve Miller, 1998:13). Bu anlamda kültürel aktarım, ailelerin kültürel devamlılığı sağlamada ilgilendikleri bir mesele olmakta ve aileler düzen kurdukları yeni toplumsal bağlamda kendi kültürleri ile olan bağlarını kültürel aktarım ile sağlamaktadır. Kültürün sürdürülmesi kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarımı ile sağlanmaktadır. Bu noktada değerlerin aktarımı kültüre süreklilik kazandırmaktadır.

Bununla birlikte göçmenlerin yaşadığı mekânsal değişim ile farklı bir toplumsal bağlama girmeleri kültürel devamlılığı belirlemektedir. Yeni toplum ve kültürle kurulan bağın göçmen

aileler üzerinde etkisi bulunmaktadır. Göç edilen ülkenin kültürel varlığının göçmen topluluk ile benzerliği kültürleşme sürecini etkilemektedir. Bu durumda göçmenler uyum sorunlarını daha az yaşamakta, kültürel bir şok yaşamamaktadır. Böylece, bireylerde uyum sürecinde kültürleşme stresi de görülmemektedir. Nitekim, azınlık topluluğun öz kültürü, hakim toplumun kültürel değerleriyle arasında farklılıklar olması durumunda, sosyokültürel açıdan uyum sorunlarının meydana gelebileceği ifade edilmektedir (Maydell-Stevens ve ark., 2007; akt. Hasta ve Saygın, 2018:321).

Göçmenlerin gruplararası kurdukları ilişkiler ailelerin kültürel aktarım süreçlerini etkilemektedir. Göç sonrası oluşan bu etkileşimsel ortam, göçmenler için kültürlerini ve kendi kimlikleri değerlendirme durumu oluşturmaktadır. Yaman (2017), kültürel kimliklerin azınlık toplulukların mekan pratiklerini etkilediği ve bu durumda getto tarzı izole yerleşimlerin oluştuğundan bahsetmektedir. Bu durum, kimi zaman öz kültürlerini kaybetme endişesi duyan bireylerin destek aldıkları kültürlerine daha fazla yönelmelerinden kaynaklanmaktadır. Nitekim göçmen gruplar, hakim topluluklarla olan kültürel etkileşimlerinde, kendilerine ait olan öz değerleri muhafaza etmek ve nesiller arası aktarımını sağlamak amacıyla kültürel kimliklerini koruyabilme kaygısı taşıyabilmektedir. (Yaman, 2017:105).

1.2. Araştırmanın Amacı

2011 yılında Suriye’de meydana gelen gelişmeler sonucunda Türkiye’ye kitlesel göç yaşanmıştır. Türkiye’ye yerleşen geçici koruma statüsündeki Suriyeli aileler açısından yeni toplumsal bağlamda kültürle kurdukları bağ birçok açıdan önem taşımaktadır. Bu kapsamda çalışma, Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin kültürel yaşamları, kültürle kurdukları ilişki ve göç sonrası yaşadıkları yeni toplumda kültürel aktarım süreçlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ailedeki kültür ve değer aktarımını uluslararası göç bağlamında ele alan çalışma aktarım sürecindeki devamlılık ve değişim noktalarını incelemeye odaklanmıştır. Bu amaçla çalışmada, Türkiye’de yaşamaya başlayan ailelerin kültürleşme deneyimleri ve yaşadıkları yeni toplumsal bağlamda kültürle kurdukları bağın günlük yaşam pratiklerini üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Göç sonrası yaşam büyük ölçüde kültürleşme sürecini etkilediği gibi bireyin kültürle kurduğu ilişkiyi de şekillendirmektedir. Kendi kültürlerinin başka bir kültürel ortamda var olduğu bir bağlamda, bireyler diğer kültürle ilişki ve etkileşim kurmaktadır (Karataş ve Baloğlu, 2018:975). Öz kültürün farklı bir kültür ile etkileşimi ailelerin değer ve kültür aktarım sürecini şekillendirmektedir. Suriyeli ailelerin göç öncesi ve sonrası yaşamları ve kültürle kurdukları ilişki düzeyi bir yandan öz kültürün devamlılığı ve aktarımı, bir yandan da ev sahibi

toplumun hâkim kültürünü benimseme düzeyini göstermektedir. Bu durum bireyin kültürü koruma ve devamlılığını sağlama eğilimi ile yeni kültürel pratikler kazanması ile sonuçlanmaktadır. Bu noktada bireylerin göç sonrasında yeni kültüre adapte olurken ve kültürleşmeyi deneyimlerken alıştıkları tutum, pratik ve inançların farklılık göstermesi olası hale gelmektedir (Tanrıverdi ve Ulu, 2020: 177).

Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin deneyimleri, yaşamın kültürün etkisiyle nasıl şekillendiği ve ailede kültür aktarımının nasıl gerçekleştiğine dair ipuçları taşıyan kültürleşme sürecine dair önemli bir ışık tutmaktadır. 13 yılı geride bırakan Suriye göçü ve Suriyelilerin uyum sürecini anlamak, Suriyeli ailelerin göç deneyimini öncesi, sırası ve sonrası ile bütüncül ele almak da çalışmanın amaçları arasında yerini almaktadır.

Kültürleşmeyi ele alan çalışmalar, kültürel değişim süreçlerine odaklanırlar. Kültürel değişim kültürler arası aktarımda, ebeveynlerin yeni kuşaklara değer aktarımını ele alır. Burada geçici koruma statüsündeki Suriyeli ailelerin kültürleşme süreçlerini incelediğimizde nesiller arası ve nesillerin kültürle kurdukları bağ kadar kültürler arası ilişkilerde önplana çıkmaktadır. Kültürleşme bağlamı, kültürün şekillendiği ve sosyal öğrenmenin gerçekleştiği sosyokültürel bağlam olarak ele alınabilir. Bu kapsamda çalışmada görüşme sorularını şekillendiren iki temel soru bulunmaktadır:

Kültürleşme ve kültürel aktarım bağlamını nasıl kurabiliriz?

Kültürleşme sürecinde bireylerin kültür ile kurdukları ilişkide neler değişmekte ve neler devam etmektedir?

Kültürleşme sürecinde aile ilişkilerinin incelenmesi, ailedeki değişimi anlamayı da kolaylaştırmıştır. Kültürel devamlılık ve değişimi sağlamada ailenin oynadığı rolün geçici koruma statüsündeki Suriyeli ebeveynin, annelik ve babalık pratikleri çerçevesinde ele alındığı çalışmada, ailelerin kültürel yaşantı ve gündelik hayat deneyimlerindeki anlam ve örüntülerin literatüre kazandırılması hedeflenmiştir. Bu sebeple kültürleşme sürecinin yaş, cinsiyet vb. unsurlar ile ilişkisi incelemek de çalışmanın alt amaçları arasında yer almaktadır. Aynı zamanda yerel toplumla etkileşim ve kurulan ilişkilerin entegrasyon süreciyle bağlantısı ile süreç içinde Türkiye’nin Suriyelilere yönelik düzenlemelerinin topluluk üyelerini nasıl etkilediğinin ortaya konması da amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda araştırma amacına uygun olarak aşağıdaki temel iki soruya cevap aranmaya çalışılmıştır:

“-Suriyeli ailelerin yeni toplumsal bağlamda kültürle kurdukları ilişki kültürleşme stratejilerini nasıl etkilemektedir?”

-Kültürleşme sürecinde olan Suriyeli ailelerin kültürel aktarım sürecini etkileyen unsurlar nelerdir?”

Çalışmanın alt soruları ise;

“-Göçmen ailede kültürel aktarım süreci nasıl yaşanmaktadır?”

-Yeni toplumsal bağlamda aile-çocuk ilişkileri ve değer aktarımı göç sürecinden nasıl etkilenmektedir? Suriyeli göçmen aileler çocuklara ne aktarmaktadır?

-Ailenin değer aktarımında rolü nedir?

-Göçle birlikte gelen devamlılık, değişim ve kırılma noktaları nelerdir?” şeklindedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Aileyi ve ailedeki kültürel yaşantıyı ele almayı amaçlayan çalışma Suriyeliler özelinde yaşanan göçün kültür ve aile bağlamında okumasını yaparak geçici koruma statüsündeki Suriyeliler ile ilgili yapılan alışılagelmiş çalışmalardan ayrılmaktadır. Literatürde Suriyeli ailelerin kültürleşme ve kültürel aktarım süreçlerine yönelik sınırlı çalışmaların varlığı Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin kültürel yaşantılarını anlama noktasında kıymetli bir katkı sunmaktadır.

Göçmen gruplar, vatanları ile ilişkilerini devam ettirseler de birçok kişi için geri dönmeyi düşünmemekte, ulus sınırlarının ötesi bir bağlamda topluluklar oluşmaktadır (Williams, 2006: 869). Misafir olarak görülen ve Türkiye’de geçici bir yaşam kurdukları düşünülen aileler açısından; göç sonrası yaşamın nasıl şekillendiği, aile ilişkilerini nasıl geliştirdikleri ve yaşadıkları yeni ülke ile nasıl bağlar kurduklarını anlama çabası çalışmanın gerekliliğini oluşturmaktadır. Göç sonrası kültürel aktarım sürecinin incelenmesi, bireylerin kendi kültürlerini nasıl korudukları ve yeni toplumun değerleri ile nasıl ilişkiler geliştirdiklerini, böylece entegrasyon sürecini nasıl deneyimlediklerini anlamayı sağlamaktadır.

Kültür, bir toplumun üyesi olan bireylerin sosyokültürel değer ve normları edinmesini sağlamaktadır (Karataş ve Baloğlu, 2018: 975). Kültürel aktarım, bireyin kendi kültürü ve göç ettiği ülkenin kültürü ile doğrudan ilişkilidir. Bu anlamda göç sonrasında kültürleşme süreci ön plana çıkmaktadır.

Çalışma göç bağlamında kültürleşme ve kültürel aktarım süreci arasında ilişki kurarken bireylerin deneyimlerine odaklanmaktadır. Araştırma süreci boyunca, araştırmanın kapsamını oluşturan kültürleşme ve kültürel aktarımı ele alan çalışmalardan yararlanılmıştır. Bu kapsamda bulgulardan yola çıkarak alanyazındaki ilgili konular eşliğinde Türkiye’de zorunlu göç yaşayan Suriyeli ailelerin deneyimleri üzerine tartışılması amaçlanmıştır. Kültürleşmeyi konu alan bu çalışma ile alandaki boşluğa önemli bir katkı sunmayı amaçlayan çalışma, özellikle Türkiye’de doğan ve Suriye ile sınırlı bağlar geliştiren Suriyeli çocuklar özelinde yapılacak diğer araştırmalar için önemli bir kapı açmaktadır. Aynı zamanda kültürleşme alanında tartışma açmayı hedefleyerek farklı kültürel grupların etkileşim biçimlerini, entegrasyonu etkileyen unsurları, toplumsal uyum süreçlerini değerlendirmeye olanak oluşturmaktadır.

Bu tür çalışmalar, farklı kültürel grupların birbiri ile olan etkileşimlerini ele alması yönüyle uyum ve entegrasyona yönelik önemli anlamlar içermektedir. Özellikle entegrasyon politikalarına yön vermesi yönüyle konunun her zaman için güncelliğini koruması çalışma özelinde ve ileriki çalışmalarda dikkate değer bir başka unsur oluşturmaktadır.

1.4. Araştırmanın Temel Problemleri

Bu çalışmada, Suriyeli ailelerin kültürleşme süreçleri ve aile içindeki kültürel aktarım süreçleri ele alınmaktadır. Bu kapsamda (1) Göç sonrası kültürleşme sürecinin Suriyeli aileler tarafından nasıl deneyimlendiği, (2) Sosyokültürel temasların ailedeki kültürleşme stratejilerini nasıl etkilediği, (3) Kültürleşme deneyiminin ailenin kültürel aktarım süreçleri üzerindeki etkisi çalışmanın temel problemlerini oluşturmaktadır.

Çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturmada yararlanılan Berry’nin kültürleşme yaklaşımı ile aile içinde kültürel aktarım sürecini anlamaya ve kültürel yaşamdaki devamlılık ve değişim unsurlarını değerlendirmeye çalışılmıştır. Buna göre göç sonrası oluşan yeni toplumsal bağlam, Suriyeliler açısından göç öncesi, sırası ve sonrası bakış açısıyla ele alınmıştır. Kültürleşme sürecini farklı koşullarda deneyimleyen aile bireyleri için kültürel aktarım sürecini incelemek önemli hale gelmektedir.

1.5. Türkiye’de Suriyelilerin Genel Durumu ve Suriyelilere Yönelik Entegrasyon Politikaları

Bireylerin kişisel nedenlerle ve kendi istekleriyle bir yerden başka bir yere olan hareketi, kimi zaman dünya üzerinde yaşanan birçok savaş, doğa olayı, insani kriz durumları

nedeniyle zorunlu şekilde gerçekleşmiştir. Bu gibi durumlarda bireyler göç etmek zorunda kalmış ve yeni bir ülkede yaşamaya başlamıştır.

Uluslararası göç hareketleri göçmenlerin ayrıldığı ve yaşamaya başladıkları toplumu ve ülkelerin politikaları üzerinde etkileri olan bir alandır (Ekhtiari ve Aysan, 2023: 226). Göç süreci, bireylerin göç kararı vermeleri, göç sonrası yeni ülkeye yerleşimleri ile ilişkili olup sonraki kuşakları da içeren uzun soluklu bir dönemi işaret etmektedir (Şimşek, 2018: 372). Böyle bir durumda göçün “kalıcılığı” ya da “geçiciliği” koşullara ve göç edilen ortama göre değişiklik göstermektedir (Adıgüzel, 2011: 104). Ülkelerin göçmene ve göçe dair politikaları da ülkenin göç yönetimine ilişkin kapasitesi ile ilgili olup farklı uygulamaları içermektedir. Yerleşim ve uyum sürecinde hem birey hem de toplum özelinde birçok başlıkta konu gündem olmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak ülkelerindeki iç savaş nedeniyle milyonlarca insanın yerinden edilmesini konu alan Suriye göçüne yer verilmiştir. Daha sonra entegrasyon kavramı ve entegrasyon politikaları ele alınmıştır.

1.5.1. Suriyelilerin Türkiye’ye Göçü

2011 yılından itibaren Suriye’de meydana gelen gelişmeler ile dünya büyük bir göç hareketini deneyimlemektedir. Suriye’deki çatışmaların artması ve iç savaşın sivillerin yaşam koşullarını zorlaştırmasının ardından göç hareketi tüm dünyada etkilerini göstermiştir. İç savaş nedeniyle birçok insan hayatını kaybetmiş, güvenlik nedeniyle yerinden edilmiş ve milyonlarca insan ülkesinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Yaşanan bu insanlık krizi insan hakları ihlallerini doğurmuş, yardım ve müdahalenin önem ve aciliyeti ön plana çıkmıştır. Suriye’nin güvensiz ve düzensiz ortamı bölgedeki ülkelere doğru yaşanan göç ile sonuçlanmıştır.

Türkiye, coğrafi konumu gereği tarih boyunca göç merkezlerinden biri olmuştur. Milyonlarca insanın yerinden edildiği Suriye göçü de Türkiye göç tarihinde önemli yerini almıştır. Türkiye yoğun göçün yaşandığı ülkelerden biri olmuş, yaşanan bu insani kriz karşısında savaştan etkilenen Suriyelilere kapısını açmıştır. Bu süreçte Türkiye, insan haklarının ihlal edilmemesi için açık kapı politikası izleyerek Suriyelilerin ülkeye girmesini sağlamıştır (Topçu ve Özbek, 2021: 868). Savaşın başladığı ilk günlerden itibaren, uygulanan açık kapı politikası sonucunda, göçmen sayısı artış göstermiş olmasına karşılık Türkiye izlediği uygulamayı sürdürmüştür (Dillioğlu, 2015: 4). Türkiye’nin komşu ülke olması sınırdan yasal

ve yasadışı gerçekleşen geçişleri de kolaylaştırmıştır. Ülkede devam eden savaş koşulları yoğun bir göçü beraberinde getirmiş ve Suriye’den kitlesel şekilde göç yaşanmıştır.

7 Mart 2024 tarihi itibarıyla 3 milyon 14 bin 635 geçici koruma kapsamında Suriyeli Türkiye’de yaşamaktadır. Buna göre 530.638 ile en çok sayıda Suriyeli İstanbul’da bulunmaktadır.¹ Sürecin başında belirlenen kamp merkezlerinde yaşayan Suriyeliler, zaman içinde şehir içlerine dağılmış ve farklı mahallelerde yaşamaya başlamıştır. İstanbul hem iş imkanları ve kent yapısının uygunluğu hem de daha önce yerleşen Suriyelilerin olması gibi nedenlerle birçok Suriyeliye ev sahipliği yapmakta ve bireyler tarafından tercih edilmektedir.

Sürecin başında geçici görülen bu durum karşısında, kriz müdahalesi yapılmış ve ihtiyaçların karşılanmasına odaklanılmıştır. Türkiye, güvenlik ve yeni bir yaşam umudu ile sığınma talebinde bulunan kişilere başta insani yardım ve geçici barınma olmak üzere eğitim, sağlık ve hukuk gibi birçok alanda hizmet sunarak haklarını korumuştur. Suriye’den gelen kişiler savaş mağduru olarak görülmüş ve Suriye’de koşullar normalleşinceye kadar Türkiye’de geçirdikleri süre misafirlik olarak adlandırılmıştır. Bu yaklaşım ile Türk toplumundan da anlayış ve hoşgörü göstermesi beklenmiştir. Bu süreçte insani bir tavır sergileyen Türkiye, yaşanan krize karşılık göstermiş olduğu duruş ile uluslararası alanda takdir kazanmıştır.

Göç, doğası gereği geri dönüşlerin her zaman mümkün olmadığını, çeşitli nedenlerle ülkesinden ayrılan ve yeni bir ülkede yaşamaya başlayan göçmenlerin ülkelerine dönüş yapmadığını göstermiştir. Suriye’de normale dönmeyen yaşam koşulları geri dönüş ve yeniden yerleşim sürecine yön verirken ailelerin, özellikle çocukların, Türkiye’deki yaşama uyumu kalıcılık fikrini artırmıştır. Bireyler de Türkiye’deki yaşamları ve gelecekleri için çaba içinde olmuşlardır. Ancak belirli bir sürenin ardından Suriyelilerin kendi ülkelerine dönmesi yönündeki beklenti giderek kuvvetlenmiştir. Savaştan etkilenerek Türkiye’ye göç eden Suriyeliler, her ne kadar ilk süreçte Türk toplumu tarafından mağdur olarak görülmüş ve anlayışla karşılanmış olsa da, sürecin belirsizliği toplumsal gerilime sebep olmuştur ve Suriyelilere yönelik olumsuz bakış açıları hakim olmuştur (HUGO, 2015; akt. Uslu, 2022: 244).

Mevcut hükümet tarafından süreç içinde entegrasyon ve uyuma yönelik çalışmalar yürütülmüştür. Gelen göçmenlerin beklenenin üzerinde olması sosyal, ekonomik ve siyasi

¹ Bkz. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

alanlarda değişimleri beraberinde getirmiştir. Yaşanan bu yoğun ve düzensiz göçe karşı zamanında etkin politikaların yapılmamış olması ve Suriyeliler için her ne kadar hizmetler sağlanmaya çalışılmış olsa da durumun geçici olarak görülmesi; entegrasyon, birlikte yaşam, yerel toplumla uyum ve insan haklarını yaraşır bir hayat noktasında sorunlar oluşturmuştur. Bu durum göç yönetiminin önemini ortaya koyarken uzun dönemli ve kalıcı çözümlerin gerekliliğini vurgulamıştır. Çok sayıda göçmene ev sahipliği yapan Türkiye, süreç içinde hem entegrasyon konusu hem de karşılaşılan sorunlara yönelik sürekli politika geliştirme sorumluluğunda kalmıştır (Ok Şehitoğlu, 2021).

Başta oluşan geçici ve misafir algısı toplumun geneline yayılmış, geçen 13 yılın ardından sayının giderek artması, kabullenici yaklaşımı azaltmış ve gösterilen hoşgörünün kaybolmasına neden olmuştur. Kesen Kurçak (2023: 162), Suriyelilerin kültürleşme stratejilerini incelediği çalışmasında toplumsal kabulün orta düzeyde olduğu, savaş durumunun kabul sürecinde etkili olduğu ancak belirsiz olan bu sürenin devam etmesinden duyulan hoşnutsuzluktan bahsetmektedir. Türkiye toplumunda geçici olarak görülen ve bir gün dönmesi beklenen Suriyeliler için belirsizlik devam etmektedir. Bu hem Suriyelilerin Türkiye'deki yaşamını etkilemiş hem de toplumdaki statülerinde belirleyici olarak yaşamlarını sınırlandırmıştır.

Suriyelilerin sahip olduğu kimlik, yasal düzeyde bir varlığı ve kabul edilmeyi göstermektedir. Toplumsal bir yönü olan bu durum aynı zamanda toplum tarafından da Suriyelilere olan bakışı ifade etmektedir. Suriyelilere verilen kimlik belgesi her ne kadar temel düzeyde hizmetlere erişimi sağlasa da geçici bir koruma olması ve kimlik türü nedeniyle zorluklara da sebebiyet vermektedir.

1.5.2. Yasal Statü ve Mevcut Durum

1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi, ülkesinden ayrılmak zorunda kalan kişilere mülteci statüsü tanımlamış ve bu kapsamda hak ve yükümlölükler vermiştir. Bu sözleşme kapsamında belirlenen geri göndermeme ilkesi, mülteci hukukunun temelini oluşturmuştur (Nurdoğan ve Öztürk, 2018: 1167). Sözleşme, Türkiye tarafından coğrafi kısıtlama ile uygulanmakta ve Avrupa ülkeleri dışındaki mültecileri kapsamamaktadır. Bir anlamda Avrupa ülkelerinden gelen ve iltica talebinde bulunan kişileri mülteci olarak tanımlamakta ve Avrupa dışından gelen göçmenleri mülteci olarak kabul

etmemektedir. Bu durumda Türkiye’ye kitlesel şekilde gelen Suriyeliler mülteci statüsü altında yer almamaktadır.

Geri göndermeme ilkesi çerçevesinde, Türkiye sınırlarında yaşayan Suriyeliler zorla geri gönderilmemektedir (Nurdoğan ve Öztürk, 2018: 1167). Bununla birlikte ilk aşamada Suriyeliler misafir olarak görülmüştür. Hukuki bir dayanağı olmayan bu söylem toplumsal düzeyde bir kabul ve meşruluğu getirdiği gibi bir yandan da Türkiye’de kalışlarına dair geçicilik ve koşullu bulunma durumuna vurgu yapmıştır (Yaman, 2017: 104). Suriyelilerin Türk toplumundaki hukuki statüleri mevcut hükümet tarafından yapılan düzenlemeler ile belirlenmiştir. Türkiye bu yöndeki çalışmalarını başta Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013) ve Geçici Koruma Yönetmeliği (2014) olmak üzere hukuki dayanakları ile yasal bir kapsamda sürdürmektedir (UNHCR, 2023). Bu yönde yapılan yasal düzenlemeler, Türkiye’nin göç politikasında eksiklikleri gidermiş, Suriyelilerin ülkede uzun süreli yerleşimlerini ve resmi statü sahibi olmalarını sağlamıştır (Dillioğlu, 2015: 2).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 2014 tarihinde yürürlüğe girmiş ve böylece geçici koruma statüsü ile birlikte geçici koruma rejimi tanımlanmıştır. Geçici koruma, kitlesel gerçekleşen bir hareketlilik durumunda çözüm üretmek amacıyla gerçekleştirilmiş bir koruma çeşididir. Ülkeye gelişlerinde bireysel olarak statü belirlemek zor olacağı için gelen göçmenlere geçici koruma sağlanmaktadır. Türkiye, yaşanan kitlesel göç durumlarında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda yer alan geçici koruma rejimini uygulamaktadır. Buna göre Türkiye’ye göçen Suriyeliler, geçici koruma statüsüne sahiptir.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile Suriyelilere tanınan hukuki statü belirlenmiş ve 2014 “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile de geçici koruma statüsünün kazandırmış olduğu hak ve yükümlülükler düzenlenerek uygulamaya geçilmiştir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91. Maddesi geçici koruma uygulamasını (2013);

“Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış ve ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlara gelen veya sınırları geçen yabancılar için; Türkiye’ye kabul ve Türkiye’de kalış, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve

uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemektir’’ olarak ifade etmektedir.

“Geçici Korunanlara Sağlanacak Hizmetler” başlığının bulunduğu altıncı bölümde, “yönetmelik kapsamındaki yabancılara; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal hizmetler ve yardımlar ile tercümanlık ve benzeri hizmetlerin’’ sunulacağı ifade edilmiştir. Yönetmelikte, geçici koruma kimlik belgesinin bireylere getirdiği yükümlülükler de yer almaktadır. Buna göre geçici koruma yönetmeliğinde ikamet ettikleri illerde bulunma şartı ve adres bildirim yükümlülüğü belirtilmiştir. Ayrıca çalışma izni için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvuru yapmaları gerekmektedir.

Kendilerine tanımlanan geçici koruma kimlik belgesi, Türkiye sınırları içinde yasal olarak kalma hakkı vermektedir (Nurdoğan ve Öztürk, 2018: 1167). Bu kimlik ile bireyler hizmetlere erişim sağlayabilmektedir. Entegrasyonun sağlanabilmesi için temel haklara erişim oldukça önemli bir yere sahiptir ancak bu hakların tüm Suriyelilere yönelik ulaşılabilir olması da gerekmektedir (Şimşek, 2018: 369). Yeni bir çevrede yaşamaya başlayan mültecilerin dil bilmemeleri ve yaşadıkları çevreye hakim olmamaları nedeniyle ortaya çıkan sorunların hizmetlere erişimlerini engellediği, bu nedenle hizmetlere erişim sağlamada eşitlik kazandırılması için hem mülteci grubun hem de toplumun gayret içinde olması gerektiği bilinmektedir (Ager ve Strang, 2008: 181).

1.5.3. Türkiye’nin Entegrasyon Politikası

1.5.3.1. Entegrasyon

Göçmen ailelerin yaşadıkları ülkenin sosyal, ekonomik, hukuk ve kültürel yaşamına uyumlanma sürecini tarif eden birçok farklı model ve ifade bulunmaktadır (Kaya, 2018: 25). Yaman (2017: 96), göç sonrası bireylerin uyumunu “kültürleşme, sosyo-ekonomik politik konum, etkileşim ve kimlik” gibi farklı süreçler üzerinden tanımlamıştır. Entegrasyon, hem göçmen topluluğun hem de ev sahibi toplumun etkileşimli ilişkilerinin neticesinde her iki grubun da oluşan yeni koşullara uyum sağlamalarını ifade eden iki taraflı bir süreçtir (Martikainen, çev.2010). Bu anlamda entegrasyon, toplumun tümü için sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal yaşama katılımı ve etkileşimi sağlarken, bireylerin ortak aidiyetlikler geliştirmelerine alan açmaktadır (Çetin, 2016: 200).

Uluslararası göç hareketleri; toplumları sosyal, ekonomik ve siyasi alanlarda etkilemekte; göç sonrasında karşılaşılan sorunlara yönelik çeşitli çözüm arayışlarına gidilmektedir. Entegrasyon sürecine yönelik arayışlar da göç sürecinin odağında yer almaktadır. Göçmenlerin yaşadıkları ülkede kendi kimliklerini koruyarak uyum sağlamaları çok önemlidir ancak göçmen sorunu çoğu zaman entegrasyon üzerinden ilerlemekte ve entegrasyon da bir problem alanı olarak görülmektedir.

Göç sonrasında göçmenlerin gittikleri yeni ülkedeki yeni yaşam inşaları ve toplumdaki diğer gruplar ile birlikte yaşamı büyük önem taşımaktadır. Bu süreç özellikle devletin politikaları ile anlam kazanmaktadır. Yeni bir yaşam kuran göçmenler, yaşadıkları yeni toplumun bir parçası olmaktadır. Bu toplumsal varoluş hem kimlik ve aidiyet gelişimi hem de toplumsal sistemlere entegre olmakla yakından ilişki içindedir. Toplumsal sistemlere katılım; eğitim, istihdam, sağlık, siyaset gibi birçok sürece erişim sağlamayı ifade etmektedir. Bu şekilde geçim kaynaklarına erişen ve sosyal hayata katılım sağlayan bireyler toplumsal yaşama dahil olmaktadır. Bireylerin yerel toplumla iletişim ve karşılıklı etkileşimleri ortak ve birlikte yaşamı oluşturmada etkin rol oynamaktadır. Ev sahibi toplum, toplumsal yapıya dahil olan yeni bireylerin “eşit üyeler” olarak toplumdaki konumunu belirlenmesinde etkin rol oynamaktadır (Martikainen, çev.2010).

1.5.3.2. Entegrasyon Politikaları

Göçe ev sahipliği yapan ülkeler, göçmenlerin entegrasyonunun sağlanmasına yönelik uygulamalarda bulunmaktadır. Dünya üzerinde sebebi veya biçimi ne olursa olsun devam eden göçler, ulus devletlerde entegrasyon konusunu gündeme getirdiği gibi entegrasyon politikaları da önem kazanarak ön plana çıkmaktadır (Uslu, 2022: 230). Göç kapsamında ele alınan entegrasyon, ülkelerin tarihsel arka planı, sosyo ekonomik düzeyleri ve göç alanındaki politikaları ile biçimlenmiştir (Duman, 2019: 47). Entegrasyonu tanımlayan farklı fikir ve ifadeler en nihayetinde ulus devlet sınırlarında sosyal ve politik bir düzene dahil olan bireylerin bu yapının bir parçası olma sürecini ifade etmektedir (Martikainen, çev.2010).

Entegrasyon politikaları; sosyal, kültürel ve ekonomik alanlara katılımı sağlamayı, eğitim ve sosyal hizmetlere erişimi, sosyo-kültürel uyum ve katılımı amaçlamaktadır (Koçak ve Gündüz, 2016: 74). Sosyal, kültürel, ekonomik ve hukuki yönleriyle göçmen, göç ettiği toplumu etkilemektedir. Göçmen topluluğun bu farklı yönlerden edindiği kimliği, sosyal aktör olarak toplumda kültürel olarak nasıl konumlandıklarını belirlemektedir (Sole, 2004: 1211). Böylece bireylerin yaşadıkları devlet sınırlarında kendilerine tanımlanan yasal statüler

üzerinden yapabilecekleri ve yapamayacaklarının sınırları çizilmektedir (Martikainen, çev.2010: 272). Devletlerin, uyum ve entegrasyon politikaları ile grupların kültürel haklarını korumaları göçmenlerin kendi kimlikleri ile kamusal alanda var olabilirliğini ve eşit katılımlarını belirlemektedir.

Toplumda var olan kültürel ve etnik farklılıkların toplumsal yaşama dahil edilmemesi göçmenlerin sosyal uyumlarını ve sosyal hayata içermelerini etkilemektedir. Çok boyutlu bir kavram olan entegrasyon, hem ülkelerde farklı uygulamaların yürütülmesi hem de göçmen grupların ve hakim toplumun uyuma dair yaklaşımları entegrasyona yönelik ortak bir tanımlama yapılmasını zorlaştırmaktadır (Uslu, 2022: 232). Bu nedenle bireyler kimi zaman vatandaşlık ve insan haklarından mahrum kalmakta, kültür ve dinle bağlantılı pratiklerinde sınırlamalar ile karşılaşmaktadır (Martikainen, çev.2010: 272). Göçmen toplulukların yerleştikleri ülkede öz kültür ve değerlerini devam ettirebilmeleri, ülkelerinin farklılıkları politikalar aracılığıyla nasıl koruduğu ile ilişkilidir. Bu anlamda göç edilen ülkenin göçe bakışı ve göç politikalarının, uyum ve kültürleşme sürecini etkilediği söylenebilir.

Ülkeler kendi koşullarına uygun olarak göçmenlerin kültürlerini kabul eden ve kültürel yöndeki taleplerini göz önünde bulunduran politikalar ile kültürel yaşantıyı hak olarak görmekte, toplumun üyeleri arasındaki eşit katılımlarını desteklemektedir (Özcan, 2018: 18-20). Uyum politikalarına kalıcılığı artırma riski bulunduğu ya da toplum tarafından onay alınmadığı için sıcak bakılmazken kısa vadeli çözümlerin yetersizliğinin daha ciddi sorunlara sebep olduğu da unutulmamalıdır (Erdoğan, 2019: 16).

Kültürel farklılıkların korunduğu entegrasyon anlayışı göçmenlerin kültürleşme sürecinde asimilasyona uğramadan kültürlerini devam ettirebilme ve sosyal uyumu kurma noktasında önem taşımaktadır.

Göç edilen ülkedeki entegrasyon politikaları göçmenlerin uyum ve kültürleşme sürecini etkilemektedir. Göç politikaları, ev sahibi toplumun kültürün hangi öğelerini sürdürülebilir olarak hoş gördükleri, kültürel çeşitliliğin desteklenmesi ya da desteklenmemesi noktasında önem taşımaktadır. çok kültürlülük politikalar aracılığıyla farklı kültürlerin bir arada yaşamasında ve göçmenlerin etnik kimliklerini risk altında hissetmemesinde çok kültürlü entegrasyon politikalarının gerekliliği vurgulanmıştır. Kültürel farklılıkların yönetimi, farklı kültürlerin tanınması ve desteklenmesi anlamında da önemlidir

Göçmenleri içirme konusu genelde ekonomik olarak değerlendirilmektedir. Entegrasyon politikalarında, etnik kültürün göz ardı edilmesi, kültürel değerlerin aktarımında ve yeni sosyal bağlama girmiş bireylerin kimlik oluşumunda baskılayıcı bir faktör olarak yer almaktadır. Göçmenlere yönelik artan dışlayıcı ve kimliklerini baskılayan yaklaşımlar çok kültürlülüğe zarar verirken göçmen grupların haklarına sınırlar çizme ve belirli sınırlarda var olmasına izin verme bir anlamda göçmenlerin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel katılımlarının engellenmesi anlamına gelmektedir.

1.5.3.3. Suriyelilere Yönelik Entegrasyon Politikaları

İçduygu ve Şimşek (2016), Suriyelilerin Türkiye göçünü 3 dönemde incelemiştir. Buna göre 2011 yılında savaş ile başlayan ilk göçler ve 2015 yılına kadar devam eden hareketler birinci dönemde yer almaktadır. Bu sürede Türkiye açık kapı politikası izlemiş ve geçici olarak gördüğü bu duruma yönelik müdahaleleri de geçici ve kısa süreli olmuştur. 2015 yılı çok sayıda Suriyelinin Türkiye’den Avrupa’ya geçişinin yaşandığı bir yıl olmuştur. İkinci dönemi oluşturan bu sürede ise AB, Avrupa’ya olan bu yoğun göçü kontrol altına alabilmek için Türkiye ile ortaklık yapmıştır. 2016 yılındaki AB-Türkiye Mutabakatı, bir anlamda düzensiz göçü kontrol altına alma çabalarını içermektedir. Suriyelilerin Türkiye’ye göçünün 3. dönemi ise geliştirilen politika ve uygulamaların entegrasyona yönelik olduğu döneme işaret etmektedir (İçduygu ve Şimşek, 2016).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ve bu yasa kapsamında kurulan Göç İdaresi, Türkiye’nin göç politikasında önemli bir adımını oluşturmaktadır (Duman, 2019). Yasal statü, göçmenlerin entegrasyonunu şekillendiren önemli unsurlar arasında yer almaktadır (Şimşek, 2018). Geçici Koruma Yönetmeliği, geçici koruma statüsü alan Suriyelilerin; Türkiye’de sığınma, geri gönderilmeme ve insan haklarına erişimlerine olanak tanıyan düzenlemeleri içermektedir (Danış ve Dikmen, 2022: 28).

2016 yılı sonrası geliştirilen entegrasyon politikaları, geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin eğitim, sağlık, iş gücü ve sosyal uyum gibi farklı alanlardaki uyumuna yönelik uygulamaları kapsamaktadır. Dillioğlu (2015: 2), Türkiye’nin entegrasyon politikalarını iki aşamalı olarak anlatmıştır: “bunların ilki eğitim politikası ile sosyal normalleşme ve diğeri istihdam yolu ile Suriyelilerin ekonomik hayata katılmalarıdır.”

Yasal statünün tanımlanması ardından Türkiye’nin attığı önemli adımlardan biri de eğitim ve iş gücü alanında yapmış olduğu politikalardır. 2016 yılında Türkiye, Suriyelilere

Çalışma izni vermeye başlamıştır. Suriyelilerin alışma süreçleri ‘Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların alışma İzinlerine Dair Yönetmelik’ ile belirlenmiş ve bu bağlamda bireylere kayıtlı oldukları illerde çalışma hakkı verilmiştir (Uslu, 2022: 238). Hukuki statüleri tanımlanmış bireylerin, ekonomik yeterlilik kazanması entegrasyonun temel koşullarından birini oluşturmaktadır (şimşek, 2019: 173). Göç sonrasında ekonomik düzeni sağlamak bireylerin yaşamını kolaylaştırmaktadır. şimşek (2019), istihdam süreçlerine katılımın maddi getirisinin yanı sıra, dil öğrenimi ve sosyal ilişkiler geliştirmeyi sağlayarak toplum tarafından kabul görmeye yardımcı olduğundan ve entegrasyon sürecine katkıda bulunduğundan söz etmektedir. Çıkarılan yasa hukuki entegrasyonu sağlarken yönetmelikler de Suriyelilerin işgücü piyasasına katılımına olanak tanımıştır (Kesen Kurçak, 2023: 165).

Türkiye'deki Suriyeli nüfusun yüzde elliden fazlasını çocuklar oluşturmaktadır. Bu oran nüfusun çoğunluğunu oluşturan çocukların başta eğitim olmak üzere çok yönlü ihtiyaçlarını açıkça ortaya koymaktadır. Suriye’de meydana gelen iç savaş nedeniyle birçok insan yerinden edilmiş, Suriyeli ocuk ve gençler eğitimleri yarıda kalarak veya okula hiç erişemeyerek okul dışı kalmıştır (etin, 2016: 206). Eğitim faaliyetlerine katılan çocuklar, dil öğrenebildikleri gibi akranları ile vakit geçirerek sosyalleşme imkanı bulmaktadır. Tüm bunlar toplumsal entegrasyon sürecini de kolaylaştırmaktadır. Çocukların okul dışı kalmalarının getirdiği riskler düşünüldüğünde eğitime katılım da büyük önem taşıymaktadır. Bilhassa okul bağlamının, kültürleşme ortamı oluşturduğu, eğitim faaliyetlerinin yanı sıra kültür ve kimlik gelişimlerini etkilediği göz önüne alındığında okullarda eğitim süreçlerinin planlanması gerekmektedir (Karataş, 2019: 1276).

Aynı zamanda Suriyelilerin Türk vatandaşlığı almaları yönündeki gelişmeler de Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin başta geçici bir amaçla geldikleri durumdan kalıcı bir yaşam kurma yönünde anlayışın değiştiğini göstermektedir. Entegrasyon; toplumsal ilişkilerin ve gündelik hayatın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu nedenle bireylerin dil becerileri, günlük yaşamları, kurdukları ilişkiler de bu süreçte ön plana çıkmaktadır. Ancak tüm bunlarla birlikte haklara erişimde yaşanan sorunlar, Suriyelilerin entegrasyon sürecini olumsuz etkilemekte, bu durum da ev sahibi toplumla ilişkilerini sınırlandırmaktadır (şimşek, 2018: 382). Entegrasyon sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için bireylerin sürece aktif olarak katılım sağlaması, Türkiye’nin entegrasyon, kabul ve bütünleşmeye yönelik politikalar geliştirmesi gerekmektedir (Ok şehitoğlu, 2021: 2).

YUKK'nun 96. maddesi uyarınca uyum çalışmalarının kapsamı ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün ilgili çalışmalara ilişkin görevleri belirlenmiştir (Yıldız ve Çakırer Özservet, 2016: 126). GİGM; ilgili maddeye göre uyumu, “yabancılara ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandıracak faaliyetlerdir” olarak tanımlamıştır. GİGM, buna ek olarak uyumun yabancı ve ev sahibi toplum arasında karşılıklı gelişen bir süreç olduğu, ev sahibi toplumun göçmenlere uyum sağlarken yabancıların da yaşamın farklı alanlarına katılım sağlayarak toplumun sosyokültürel ve ekonomik gelişmesine katkıda bulunduğunun üzerinde durmuştur.

1.5.4. Kültürleşme ve Entegrasyon

Kültürleşme süreci, farklı kültürel geçmişlere sahip bireylerin birlikte yaşam ve uyum arayışında birbirleriyle temasa geçmeleri ile etkileşim sonucunda ortaya çıkan kültürel, sosyal ve psikolojik değişim süreci anlamına gelmektedir (Canbey Özgüler, 2018: 5). Göçmenlerin yaşadığı mekânsal değişim yani farklı toplumsal bir bağlama girmeleri kültürel devamlılığa etki etmektedir. Kültürün sürdürülmesi kültürel değerlerin aktarımı ile sağlanmakta; değerlerin aktarımı kültüre süreklilik kazandırmaktadır. Göçmen bireyler kültürleşme sürecinde yeni toplumsal bağlamdan etkilendikleri gibi o bağlamı etkileyerek süreç içinde birçok değişim ve etkinin parçası olmuşlardır.

Göçmenlerin ulus-devlet düzenindeki yeni ülkede her alandaki katılımlarını açıklayan uyum süreci asimilasyon ve çok kültürlü odaklı olmak üzere farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Erat, 2018: 83). Çok kültürlülüğün odağında yer alan ve toplumun üyesi olan grupların “farklı kültürel örüntüleri” (Emiroğlu, 2016: 98), kültürel çeşitliliğin yönetiminin önemini ortaya koymaktadır. Göçmenler aracılığıyla oluşan çok kültürlü yapıda, çok kültürlülük bir politika aracı işlevi görmektedir (Ceylan, 2016: 1209).

Göçmenlerin yerleştikleri yeni ülkede kültürleşme süreçlerini belirleyen uyum ve entegrasyon politikaları bulunmaktadır (Canbey Özgüler, 2018: 9). Göçmeni konu alan her politika “kapsayıcı” entegrasyon ve “dışlayıcı” asimilasyon yaklaşımları arasında belirlenen bir düzlemde (Erat, 2018: 91). Bu yaklaşımlar göçmenlerin kültürel aidiyetlerinin yeni toplumsal bağlamda nasıl görüldüğü ve sürdürüldüğü ile ilgilidir. Çok etnikli ülkelerde, toplumdaki azınlık kültürüne ana dilde eğitim, grup hakkı ve etnik kültürü kabul etme yolları ile ülkedeki var olan diğer kültürler zenginlik ve çeşitlilik olarak görülmektedir (Özcan, 2018).

Ancak zamanla çok kültürlülük, ırkçı politika ve söylemler ile karşı karşıya kalmıştır. Kültürel değerlerin kamu ve özel alanlarda farklılaştığı durumlar ise sürdürülebilirlik noktasında göçmenleri baskı altında bırakmaktadır. Farklı etnik gruba aidiyetin sebep olduğu ayrımcılık, kültürel ve etnik haklardan yararlanabilme göçmen gruplara yaklaşımı anlamaya yardımcı olacaktır.

Göç ve entegrasyon politikaları göçmenlerin yaşadıkları topluma uyumlarını etkilediği gibi yaşadıkları ülkenin toplumu ile kurulan ilişkileri de etkilemektedir. Göçmen grupların kültürel devamlılığının sağlanmasında, göçmenlere neler sunulduğu uyum sürecini etkilemektedir. Göçmene dair olumsuz önyargı ve söylemlerin artması birlikte yaşam ve toplumsal kabul noktasında sorunlar oluşturmaktadır.

Kültürel farklılıklara sahip göçmenlerin sosyal uyum ve kültürel entegrasyonları, bir sorun olarak görülmekte ve göçmenlere düşük eğitim seviyesine sahip olan, iş bulmada zorluk çeken, dil konuşamayan/ öğrenemeyen, kültürel uyumsuzluk yaşayan gibi olumsuzluklar atfedilmektedir. Göçmenlerin entegrasyon ve uyumunu kolaylaştıracak politikaların aksine göçmen grupların haklarını kısıtlamaya yönelik uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bu tür ırkçı uygulamalar göçmenleri ayrımcı ve dışlayıcı bir noktaya getirerek kültürel çeşitliliğe de sekte vurmaktadır.

Bu anlamda toplumun üyeleri arasında sosyal uyum sağlanması ve göç edilen ülkenin çok kültürlü toplum yapısında gerekli düzenlemeleri yapması gerekmektedir. Göçmenlerin sahip oldukları kültürlerinin yeni toplumsal bağlamda ne derece tanındığı ve göç alan ülkelerin kültürel çeşitliliği destekleyip desteklememeleri; göçmenlerin kültürleşme sürecini etkilemekle birlikte çok kültürlü entegrasyon politikalarının önemine de işaret etmektedir. Çok-kültürlü politikaların entegrasyonu sağlamada engeller oluşturduğu görüşünün aksine göçmenlerin kültürel faaliyetleri ve kültürel yaşamlarının devamlılığı entegrasyona katkı sağlamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Göçmen ailelerdeki kültür ve değer aktarımını uluslararası göç bağlamında ele alan çalışma, aktarım sürecindeki devamlılığı ve değişimi anlamaya çalışmaktadır. Bu anlamda çalışma, geçici olarak gelen ancak Türkiye’de çeşitli bağlar kurarak kalıcı hale gelen Suriyeli göçmen ailelerin kültürel aktarım deneyimlerini anlamlandırmak açısından oldukça önemlidir. Suriyeli göçmenlerin sahip olduğu kültürel değerlerin yeni toplumsal bağlamda etkilendiği koşulların belirlenmesi, aktarım sürecinin de ulusötesi göç bağlamında sosyokültürel değişim yönünden değerlendirilmesini yapmayı mümkün hale getirmektedir.

Ailelerin yaşamları göç sonrasında yeniden inşa sürecine girmekte ve aileler yaşamlarını yeniden kurgulamaktadır. Bu yaşam kurgusu bulundukları sosyokültürel bağlamdan etkilenmektedir. Farklı kültürlerin etkileşim halinde olduğu göç bağlamı, göçmen kültürel değerlerini değişime açık hale getirmektedir. Yeniden inşa süreci bu etkileşim ortamından etkilenmekte ve değişimlere açık hale gelmektedir.

Göç sonrasında ailelerin yerleştikleri yeni ülkede içinden geçtikleri kültürleşme süreci kültürel değişimleri beraberinde getirerek ailede kültür ve değer aktarımını etkilemektedir. Yaşamı şekillendiren kültür bu göç deneyiminin ardından ailelerin yaşam pratiklerinde büyük etkiye sahiptir. Göç deneyimi ailelerin kültürel anlamlarla inşa ettikleri yaşamlarını yeniden inşa ederken ilişkisel yönden şekillendirmektedir. Bunların başında devamlılık ve değişim üzerine kurulu olan ailedeki kültürel aktarım süreci ön plana çıkmaktadır.

Sosyal hayata ve kültürel yaşama katılımında nesiller arası aktarım unsuru önemli bir rol oynamaktadır. Toplumdaki sosyo kültürel yapının yansıdığı bir kurum olan aile bu noktada var olan kültürel ilişkilerin sürekliliğini sağlamaktadır. Aile kültürün aktarıcısı olarak yer almakta ve kültürü gelecek kuşaklara aktararak sosyokültürel düzeni yaşatmaktadır.

Göçmenlerin yaşadıkları toplumla girdikleri ilişki kendi kültürel varlıklarını korumaya çalıştıkları, kültürel öğretilerini yaşatırken bir yandan etkileştikleri kültürle geliştirdikleri yeni bir ilişki formuna bürünmektedir. Bu anlamda aktarım, göçmen topluluğun kendi topluluk üyelerinin ve diğer etnik gruplar arası sosyal temasların şekillendirdiği, sosyal kültürel kimliği yapılandıran bir süreç haline gelmektedir.

Kültürün temel aktarıcısı aile çocukların kültürel değer kazanımında aktif rol oynamaktadır. Aile içi ve aile dışındaki etkileşimler kültür aktarım sürecini etkilemektedir. Bu yüzden aile içinde ve aile dışında hangi koşulların bulunduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Nesiller arası ilişki ve kültürler arası etkileşim bağlamı önemli dinamikler oluşturmaktadır. Aile dışı etkileşimsel bağlam, evdeki ebeveynlerin öz kültürlerinden farklı bir kültür ile çevrelenmiş şekildedir. Bu noktada kültürel aktarım bizi nesiller arası ve kültürler arası ilişkilere götürmekte ve sosyo kültürel bağlamın değişimi göz önüne alındığında değişim ve devamlılık unsurları karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmen ailelerin kültür ve değerlerini çocuklarına aktarımında ne kadar etkili olabildikleri, yeni toplumsal bağlamda aileyi özellikle Türkiye ile daha fazla bağ kuran çocukları anlamada büyük önem taşımaktadır. Göçmen ailelerin kültürel aktarım süreçlerini devamlılık ve değişim noktasında inceleyen çalışmada, hangi kültürel özelliklerin sürdürülebilir olup olmadığı aile değerleri, ilişkileri ve etkileşimleri bağlamında ele alınmaktadır.

2.1. Literatür Değerlendirmesi

Göçün çeşitli yönleriyle yapılan göç araştırmaları, her geçen gün göçe tanıklık eden ülkeler için önem taşımaktadır. Öyle ki göç ve sonuçları üzerinde yapılan interdisipliner çalışmalar dinamik bir yapıda olan göçü ve sürecin ana öznesi göçmeni anlamak açısından derinlemesine incelemeler yapmaya olanak sağlamıştır. Tarihsel süreç içerisinde gerçekleşen kitlesel göçler, etnik azınlık olarak yaşamlarını sürdüren göçmenler için göçmenlerin yeniden yaşam süreçleri, toplumsal hayata katılım stratejileri, ev sahibi toplumun koşulları ve gruplar arası ilişkileri içeren çalışmaları da gerekli kılmıştır.

Sosyal yaşamın bir parçası haline gelen göçmenlere yönelik araştırmalar, "dönüş beklentisi"nin düşünüldüğü gibi gerçekleşmemesi ve göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde kalıcı hale gelmesi ile önem kazanmıştır. Göçmenlerin aile ve kültür ilişkileri, sosyal kültürel entegrasyonları, sosyal uyum ve kimlikleri gibi çeşitli konular üzerinde yapılan çalışmalar literatürde önemli bir yer edinmektedir.

Aile içinde farklı nesiller tarafından paylaşılan kültürel değerler, nesiller arası ilişkilerde kültürün varlığını belirlemektedir. Nesiller arası kültürel aktarımın devamlılığı ve sosyo kültürel ortamın kültür üzerindeki etkileri göçmen ailelerin kültürel yaşantı ve nesiller arası ilişkilerine dair uyum ve çatışma alanlarını ortaya koymaktadır. Göç edilen ülkenin

kültürü ve öz kültür arasındaki farklılıklar ailelerin göç sonrasında uyum süreçlerinde etkili olmaktadır.

Göç sonrasında yerleştikleri yeni ülkede toplumsal alanda varlıklarını korumak ve sürdürmek amacıyla çeşitli bağlar kuran göçmenler mekansal ve ilişkisel oluşumlar içine girmişlerdir. Bu şekilde kendilerine sosyal ağlar ile destek mekanizması oluşturmuş, kendi ülkelerini yaşatmaya çalışmışlardır. Bu durum sosyal kültürel pratiklerin uygulanmasında uygun ortam sağlamış ve göç sonrası stresle baş etmelerinde bir strateji oluşturmuştur.

Aile ilişkilerinde değişikliklere yol açan koşulları oluşturan göç, sosyal ve kültürel alanda ürettiği etkileşimler ile aile üzerinde etkilerini göstermektedir. Göçmenlik sürecinde aile içinde ve dışında farklı durumlar oluşturan etkileşim halleri baskın kültürle iletişimde olan genç nesillerin aile ve kendi grup üyeleri bağlamında öz kültürlerini edinirken toplumda farklı kültürlerin etkisinde kalmalarına sebep olmuştur.

Ebeveynlerin kültürel aktarımı sürdürme yönündeki çalışmalarını göç ekseninde anlamak, göçmen ailelerin etkinliğini göstermektedir. Aile üyelerinin birbirinden farklı kültürleşme deneyimleri karşısında kimi zaman aile zorluklar ve anlaşmazlıklar ile karşılaşabilmektedir. Genç göçmen neslin yeni olana karşı uyumu aile içinde onaylanmayabilir ve bu da bireyi yeni bir dışlayıcı tutumun merkezine koyabilir. Aile ve etnik azınlık gruplar kendi kültürlerini korumak, benliği kaybetmemek amacıyla üyelerinden belli beklentiler içine girebilmektedir.

Ayvazoglu, Kunuroglu ve Yağmur (2021), Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin kültürleşme deneyimlerini psikolojik ve sosyo-kültürel adaptasyon bağlamında incelediği çalışmasında, 15 mülteci ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirmiştir. Psikolojik adaptasyon istihdam olanakları, dini süreklilik, kültürel benzerlik ve yerel toplum ile ilişkiler olmak üzere 4 farklı kategoride tanımlanmıştır. Katılımcıların yerleştikleri yeni ülkede karşılaştıkları zorlu yaşam koşulları sebebiyle ekonomik faktörün ön plana çıktığı, dini yaşamlarını devam ettirebildikleri uygun ortamın olması ve çocuklarına da dini eğitim verebilecek koşulların bulunması tüm katılımcıların üzerinde durduğu önemli bir faktörü ortaya koymaktadır. Araştırmada psikolojik ve sosyo-kültürel adaptasyon üzerinde durulmaktadır: Psikolojik adaptasyon, katılımcıların psikolojik iyi oluşları ile bağlantılı olup kendilerini nasıl gördükleri, göç deneyimleri ve hayat memnuniyetleri ile ilişkilidir. Sosyo-

kültürel adaptasyon ise ev sahibi toplum ile olan ilişkileri, yerleştikleri yeni ülkede kurdukları yeni yaşamları, gelecek planları ile ilgilidir. Ekonomik endişeler ve yaşamlarındaki belirsizlik kültürleşme; yaşadıkları önyargı ve dışlanma da sosyokültürel adaptasyonda üzerinde olumsuz etki oluşturmaktadır.

Abdurrahim Güler (2019), Amerika’da yaşayan Türk göçmenlerin kültürleşme stratejilerini incelediği çalışmasında benimsenen yönelimin entegrasyon olduğuna ve entegrasyon nedenlerine yer vermektedir: a) Kendi etnik grubundan diğer göçmenlerin varlığı bir sosyal destek unsuru oluşturarak miras alınan öz kültürün devamlılığını sağlama, kimlik ve aidiyet hissi geliştirmeye olanak sağlamaktadır. b) Kültürel çeşitliliğin yaşatıldığı toplumlarda hem öz kültürü devam ettirme hem de baskın kültürle bağ kurma mümkün hale gelmektedir. c) Göçmenlerin kültürleşme stratejilerini, sosyodemografik özellikleri göz önünde bulundurarak inceleyen çalışmada, göç sebebinin eğitim amaçlı olmasının entegrasyon sürecini kolaylaştırdığı vurgulanmaktadır.

Tran, vd. (2022), yaptıkları çalışmada her bir katılımcıların kendi kültürlerini yaşarken baskın etnik kültürü nasıl tanımladıkları, baskın etnik kültürün etkisi altında yaşarken kendi kültürel kimliklerini nasıl tanımladıkları üzerinde durmaktadır. Kendi etnik grup üyeleri ile sosyal alanlarda temas halinde olmaları; yemek, geleneksel kutlamalar, kültür ve dil aktarımı gibi kültürel pratiklerini devam ettirmeleri ile birlikte diğer etnik gruplarla arkadaşlık kurma, evlilik ve sosyal ilişkiler kurma göçmenlerin yaşadıkları yerle kurdukları aidiyet hissinin oluşmasında etkili olacağına yer vermişlerdir.

Idema ve Phalet (2007), Almanya’da yaşayan Türk göçmen ailelerle yaptığı çalışmasında, aynı cinsiyet grubundan ebeveyn-çocuk çiftlerinin nesiller arası ve uluslararası ilişkiler bağlamında kültürde tanımlanan cinsiyet rolleri, algılanan ayrımcılık düzeyi, ebeveynlik stilleri ve hane halkı ilişkileri kültürleşme bağlamında incelemektedir. birinci kuşağı oluşturan ebeveynler Türkiye’de doğmuş işçi göçü ile Almanya’ya gelen göçmen grubu oluştururken ikinci kuşak gençlerin çoğunluğu Almanya’da doğmuş ve okula gitmekte olan Türk çocuklarıdır. Ev sahibi kültürle kurulan ilişkilerde dışlayıcı ve ötekileştiren deneyimler, kendi öz kültürüne dönme ve kültürel ayrışmalara sebep olmaktadır. Göçmenlerin kültürleşme tercihleri, ev sahibi topluluk ve etnik gruplar arası ilişkileri de belirlemektedir. Çalışmada toplumsal cinsiyetin kültürdeki yeri üzerinden bir anlayış ele alınmaktadır. Kültürleşme süreci, kültürel grupların farklılaşan değerlerinin kültürel değişimini sebep olmaktadır. Çalışmada kültürel değerlerin aile içindeki aktarımı ile kültürel devamlılığı ve değişimde kültürler arası

ilişkilerin önemine değinilmektedir. Türk göçmen ailelerde, ebeveynlerden çocuklara yönelik aktarım, ailelerin etnik grup özellikleri ve öz kültürlerini çocuklarına aktarması ile gerçekleşmekte ve kültürel sürekliliği sağlamada destek olmaktadır. Farklı etnik grup ve kültürlerle etkileşim kültürel değişimi beraberinde getirmektedir.

Sarıkaya (2019), “Sosyolojik Açıdan Göç ve Kültürlerarası Etkileşim: Suriyeli Göçmenler Örneği” adlı yüksek lisans tezi, etnografik bir çalışmadır. Araştırmada gündelik hayatta göçmenlerin yaşam alanlarının hangi kültürel kodlarla şekillendiği ve bu kodların yaşanabilecek olumsuzlukların karşısında nasıl bir işlevselliğe sahip olduğuna yer verilmektedir. Suriyeli göçmen grup içerisinde yaklaşık bir yıl katılımlı/ dolaysız gözlem tekniği ile 40’a yakın öğrenci ile görüşme ve gözlemler yapılmıştır. Çocukların gündelik hayatlarının değişime maruz kaldığı bununla birlikte kendi kültürlerini devam ettirme ve toplumsal hafızalarını yaşatmaya yönelik çabalarının olduğu ve kendi alanlarında kültürel birliktelik oluşturdıkları ifade edilmektedir.

Alghamdi (2019), “Examining the Acculturation Experiences of Syrian Refugee Emerging Adults in the United States of America” isimli doktora çalışmasında katılımcıların göç deneyimleri ile birlikte kültürleşme süreçlerine ve sürecin mülteciler için önemine, mültecileri nasıl etkilediğine katılımcılar özelinde yer vermiştir. Çalışma, kültürleşme sürecinde geliştirilen stratejilerin birbirinden farklı olduğunu savunan araştırmaların aksine sürecin daha esnek ve dengeli – dinamik- olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda 18-25 yaş aralığındaki 12 Suriyeli mülteci katılımcı (7 erkek, 5 kadın) ile görüşülmüş; katılımcıların hem baskın kültür hem de kendi kültürleri ile olumlu ilişkiler kurduğuna, kendi aile ve grupları dışında kurdukları ilişkilerin kültürleşme sürecini hızlandırdığına yer verilmiştir.

Karen Phaet ve Derya Güngör, “Türk Göçmen Ailelerde Kültürel Süreklilik ve Süreksizlik: Aile Değişim Modelinin Genişletilmesi” adlı çalışmasında, Türk göçmen ailelerin kültürü ile ev sahibi kültürün farklı aile modelleri arasında uyumunu anlamak için Kağıtçıbaşı’nın Aile Değişim Modelini göç bağlamında ele almaktadır. Aile değerlerinin ve ebeveyn pratiklerinin kültürel bağlamındaki değişimini açıklayan model, göçmen ailelerin değişen aile değerleriyle ve ebeveyn pratikleriyle ilgili önemli bulgular sunmaktadır. Uluslararası göç bağlamında kültürlenmeyle meydana gelen değer aktarımında değişim ve süreklilikte ailenin rolü üzerine değerlendirmelere yer verilmektedir. Aile değerlerinin ne kadar dirençli olduğu bağlamında kültürlenme değişiminin nesilden nesile farklılık gösterdiği ifade edilmektedir.

Kwak (2003), Kültürel farklılıkların aile içi ilişkileri etkilediği ve aile değerlerinin etnik grup ve kültür tarafından desteklendiği durumlarda göçmen ailelerin nesiller arası ilişkileri daha sağlıklı yürütebildiğini ifade etmiştir. Sosyokültürel değişimlerin aile üzerindeki etkisinin görüldüğü göç bağlamında, aileler hem kendi kültürlerini hem de içinde bulundukları ülkenin kültürünü yaşarlar, yaşadıkları toplumun değerlerini kendilerine katarlar. Bu sürecin kimi zaman kimlik gelişimlerinde çatışma oluşturabileceği, içe dönme gibi sonuçlara sebep olmaktadır. Göç sonrası, ailelerin yeni toplumsal bağlamda kültürel devamlılığı sağlama düzeyleri değişiklik göstermekte, bu durumun sebebi kültürün belirli alanlarında verilen önem ve aile üyelerinin kültürleşme deneyimlerine bağlı olarak gelişmektedir (Kwak&Berry, 2001; akt. Kwak, 2003) Göçmen ailelerin uyum süreçlerinde kültürel değerlerinin desteklenmesi aile ilişkileri için önem taşımaktadır.

Albert, Trammendorff ve Wisnubrata (2009), aktarım sürecinin farklı kültürlerde nasıl gerçekleştiğinin incelendiği çalışmada, bireysel ve kollektivist kültürlerde ailelerin kültürel değerlerini aktarım yönelimlerine yer vermektedir. Aile dışındaki unsurların etkisini, karşılıklı bağlılığın olduğu ve olmadığı toplumlarda aktarım sürecinde ebeveynin rolü üzerinden incelemektedirler. Araştırmada kuşaklar arası değer aktarımında kültürel bağlamın rolü üzerinde durulmaktadır.

Göçmen ailelerin kültürleşme ve kültürel aktarım süreçlerine ilişkin farklı çalışmalar incelenmiştir. Bu çalışmalara dair yapılan değerlendirme sonucunda, göçmenlerin yaşadıkları yeni toplumda kültürle kurdukları ilişki birkaç önemli noktaya değinmektedir.

İlgili çalışmalar göçmenlerin yaşadıkları yeni toplumda öz kültürlerini nasıl devam ettirdikleri ve yaşadıkları değişime nasıl uyum sağladıkları üzerinedir. Kültürel devamlılık ve değişime işaret eden bu konu kültürün nesiller arası aktarımı ve hakim kültür ile etkileşimi sonucunda oluşan etkileri ile ilişkilidir. Ev sahibi toplum ile kurulan ilişki, uyumun önemli bir parçasını oluşturduğu gibi, kültürleşme sürecini de etkilemektedir. Bununla birlikte ayrımcı ve dışlayıcı deneyimler, ekonomik koşullar uyum sürecini etkileyen unsurlar olarak yer almaktadır. Kültürleşme sürecinde bireyin göç deneyimi, yeni toplumda nasıl bir hayat kurdukları önemli rol oynamaktadır. Göç bağlamında kültürle kurulan ilişkiyi aile özelinde ele almak, aile içi ilişkiler, ebeveynlik, kültürel aktarım gibi konuları öne çıkarmaktadır. Burada özellikle ebeveynlerin kendi kültürel değerlerini yaşatma ve aktarma çabası, çocukları ile

yaşadıkları kuşak farkları ve aile içindeki kültür ve değer çatışmaları tartışma konusu olmaktadır.

İncelenen çalışmalarda, kültürleşme stratejilerinin değiştiği, entegrasyonun sağlanmasında ise ekonomi, dini süreklilik, kültürel benzerlik, sosyal destek, eğitim gibi farklı unsurların etkili olup bağlamına göre değişiklik gösterdiği görülmüştür.

İncelenen çalışmalar farklı coğrafi alanlarda, yaş ve cinsiyet grubuna göre farklı demografik gruplar üzerinde yapılmış. Bu bize farklı coğrafi bölgelerde kültürleşme sürecinin nasıl işlediği, ailelerin kültürel aktarım sürecine nasıl baktığına dair birçok veri sunmaktadır.

Bu değerlendirmeler, Suriyeli ailelerin kültürleşme ve kültürel aktarım süreçlerini incelerken bize yol göstermektedir. Göçmenlerin yeni toplumda kültürü nasıl anlamlandırdıkları, kültürleşme sürecini nasıl geçirdikleri farklı bağlamlar üzerinden ortaya koymaktadır.

Aile içi kültürel değerlerin aktarımı, nesiller arası devamlılığını sağlanması, kültürleşme sürecinde nasıl yer aldığını, aile içinde farklı grupların kültürel eğilimleri, kültürü benimseme biçimlerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu anlamda göçmenlerin kültürlerini koruma ve yeni kültürü benimseme süreçleri, uyuma, uyum sürecinin dinamik yapısına dair önemli noktaya değinmektedir.

2.2. Göç

İnsanlık tarihinin bir parçası olan göç, insan hareketliliğin ötesinde hem göçmenleri hem de toplumları sosyal, siyasal, ekonomik, psikolojik ve kültürel yönlerden etkileyen ve bu alanlarda yeniden yapılanmayı içeren bir süreçtir. Sürecin başından sonuna kadar kalanı, gideni, ardında bıraktıkları ve alışık olmayan, tanıdık gelmeyen yeni yaşam alanında hayat pratikleri ile birçok unsura işaret etmektedir. Bu yüzden göç olgusu çeşitli boyutları ve etki alanları ile araştırmalara konu olmuştur. Göç, dinamik yapısı ile farklı unsurları içinde barındırırken bireysel ve toplumsal alanlarda dönüştürücü etkilere sahiptir. Farklı yüzleriyle karşılaştığımız göç bu alanda yapılan çalışmaların gerekliliğini de ortaya koymaktadır.

Temelde bir insan hareketliliği olarak tanımlanan göç farklı sebeplerle gönüllü ve zorunlu şekilde gerçekleşmektedir. Tarihsel süreç içerisinde farklı sebep ve beklentiler ile bireysel ya da kitlesel olarak gerçekleşen insan hareketlilikleri yaşanmış ve insanlar bu yer değiştirme eyleminin getirmiş olduğu çeşitli kazanım ve kayıpları barındıran sonuçlarla karşılaşmışlardır (Taşçı, 2009). Göç ile ilgili ortaya konan görüşler, göçmenin göç ettiği ülkenin toplumuna dahil olması ile başlayan farklı ve yeni bir ülkede yaşam kurma ve bu yeni toplumsal düzene uyum sağlama çabasını içeren yerleşme sürecini; göçmenler için stres üreten bir süreç olarak görmektedir (Şahin, 2001: 66).

Göçmenler göç öncesi dönemle birlikte başlayarak göç sırasında ve sonrasında zorlu deneyimler ile karşı karşıya kalırlar. Bu süreçlerde çeşitli koruma sorunları, hizmetlere erişimde sıkıntı, ayrımcılık ve sosyal dışlanma yaşanabilmektedir. Göç öncesi dönemde; göç kararının nasıl alındığı ve göç yolunda karşılaşılan sorunlar cinsiyet ve yaş gruplarına göre hassasiyet kazanmaktadır. Bu durum göç sonrası süreç üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir.

Ekşi vd. (2016), bireylerin göç kararı alması ve göç sonrasında yaşamaya başladıkları yeni ülkede alışma ve uyum süreçleri ile birlikte göç nedeniyle geride bıraktıklarının bireyde oluşturduğu duyguların stres faktörünü ortaya çıkarması üzerinde durmaktadır. Göçmen bireyler, yaşamaya başladıkları yeni ülkede, sosyal, ekonomik, psikolojik var oluşları için çaba içerisinde ve göç ettikleri ülkenin yeni toplumsal ve kültürel ortamında uyum gösterme tutumunda olabildikleri gibi, kendi kültürel varlıklarını korumak adına kendi etnik gruplarıyla bağlar geliştirme yöneliminde olabilir (Ekşi vd., 2016).

Göç sonrası süreci şekillendiren birçok değişken bulunmaktadır. Göç biçimi, sebepleri ve koşulları; bireylerin uyum süreci, göç algıları ve psikososyal var oluşlarında belirleyici olmaktadır. Göç edilen yere uyum ve entegrasyonu kolaylaştıran ve zorlaştıran birçok unsur bulunmaktadır. Bireyi ve toplumu etkileyen bu unsurlar göç edilen ülkenin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel yapısı ile ilişkilidir. Göç edilen ülkenin içinde bulunduğu koşullar ve göçe ne kadar açık olduğu hem göçmenleri hem de ev sahibi toplumu etkilemektedir.

Göçün önemli sonuçlarından biri bireylerin tanıdık oldukları yemek, sosyal ve fiziksel çevre, dil gibi hayatın farklı alanlarında yaşanan değişimler ile yerleşilen yeni ülkede uyum, dil öğrenimi, yeni davranışlar ve sosyal ağlar kurma çabaları ve yaşadıkları zorluklardır (Tartakovsky, 2007).

Yerleşme süreci, göçmenlerin geçim kaynaklarını oluşturma, aidiyet hissetme ve yaşadıkları yer ile çeşitli bağlar kurma süreçleri ile ilişkili olduğu gibi haklar ve hukuki statüleri ile de oldukça ilişkilidir (Biner ve Soykan, 2016). Bu anlamda yasal statüleri entegrasyon sürecinin tamamlayıcısı olarak yer almaktadır. Göç edilen ülkedeki hukuki süreç ve statüleri, göçmenlerin bulundukları yere yerleşebilme ve aidiyet hissetme durumlarını da etkilemektedir (Biner ve Soykan, 2016). Ulus devlet sınırları içerisinde, hukuki statü ve yasal dayanak bağlamında yapılan yabancı ve vatandaşlık tanımlamaları aynı zamanda göçmenlerin sosyal düzen içerisinde siyasi, kültürel, ekonomik olarak var olabilme ve katılım sağlama süreçlerini de belirlemektedir (Yıldız, 2017: 41).

Bireyin göç ettiği ülkede yasal sınırlar içinde yaşıyor olması, birçok hizmet imkanına erişebilmesi ve yaşadığı ülkede bağları güçlendirmesinde etkili olmaktadır. Yasal dayanağa bağlı olarak yaşadığı ülkede çeşitli sistemlere entegre olabilmesi uyum sürecini kolaylaştırmaktadır. Hizmetlere erişimde yasal olarak engeller ile karşılaşması, göçmenlere yönelik oluşan dönüş beklentisi ile geçici çözümlerin aranması, çalışma ve yaşam alanlarındaki kötü koşulların sebep olduğu göçmen algısı çoğu zaman ayrımcılık ve dışlanmaya maruz kalmalarına neden olmaktadır.

Göç sonrası yaşamda göçün karakteristik yapısı; göçün belirlenmiş olması, göç sırasında yaşanan olumsuz deneyimler, göç sonrası yaşam zorlukları uyum sürecinde etkili olmaktadır. Göç sonrasında yerleşilen ülkede bireylerin temel hizmetlere erişimlerinin sağlanması, güven duygusu ve yeterlilik duygusunun oluşması, toplumsal hayata katılım, sosyal ilişkiler kurma ve psikososyal destek mekanizmasının iyi işlemesi gerekmektedir.

Göç sonrası süreçte birçok sorunla karşılaşmak durumunda kalınsa da daha iyi ve güvenli bir ortamda yaşam arayışı ile göç hareketleri görülmektedir (Ekmen ve Koçak, 2020: 177). Farklı göçmenlik hallerinin getirdiği sorunlara odaklanmak göç yolculuğunda bireyi anlamak adına yardımcı olacaktır. Sahip olunan göçmenlik kimliği, kişinin yerleştiği yeni ülkede kendi kaynaklarını kullanarak çeşitli strateji ve baş etme mekanizmaları kurmasını sağlamaktadır.

Bireylerin yaş, cinsiyet, sosyo ekonomik durum ve eğitim gibi içinde bulundukları kişisel koşulları da uyumlarında ve yerleştiklere ülkeye adapte olmalarında etkili olmaktadır. Etkili bir uyum sürecinin gerçekleşebilmesi için bireylerin sosyal, duygusal ve fiziksel birçok ihtiyacının karşılanması gerekli ve önemli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Yerleşilen

yeni ülkede güvenli bir ortam bulma, kimlik ve aidiyet duygularını geliştirme, sağlık, eğitim gibi hizmetlere erişme yeni toplumla kurdukları bağları da güçlendirmektedir. Bununla birlikte bireylerin kendi kültürleri ve yerleştikleri ülkenin kültür etkileşimi sosyal uyum kapsamında değerlendirilmekte ve çoğu zaman bir problem alanı olarak tanımlanmaktadır. Yeni bir toplumsal düzene ve kültüre uyum içinde zorlukları da barındıran bir süreçtir ancak bu çalışmada göçün sadece olumsuz etkilerine odaklanmadan, göç deneyiminin bireylere sunduğu dönüştürücü etkiler ve göçmen kimliğinin güçlü yanları üzerinde de durulmaktadır.

Göç süreci kadınlar için farklı deneyimlerle sonuçlanmakta ve bu farklılaşan deneyimler kadınların hayatında farklı anlamlar üretmektedir (Konukman, 2017). Toplumsal cinsiyet temelinde karşılaşılan farklı yaşantılar kadınların deneyimini zorlaştırmaktadır. Kadınlar ev içi rolleri ve bakım gibi onlardan beklenen toplumsal cinsiyete özgü görevler esnasında risk ile karşı karşıya kalmaktadır (Cankurtaran ve Albayrak, 2019). Göç bağlamında toplumsal cinsiyet rollerinin toplumsal yeniden üretimi kadınlar üzerinde çeşitli rol ve sorumluluklar oluşturmaktadır. Yeni ülkede kültürel varlıklarını korumaları ve devam ettirmeleri, kültürel değerleri yaşatmaları ve kendi öz ülkeleri ile bağlarını devam ettirmeleri göçmen kadınlardan beklenmektedir (Gayde Zengin, 2020). Öz kültürün sınırlarını çizilmesi ve diğer kültürden ayrışma baskısı, yok olma tehlikesi karşısında kendini göstermektedir. Kültürün taşıyıcısı rolünde göçmen annelerden, çocuk yetiştirirken bu sınırlar çerçevesinde çocuk yetiştirmeleri talep edilmektedir.

Bununla birlikte yaşanan göç deneyimi kadınların yeni değer yargıları ve düşünce biçimleri ile tanışmasına vesile olarak hayatlarında olumlu dönüştürücü etkiler (Gayde Zengin, 2020: 443) oluşturmakta ve kadın üzerinde oluşan kalıp yargıları yeniden oluşturan bir etki uyandırmaktadır. Kadınlar bu yeni toplumsal bağlamda uyum gösterme çabasında olmaktadır.

Salman Akhtar (2018), göçmen kadınların daha iyi göçe uyum süreçleri geçirdiklerini belirtmiş ve daha iyi uyum sağlamalarına sebep olan bazı kaynakları sıralamıştır:

1. Göçmen kadınlar diğer göçmen kadınlarla yakın bağ kurarak kendilerine bir destek alanı oluşturmaktadır. Kendi hemcinsleri ile ruhsal destek alanına girmeleri, adapte olmaları ve bağlar geliştirmelerinde etkili olmaktadır.
2. Anne olan göçmenler, çocuk bakımı ile ilgilenirken yeni olanı öğrenme merakı içinde olurlar ve diğer anneler ile irtibat kurarlar. Bu da bulundukları toplumda öğrendiklerini

geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Anneler ile bir araya gelerek kültürel bilgi alışverişinde bulunurlar.

3. Göçmen ebeveynlerin çocukları çoğunlukla kültürün taşıyıcısı olarak var olurlar. Yeni toplumda diğer kültürler ve kendi kültürü arasında bağ kurma pratiğinde, bu yeni deneyimin yeni bir kültüre girmenin getirdiği yenilikleri anneleri ile paylaşırlar. Kültürler arası çeşitli etkileşim alanlarına dahil oldukça onlar için birçok yeniliği annelerine taşırlar.

Korunmaya ve bakıma ihtiyaç olan halinde olan göçmen çocuklar göç sürecinden etkilenmektedir. Göç sürecinde ve yerleşilen ülkede çocukların sosyal, duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını etkileyen bireysel, kişiler arası ve toplumsal düzeyde koşullar bulunmakta ve bu ihtiyaçların karşılanması gerekmektedir (Gülmez ve Öztürk, 2018). Çocuklar alıştıkları düzenleri, evlerini, sosyal çevre ve ilişkilerinin kaybını yaşadıkları gibi bazı durumlarda aile üyelerinden kopma ve ayrılma gibi deneyimlerle de karşı karşıya kalmaktadır (Athey ve Ahearn, 1991; akt. Cerna, 2019: 26:).

Göç edilen ülkede doğan ya da büyüyen çocuklar için süreç ebeveynlerinden daha farklı ilerlemektedir. Etkileşim ortamlarında daha fazla bulunan çocuklar, yeni ülkeye daha kolay uyum sağlamaktadır. Ancak karşılaştıkları yeni yaşam koşulları kimi zaman onları zorlu deneyimlerle karşı karşıya getirmektedir. Aydoğmuş Ördem (2016), göçmen ebeveynlerin yeni düzen kurma çabalarında çocukları ile yeteri kadar ilgilenmemelerini, ailelerin daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak için meşguliyette olmaları ile ilişkilendirmiş, bu durumun çocuklar için kimi zaman mahrumiyet oluşturulmasının yanı sıra çocukların kendilerini geliştirebildikleri bir alan sunduğunu da ifade etmiştir.

Göçün nasıl gerçekleştiği, göç sonrası yaşamı nasıl kurdukları ve sahip oldukları çeşitli hayat koşullarını belirlediği gibi göçmenlerin uyum süreçlerini de etkilemektedir (Gülmez ve Öztürk, 2018). Zorunlu göç sonucunda yaşanan mekânsal değişim, beraberinde göçmenlerin yaşamlarında da değişiklikler meydana getirmekte; göç öncesinde başlayan stresli süreç, göç sırasında ve sonrasında zorlu deneyimlerle kendini göstermektedir (Kağnıcı, 2017). Bireylerin hayatlarında ani ve yeni değişiklikler getiren zorunlu göç, göçmenlerin psikososyal uyum sürecine etki eden koşulları oluştururken bireylerin karşılaştıkları zorluklarda çeşitli destek ve baş etme mekanizmalarını kullanarak bulundukları koşullara uyum göstermelerini sağlayan bir zemin oluşturmaktadır (Gülmez ve Öztürk, 2018).

Göç sonrasında uyum süreci göçmenin yeniden yaşam inşa çabasıyla ilişkilidir. Gönüllü ya da zorunlu biçimde gerçekleşen göç sonrasında, bildikleri ve yabancıları olmadıkları yaşıntıdan bir başka ülkeye, farklı bir toplumsal bağlama yerleşen göçmenler bu yeni ülkede entegrasyon ve uyum sürecinden geçerken çeşitli sorunlar ile karşılaşabilmektedir (Ekmen ve Koçak, 2020). Bir şekilde sorunlarla başa çıkamadığında da bu bireyin hem kendi yaşamında hem de ilişkisel anlamda kurduğu ilişkilere yansımakta, birbirleriyle olan etkileşimlerini etkilemektedir. Aile içindeki yaşıntı da bu durumdan etkilenmektedir. Göç pratiğinde aile üyelerinin uzlaşa sağlamış olması ve birbirlerini desteklemesi aile içindeki dayanışmayı artırdığı gibi bireylerin adaptasyon sürecini de kolaylaştırmaktadır. Göçmenin kendi ülkesi ile kurduğu bağ ne ölçüde devam ettirebildiği ve göç yolculuğunda ardından bıraktıkları ile kurduğu ilişki bireyin yeni toplumsal bağlamda yeniden yaşam kurma ve karşılaştığı sorunlar ile baş etme yolları geliştirmesinde etkili olmaktadır.

2.3. Ulusötesi Göç Deneyimi

Yaşanan zorunlu göç sonrasında Türkiye'ye yerleşen Suriyeli aileler açısından yeni toplumsal bağlamda kültürle kurdukları bağ birçok açıdan önem taşımaktadır. Türkiye'de çeşitli bağlar kuran Suriyelilerin aile ilişkileri, kimlik, aidiyet ve kültürel pratiklerini anlamlandırmada ulus ötesinde yaşanan göç ön plana çıkmaktadır. Ulus ötesi göç bağlamında aile içindeki kültürel yaşıntıyı anlamayı amaçlayan çalışmanın bu bölümünde kendi ulus sınırlarını aşarak başka bir ülkeye yapılan göç anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Ulus ötesi göç, bireylerin öz toplumları ve yerleştikleri ülkenin toplumu arasında bağ kurmaları ve aynı anda çoklu ilişkiler geliştirmelerini sağlayan bir süreçtir (Glick Schiller, Basch ve Blanc, 1995: 48). Ulus ötesi göç yaklaşımı, göçmenlerin geride bıraktıkları ülkeleri ile bağlarını kopardıkları ve girdikleri yeni toplumsal ortama katılım sağlayarak yerleştikleri ülkenin baskın kültürünün etkisi altında yaşadıkları kabulüne karşı gelmektedir (Gordon, 1964; akt. Louie, 2006: 363). Bireylerin ruhsal, sosyal, fiziksel var oluşlarında çeşitli etkiler üreterek yeniden inşa süreci oluşturan ulus ötesi göç bağlamı, göçmenlerin ulus sınırlarının ötesinde etkisinde kaldıkları farklı toplumsal yaşamlarında geliştirdikleri ilişkiler ve hayat pratiklerine (Körükmez ve Önen, 2012: 142) işaret etmektedir. Ulus devlet sınırları ötesinde hem kendi ülkeleri hem de göç ettikleri ülkede çeşitli bağlar kuran göçmenler kültürleri ile kurdukları ilişkilerini devam ettirmekte ve ülkeler arası ekonomik faaliyette bulunmaktadır (Yurdakul, 2018: 150). Göçmenler kendi ülkeleri ile kurdukları bağları göç sonrasında devam ettirirken ve onunla çok yönlü ilişkiler kurarken aynı zamanda yerleştikleri yeni ülkenin çeşitli sistemlerine

katılarak gündelik yaşamlarını yeniden organize ederler (Markley, 2011: 365-366). Ulusötesi yaşanan göçün bir getirisi olarak göçmenlerin günlük hayatlarını devam etme şekilleri hem göç ettikleri ülke hem de ev sahibi ülke ile kurulan bağlarla oluşmaktadır (Şahin Kütük, 2017: 89).

Bir bireyin kendi topraklarından, alıştığı ve bildiği değerlerden başka topraklara yaptığı ulus ötesi göç, bireyin kimliğinde ve yaşamında derin dönüştürücü etkilere sahip bir yolculuktur. Kimi zaman bir kayıp, kimi zaman bir fırsat ya da kazanım olarak görülen bu yolculukta göçmen kendini yeni bir deneyim dünyasının içinde bulmaktadır. Bireyler bu yeni deneyim alanında bildikleri ve onlar için anlamlı olanları sorgularlar, sorgularken de yeni anlamlar edinirler. Ulus ötesi pratikler ve söylemler bireylerin kimlik oluşum süreçlerini etkilemektedir. Göç edilen ülke ve kendi ülkeleri arasında bağ kurmalarını sağlayan çok yönlü ve eş zamanlı ilişkiler, kimliklerin sabit ve değişmez olduğunu görüşünü yeniden düşünmemize olanak vererek geliştirilen yeni kimlik biçimlerini ve bu kimliklerin göçmenlerin hayatındaki etkisini görmemizi sağlamaktadır (Boyle, 2002: 533).

Ulus ötesi göç bağlamının aile üzerindeki etkilerini anlamak oldukça önemlidir. Yaşanan göç deneyimi ailelerin alışmış oldukları toplumsal bağlamdan ayrılmalari ile sonuçlanmakta; göç ettikleri ülkenin toplumsal ve kültürel yaşamının parçası olma çabasında olan göçmenler için en başından sonuna kadar bir uyum ve var olma süreci anlamına gelmektedir (Ekşi ve ark., 2016: 22). Değişen sosyo kültürel bağlam, sahip olunan kültürel kodların pratikte yansımalarını açığa çıkaran bir ortamı oluştururken genç neslin böyle bir ortamda kimlik gelişim süreçleri öz kültür ve ev sahibi toplumun kültürü arasında kurdukları ilişkiler üzerinden ilerlemekte ve bu durum kimi zaman çatışma hali oluşturmaktadır (Aksoy, 2010: 25-26).

Ulus ötesinde yaşanan göç; ailelerin dağılmasına, aile üyelerinin birbirinden ayrılmasına, bireylerin eski yaşamlarından koparak yeni yaşam biçimleri oluşturmaları ile sonuçlanmaktadır. Göç sonrasında ailenin karşı karşıya kaldığı sorunlar aile içi ilişkileri ve aileye dair birçok süreci etkilemektedir. Aileler belki de daha önce üzerinde düşünmedikleri deneyimler ile yüzleşmek ve buna çözüm üreterek uzlaşma sağlamak durumunda kalmaktadır. Ulus ötesinde kurulan ilişkiler göçmenlerin hem yaşadıkları ülke hem de kendi ülkelerine bağlı olarak gelişmekte ve bu da göçmenin sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel ilişkileri ile birlikte aile ilişkilerini de etkilemektedir.

Aileler yeni yaşamlarını kurmaya ve düzen oluşturmaya çabalarırken, aile üyeleri de bu yeni düzene adapte olmaya çalışmaktadır. Ailenin yaşadığı deneyim, aileye dair birçok konuyu ön plana çıkarmaktadır. Ailenin kültürel kimliği ile olumlu ilişkiler geliştirmesi, sosyal destek ve komşu ilişkilerini yeniden oluşturması, tekrar iş bulma, sosyal ve kültürel hayata katılım gibi aşamalardan geçmesi söz konusu olacaktır. Göçmen aileyi anlamak, yeni sosyo kültürel bağlamda yaşadıkları kültürel değişimi ve yeniden yaşam inşa sürecini anlamamıza yardımcı olacaktır.

2.4. Göç Bağlamında Aileyi ve Aile İlişkilerini Anlamak

Ulus ötesi yaşanan göç, aile ilişkilerini yeniden yapılandıran bir deneyimdir. Farklı bir toplumsal bağlamda kültürel alanın aile yaşamına yansımaları, yeni aile yaşam kurgusunu da beraberinde getirmektedir. Göç ile birlikte değişen aile dinamikleri, aile içinde birçok işleyiş değişikliğini de beraberinde getirmiştir. Göç bağlamında aileye dair yaşanan bu değişimler, yerleşilen yeni ülkede kültürle kurdukları ilişkinin sonucu olarak kendini göstermekte ve hem kültürler arası ilişkiler hem de nesiller arası ilişkileri anlamada yol gösterici olmaktadır. Bu anlamda çalışmanın bu kısmında göçün aile üzerindeki etkileri anlaşılmaya çalışılmıştır.

Aile, biyolojik ve yasal bağlar ile bir araya gelen bireylerin oluşturduğu, birbirlerinden yakınlık ve destek gördükleri, dayanışma kurdukları sürekliliği olan bir ilişki biçimidir. Aile ortamı, aile bireylerinin kendilerini duygusal olarak güvende bulacakları düzenli bir alanı oluşturmaktadır (Gelekçi, 2014: 190). Biyolojik bağı bulunan bireyler geliştirdikleri sosyal, psikolojik ve ekonomik ilişkiler sonucunda birbirleri ile etkileşim hallerinde bulunarak ev içindeki çeşitli işleyiş süreçlerini tamamlarlar (Ekmen ve Koçak, 2020: 179). Hanehalkı ilişkileri nesiller arası kurulan bakım, ev içi üretim ve tüketim süreçlerini oluşturmaktadır.

Bir toplumda ailenin tanımı zaman içinde yeniden ve farklı şekillerde yapılmaktadır (Aybey, 2017). Aileye yüklenen anlam bağlama göre değişmekte ve her aile, aile ilişkilerine farklı değer atfetmektedir. Tarihsel süreç içerisinde değişime uğrayan aile sahip olduğu işlevler ile toplumlar açısından önemini korumaktadır. Nesillerin devamı, çocukların sosyalleşmesi, aile içinde rol ve görev dağılımları gibi işlevler her kültürde farklı bir şekilde aileler tarafından tanımlanmakta ve gerçekleştirilmektedir.

Tarih boyunca yaşanan toplumsal, siyasal ve kültürel gelişmeler ailelerin yapı ve işleyişinde etkili olmuştur (Özdemir, Vatandaş ve Torlak, 2009). Toplumsal yapının içinde var olan aile, toplumsal ilişkilerden etkilenmekte ve içinde bulunduğu sistemlerle etkileşim halinde

olmaktadır (Bayer, 2013). Bu durum göç deneyimlemiş ailelerin hane halkı yapı ve pratiklerini ele alırken aileyi yeni toplumsal bağlamın dinamikleri içinde düşünmemizi sağlamaktadır. Aileyi ve ailedeki üyeleri birbirleri ile olan etkileşimlerini etkileyen göç aile yapılanmasına yön vermektedir. Göç sonrasında kültürleşme sürecinde ebeveynlik stilleri etkilenmektedir (Ekşi vd., 2015).

Sebepleri, şekli ve süresi fark etmeksizin göç pratiğinin en önemli çıktılarından biri aile içinde görülen sorunlardır. Bu sorun alanlarının anlaşılması göçün aile üzerindeki sonuçlarının görülmesi açısından değer kazanmaktadır. Göç öncesi içinde bulunulan koşullar, evden ayrılma süreci ve göç sonrasındaki yaşantıların etkili olduğu psikososyal adaptasyon sürecinde aile önemli rol oynamaktadır (Rousseau, 1995). Göç sonrası yaşam koşulları, ayrımcılık, dışlanma gibi zorlu deneyimler stres faktörü oluşturarak aile ve bireyde yeni sorunlar oluşturmakta ancak aileler hayatlarındaki değişikliklerle baş etme yollarını aile desteği ile daha kolay geliştirebilmektedir (Gelekçi, 2014).

Aile içinde sosyo kültürel yaşantılar, kültürel pratikleri ve uygulamaları deneyimleyen aileler vasıtasıyla oluşur. Aileler kimi zaman farkında olarak kimi zaman da farkında olmadan kültürün öğelerini yaşamlarına alırlar. Aile içi örüntüler, aile üyelerinden beklentiler, rol ve görev dağılımı, sorumluluk alanları kültür tarafından şekillenmektedir. Kültürel faktörlerden kaynaklanan bu farklılıklar da farklı aile yapılanmalarına sebep olmaktadır.

Farklı yaşam döngüsünde olan aile üyeleri, aile içinde kültürel yüklemeler vasıtasıyla değişen rollere sahiptir. Aile üzerinde etkisi olan sosyal, kültürel ve ekonomik süreçler, aile içinde rol dağılımı ve üyelere yönelik beklentilere yön vermektedir. Özellikle göç sürecinde ailede yaşanan kayıplar ve göç sonrasında zorlu yaşam koşulları, aile üyelerinin yeni rollerle tanışmalarına sebep olmaktadır. Göç sürecinde rollerin yeni işlevsellikler kazandığı ya da bireylerin rollerinde yeni yüklemeler aldığı görülmektedir. Örneğin, rol beklentileri tanımı içinde olmayan rol yüklemeleri bireyleri daha kırılgan hale getirmektedir. Bireylerin ailede sahip oldukları rolleri bilerek o rol içinde hareket alanı bulmaları gerekmekte; aksi halde rol beklentileri tanımı içinde olmayan rolleri üstlenmeleri bireye ağır gelmektedir.

Ülke sınırlarında yaşayan farklı kültüre ait toplulukların varlığına işaret eden çok kültürlü toplum yapısı kendi doğmuş olduğu topraklardan farklı bir yere göç ederek gelmiş bireylerin artış göstermesi ile daha çok ön plana çıkmaktadır (Ateş ve Yavuz, 2017). Yeni bir toplumsal bağlamda aile içindeki roller ve pratiklerin dağılımı çok kültürlü toplum yapısı ile

şekillenmektedir. Göç ile yeni kültürel alana girmek sebepleri ne olursa olsun aileyi ve ailenin kültürel yaşantısını etkilemektedir. Göçmen ebeveynler yeni bir toplumsal bağlamda ve farklı bir kültürel ortamda çocuklarını yetiştirmektedirler (Durgel ve Yağmurlu, 2014). Kültür içinde geliştirilen davranış kalıpları ebeveynlik stilleri, geleneksel kutlamalar, ritüeller, inançlar farklılık göstermekte ve kültürel çeşitliliği oluşturmaktadır.

Bireyler yaşadıkları sosyo kültürel yapı içinde kültürle etkileşim halinde olarak kültüre özgü pratikler ve görüşler kazanırlar (Çakır, 2017). Aile içindeki ilişkililik ve yeni toplumla ilişkiler kültürle kurulan bağ doğrultusunda gelişmektedir. Bu anlamda ailenin işleyişi değişmekte ve aileler için yeniden inşa süreci başlamaktadır. Ailenin de yeni oluşan koşullarda değişime uyumu, farklılıkları tolera edip baş etme mekanizmalarını geliştirmeleri ile ilgilidir.

2.4.1. Aile İçinde Değer ve Kültür Aktarımı

Kültür, toplumu oluşturan bireylerin ortak paylaşım alanını oluşturmakta ve zaman içinde toplumun üyeleri tarafından pratik edilirken yeniden üretilmekte ve içselleştirilmektedir. Bireyin yaşamı içinde yapıp ettikleri aile ve toplumsal yaşam içinde içselleştirdikleri kültürle ilişkilidir. Ancak bireyler kültürün içinde yaşarken ya da pratik ederken bunun farkında olmayabilir; farklı bir kültürel ortamla karşılaştığında ya da kendi kültürünün dışına çıktığında kültürel farklılıkları gözlemleyebilirler. Kendi kültürü içinde devinen bireyler, kültürün gündelik hayatın ne kadar içinde olduğu, örtülü anlamlar barındırdığı ve birey yaşantısında nasıl anlamlar inşa ettiğini farklı bir toplumsal bağlamda diğerlerinin kültürel faaliyetlerini gördüğünde daha iyi anlayabilir.

Toplumlar var etmek istedikleri kültürel değerleri yaşatma çabası içinde olurlar. Kültürün aktarımı da grup üyeleri için büyük önem taşımaktadır. Grup üyelerinin ortak yaşam deneyimlerinden oluşan ve onlara anlam dünyası sunan kültür, mensubu olan üyelerinin katkılarıyla gelişmekte ve nesiller arası aktarımı sağlanarak süreklilik kazanmaktadır (Ekşi vd., 2015). Aile bu süreçte bireylerin rol ve davranışlar geliştirmesinde, kültürel pratikler uygulamasında önemli bir yere sahiptir. Kültürel alan olarak tanımlayabileceğimiz bu alan, günlük yaşantının içinde bulunan kültürel kodların toplumsal hayatı şekillendirmesi ile oluşmaktadır. Bu noktada ailelerin yaşantılarında da belirleyici etkilere sahiptir.

Kültür aktarımında diğer aktörlerin varlığı ailenin rolünü de etkilemektedir. Yaşanan sosyal değişim, ailelerin kültürel yönelimlerini belirlemektedir. Aile içinde korunan ve bir sonraki kuşaklara aktararak yaşatılmak istenen kültür, ailenin yaşadığı değişim ve dönüşümlerden etkilenmektedir. Kültürel aktarım, nesiller arası ilişkilere işaret ederken sosyo kültürel bağlam değişim ve devamlılık unsurlarını karşımıza çıkarmaktadır.

Nesiller arası ilişkilerde öne çıkan süreçlerden biri çocuklara aktarım sürecidir. Kültürle kurulan bağ nesiller boyu devam eden aktarımın bir çıktısıdır. Çocukların kimlik oluşum çağında kültürün aktarımı da önemli yer tutmakta ve kültürü kuşaktan kuşağa aktarımında birçok unsur etkili olmaktadır. Kuşaklar arası kültürel aktarım her kültürde farklı şekilde gerçekleşmektedir. Kültüre atfedilen anlam ve aktarılmak istenenler ile kültürün sürekliliği sağlanmaktadır.

Aileler kültürle kurdukları ilişki ile kimlik oluşum sürecini etkiledikleri gibi kendilerine bir aile kimliği de tanımlamaktadır. Bu aile kimliği, ailelerin önem verdiği farklılaşan değerlerle bağlantılıdır.

Whitbeck ve Gecas (1988), çocukların ebeveyn değerlerini algılama biçimleri, yaşları ve ebeveynleri ile kurdukları ilişkinin değer aktarımında etkili faktörler olduğunu ileri sürmektedir. Çocuklar ebeveynlerinin sahip olduğu değer ve tutumları doğru bir şekilde algıladığında, değerlerin çocukların üzerindeki etkisi artmakta ve ebeveynleri ile özdeşleştikleri ölçüde ebeveynlerin değerlerini içselleştirme eğilimleri artmaktadır (Whitbeck ve Gecas, 1988).

Bu sebeple çalışma, zorunlu göç sebebiyle ülkemize gelen Suriyeli göçmenlerin yeniden yaşam inşa sürecini, sosyal uyum, kültürler arası ilişkiler ve ev sahibi toplum ile birlikte yaşam konularını yeniden düşünmemizi sağlamaktadır.

2.5. Göç ve Kültürel Aktarım

Bireylerin kültürle kurdukları ilişki kimlik oluşturma sürecine şekil vermektedir. Kültürel kimlik, grupların yaşanan olaylar karşısında verdikleri tepkileri, davranışları ve tutumları belirlemektedir. Kendi toplumlarında var olan kültürel anlamlar, göç sürecinde yeni anlamlar edinerek süreklilik kazanmaktadır. Kültürel kimlik kendini öteki üzerinden var etmekte ve bireylerin kültürel kimliklerini belirlerken aynı zamanda ötekini de belirlemektedir.

Bu anlamda öteki ile kurulan ilişki önem taşımaktadır. Ötekinin çoğunlukta olduğu göç bağlamı, kimliğin ve öteki ile kurulan ilişkinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır (Yurdakul, 2018).

Ulusötesi yaşamların göçmenler üzerindeki yansımaları kendini hayatın farklı alanlarında göstermektedir. Ulusötesi göç ile birlikte göçmenlerin kültürel etkileşim ortamında şekillendirdikleri yaşamlarını hem kendi ülkeleri hem de yerleştikleri ülke ile kurdukları bağlar oluşturmaktadır (Basch, Schiller, Blanc, 1992). Ulus ötesinde kalıcı bağlar kuran göçmenler kültürel etkileşim ortamında birden çok kültürle bağ kurmakta, kültürün şekillendirdiği yaşamları devamlılık ve değişimler düzleminde şekil almaktadır. Sabit bir yapıda olmayan kültürün özellikle farklı kültürlerin bir araya geldiği göç bağlamında dinamik ve değişimlere açık yapısı ön plana çıkmaktadır (Idema ve Phalet, 2007).

Kitlesel göç hareketlerinin getirisi olarak göçmen kimliğini tanımaya ve desteklemeye yönelik yapılan uygulamalar, çok kültürlü toplum yapısında bütünleşme amacıyla gerçekleştirilmektedir (Şahin Kütük, 2017). Kültürel çeşitliliğin desteklenmediği toplumlarda çok kültürlülüğün sorgulanması, göçmen politikalarına yönelik sınırlamalar ve asimilasyoncu yaklaşımlar ile sonuçlanmaktadır. Ulus ötesi yapılan göçler ve göçmenlik hali de bu durumdan etkilenmektedir. Kültürel varlığı sorgulanan ve istenmeyen göçmenler bu durum karşısında çeşitli tutumlar sergilemektedir. Kültürel dışlanma ve ayrışma hali göçmenlerin toplumsal katılımlarını engellerken, toplumsal düzlemde kültürel temsillerini de belirlemektedir. Bireylerin yeni toplumsal bağlamda yaşadıkları dışlanma ve ayrımcılık tutumları, etkileşim ortamına katılım sağlamamış olması, yeni ve farklı olan kültüre uyum sorunlarının yaşanması kendi kültürleri ile daha yakın ilişkiler geliştirmeleri ile sonuçlanmaktadır (Ekşi vd., 2016).

Zorunlu ya da gönüllü olarak farklı biçimlerde gerçekleşen yer değişim süreçleri, kültürel değişim süreçlerini beraberinde getirmiştir. Toplumsal grupların kültürel etkileşimleri, öz kültürle olan ilişkilerinde süreklilik ve değişim içeren eğilimlerini ifade etmektedir. Bireyler yaşadıkları kültürleşme sürecinde alışmış oldukları ve onlara aşına gelen alışkanlıklardan farklı bir düzenle karşılaşmaktadır (Tanrıverdi ve Ulu, 2020).

Farklı bir kültürle karşılaşma, kültürle kurulan bağa yön vermektedir. Karşılıklı iletişim ve etkileşim, kültürleşme sürecini başlatmaktadır. Bu temas hali kültürel değerlerin değişimlerini içermektedir.

2.5.1. Kültürleşme

Bu çalışmada, göçmen ailelerin öz kültürleri ve ev sahibi kültür arasında uyum sağlama çabalarını kültürleşme bağlamında ele alarak aile içindeki yaşantıların, özellikle kültür ve değer aktarımının bu kültürel bağlamdaki değişimine yönelik anlayış geliştirmek amaçlanmaktadır. Değişim noktasının ön plana çıkması kültürel temasların gerçekleştiği g  bağlamından kaynaklanmaktadır. Bu amaçla çalışmada, göçmen ailelerin kültürel devamlılıkları ve aile içinde nesiller arası ilişkilerinden doğan aktarım sürecinin, kültürel değişimlerden ne ölçüde etkilendiği, yerleşilen toplumda değerlerin ne kadar onaylanıp s rd r ld ği anlaşılmaya çalışılmaktadır.

2.5.1.1. Göçmen Ailelerde Kültürleşme

Farklı kültürel grupların birlikte yaşamı ve uyum süreçleri değişimleri beraberinde getirmekte; bu etkileşim ve değişim kültürleşme altında ele alınmaktadır. Kültürleşme, kültürel grupların birbirleri ile kurdukları ilişki ve temasların birbirleri üzerindeki etkilerinden oluşan kültürel değişim sürecidir (Berry, 2001). Bu değişim süreci, kültürler arası ilişki ve etkileşimlerden kaynaklanan öz kültürün devamlılığı ve kültürel değişim başlıklarını ön plana çıkarmaktadır. Grupların birbirleri ile olan ilişkilerini ve kültürleşme bağlamını inceleyen çalışmalar, kültürün sürdürülebilirliği ve etkileşim ortamının getirdiği değişimleri üzerinde durmaktadır (Saygın ve Hasta, 2018). Bu alışma göçmenlerin uyumunu ve kültürel aktarım sürecini, kendi kültürleri ile olan bağları devam ettirirken yeni yerleştikleri ülkede diğer kültürle kurdukları ilişkiyi içeren kültürleşme temelinde incelemektedir.

Göçmenlerin, göç ettikleri ülkede kültürleşme eğilimlerini içeren çalışmalar, göç sonrası süreçte göçmenlerin kimlik, kültürler ve nesiller arası ilişkiler başta olmak üzere sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel ve psikolojik varoluşlarını şekillendiren kültürleşme sürecine dair önemli bulgular sunmaktadır.

G  n bireyler ve toplumlar üzerindeki etkisi kültürel bağlamda ele alınmalıdır (Yeter, 2018). G  sonucunda yeni bir kültürel bağlamda yaşamaya başlayan göçmenlerin bu kültürel ortama uyum süreçlerini içeren kültürleşme, kültürel grupların karşılaşmaları sonucunda meydana gelen kültürel değişimler üzerinde durmaktadır (Berry, 1997).

Berry, g  n iki sonucundan bahsetmektedir: birey ve grup temelinde gerçekleşen kültürleşme deneyimi ve çok kültürlü toplum yapılarının ortaya çıkması (Berry vd., 2006).

Yeni bir kültürel ortamda yaşamaya başlamanın birey ve toplumlar için oluşturduğu sonuçlar bireysel ve sosyal birçok değişkene bağlı olarak süreç içerisinde ortaya çıkmaktadır (Berry, 1997). Berry tarafından geliştirilen kültürleşme modeli, miras alınan kültürün sürekliliği ve yeni toplumsal yapıya katılım sağlama bağlamına dayanmaktadır. Öz kültürel kimlik ve özelliklerin korunması ve diğer kültürel gruplarla ilişkilerin sürdürülmesi kültürleşme altında incelenmektedir. Berry, göç sonrası yeni kültürel bağlama uyum sağlamaya çalışan bireylerin bu yeni toplumda kültürel pratiklerini sürdürme veya değişim davranışında bulunma eğilimleri üstünde durmaktadır. Bu da kültürel temaslar ve kültürler arası ilişkiler ile bağlantılıdır.

Berry geliştirdiği kültürleşme modeli ile, kültürel grupların geliştirdikleri stratejileri etnik kültürün devamlılığı ve kültürel temaslar olmak üzere iki önemli ölçüt üzerinden incelemekte ve buna göre dört tane kültürleşme tutumundan bahsetmektedir. Berry kültürleşme tutumlarını kültürlerin temas durumunda bireylerin geliştirdikleri stratejileri ifade etmek üzere kullanmaktadır. Kültürleşme sürecinde bireylerin tercihleri, göçmenlerin ve etnik azınlık grupların psikolojik ve sosyokültürel adaptasyonlarında etkili olmaktadır.

Kültürleşme tutumları ile Berry kültürleşmenin iki önemli unsuruna işaret etmektedir: kültürel etkileşim (kültürlerarası ilişkiler) ve kültürel süreklilik. Bu iki önemli unsuru göçmenlerin kendi kültürlerini ne kadar devam ettirme eğiliminde oldukları ve diğer kültürlerle etkileşime ne kadar açık ve istekli oldukları ile ilişkilendirmiştir. Buradan hareketle dört farklı kültürleşme stratejisi belirlemiştir: asimilasyon, ayrılma, entegrasyon, marjinalleşme (Berry vd., 2006).

Göçmenlerin kendi kültürel miraslarını devam ettirme konusunda istekli olmadığı ve etkileşim halinde oldukları kültürle yakın bağ kurma isteğinde oldukları tutum asimilasyon; öz kültürlerine bağlanarak kültürel etkileşimlerden kaçınma eğilimi içinde oldukları strateji ayrılma olarak tanımlanmaktadır. Öz kültürle kurulan ilişkinin devam ettirildiği ve aynı zamanda diğer etnik kültürlerle etkileşimde bulunarak kültürel çeşitlilik ortamına katılım sağladıkları tutum entegrasyonu ifade etmektedir. Kendi kültürel değerleri ve diğer kültürler ile bağ kurma eğiliminde olmama durumu için marjinalleşme kullanılmaktadır.

Berry, kendi kültürlerini devam ettirme ve diğer kültürlerle temas halinde olma gibi temel iki unsura dayanan kültürleşmeyi, bireylerin kimlik ve kendilik algılarında bir yapılanma olarak görmektedir. Bireylerin, kültürlerini devam ettirme tutumları temas halinde oldukları öz

kültürleri ve etnik gruplarla olan ilişkilerinin sonucunda kendilerini kültürel olarak nasıl tanımladıkları ile ilgilidir (Berry, 2001).

Birbirinden farklı kültürel değerlere sahip göçmenler, kendi kültürleri ve ev sahibi toplumun kültürleri ile ilişkilerinde gerçekleştirdikleri farklı kültürleşme stratejileri, yerleştikleri ülkede uyum ve adaptasyonlarında etkili olmaktadır.

Göçmenlerin kültürleşme yönelimleri, kültürel değerlerin kamu ve özel alanlarda farklılaştığı durumları oluşturmaktadır (Güngör ve Bornstein, 2009). Bireylerin kültür ile kurdukları ilişkide belirledikleri stratejiler sosyal alanda ve kendi kültüründen insanlar ile birlikte oldukları özel alanlar açısından farklılık göstermekte; kültürel süreklilik özel alanlarda kendini gösterirken, sosyal alan daha çok uyum sağlama üzerinedir (Güngör ve Bornstein, 2009). Yaşamsal alanlardaki böyle bir ayrımın göçmenler açısından oldukça işlevsel bir tarafı bulunmaktadır. Kültürün, kendi gruplarından birileri ile oldukları özel alanlarda korunması ya da yerli toplumla paylaştıkları kamusal alanlarda ev sahibi toplumun kültürünü destekleyici yaklaşımlarda bulunmaları olumlu sonuçlar oluşturmaktadır (Güngör, 2014).

Gençlerin yaşamın farklı alanlarına yönelik kültürleşme tercihleri de değişmektedir (Kıyılıoğlu ve Wimmer, 2015: 3). Kıyılıoğlu ve Wimmer, Avusturya’da yaşayan Türk gençlerinin kültürleşme tercihlerini inceledikleri araştırmada değişen yaşam alanlarına bağlı olarak gençlerin hem öz kültürleri hem de yaşadıkları ülkenin kültürleri ile kurdukları ilişkinin değişiklik gösterdiği üzerinde durmaktadır. Gençlerin hayatlarında önemli yer edinen iş, arkadaşlık, dil, kitap ve ulusa duyulan ilgi olmak üzere beş ayrı alanda kültürleşme tutumlarının farklılaştığından bahsetmektedir. Çalışmada gençlerin her iki kültürü de bağlılık gösterdikleri ancak kültürleşme tutumlarının alansal değişiminden söz edilmektedir.

Ward ve Kennedy (1994), kültürler arası ilişkilerde ev sahibi kültür ve öz kültürle kurulan bağların kişinin depresyon ölçümü ile ilgili olan psikolojik ve yeni kültürel bağlamda karşılaştığı durumların üstesinden gelmesi ile ilişkili olan sosyokültürel uyum arasında farklılık gösterdiğini ileri sürmektedir. Buna göre göçmenlerin geliştirdikleri kültürleşme tutumları uyum alanlarına göre ayrılmaktadır. Asimilasyon, yüksek düzeyde sosyokültürel uyum ve düşük psikolojik sağlık ile ilişkilendirilirken, ayrılma tutumu iyi bir psikolojik sağlık ancak yetersiz sosyokültürel uyum ile ilişkilendirilmektedir. Göçmen bireyler belirli bir kültürleşme stratejisini takip ediyor olsa da öz kültürün sürdürülmesi ve yeni kültüre ait özelliklerin

benimsenmesi hem sosyokültürel hem de psikolojik uyumu sağlamak için en uygun yollardan birini oluşturmaktadır (Güngör, 2014)

Kültürleşme üzerine yapılan çalışmalar bağlamdan kopuk bir şekilde kültürleşme sürecinden geçen göçmene odaklanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2014). Kültürleşen göçmenin içinde bulunduğu bu bağlamı tanımlamak gerekmektedir. Birey ve toplum düzeyindeki kültürleşme koşulları, kültürleşme sürecini etkilemektedir (Bornstein ve Güngör, 2009). Bu süreçte, bireyin yaşı, yaşının getirdiği yaşantısallığı, bu yeni ortamda ne kadar kaldığı, göç sonrası aldığı sosyal destek ve önceden yetkinlik kazandığı alanlarda etkin şekilde var olmak, göç şekli, toplumun göçe ne kadar uygun ortamının olduğu, göçmene olan bakış, gruplar arası ilişkiler gibi birçok unsur ön plana çıkmaktadır.

Göç öncesinde yaşanan kültürleşme öncesi süreç, göç sonrasında göçmenlerin yeniden yaşam inşa süreçlerinde kültürleşme deneyimlerinde belirleyici olmaktadır (Yij la ve Jasinskaja-Lahti, 2011). Yija la ve Inga Jasinskaja-Lahti çalışmasında, kültürleşme öncesi dönemde göç edilen ülke hakkında önceden bilinenlerin, geliştirilen sosyal ağlar ve dilin göçmenlerin kültürleşme tercihleri üzerinde etkiye sahip olduğu; yeni toplumsal bağlamda adaptasyon süreçlerinde yardımcı rol oynadığı üzerinde durmaktadır.

Ward (2013) göçmenlerin psikolojik ve sosyokültürel adaptasyon süreçlerinde tutum, davranış ve kimliklerin destekleyici unsur olarak ön plana çıktığını ileri sürmektedir. Kültürleşmenin bu unsurlar ile ilişkisini incelediği çalışmasında, Müslüman kimliğinin, Yeni Zelanda'daki göçmen kadınların uyum süreçlerine etkisini ele almaktadır. Müslüman kimliğinin psikolojik (grup bağları, aidiyet) ve davranışsal yönleri (ibadetler ve dini pratikler) ile görünürlüğünü (toplumsal temsil) kültürleşme bağlamında araştırmaktadır. Dinamik bir yapıda olan kültürleşmeyi grup ve bireysel ölçüde ele aldığı gibi özel ve kamusal alandaki farklılaşmaları üzerinde de durmaktadır.

Kültürleşme sürecini içinde barındıran kültürel süreklilik, grup ve birey düzeyinde yaşanan kültürleşme grubun bireyler üzerindeki etkisinin yanı sıra bireylerin tutum ve davranışlarının grup üzerindeki belirleyici etkilere sahip olmaktadır (Ward, 2008).

Değer ve yaşam tarzı farklı olan kültürlenmiş grubun sorunları, ihtiyaçları da daha farklıdır. Kişinin kimliğini tanıdığı ve inşa ettiği ergenlik döneminde kültürel değişimlere maruz kalması, kültürleşme sürecinde kültürlerin farklılaşan özellikleri sebebiyle stresli bir deneyime yol açabilir (Bornstein ve Güngör, 2009). Kültürleşme süreci göçmenlerin hayatında

stres faktörü oluşturmakta, bu durum da dil ve dil bariyeri nedeniyle iletişim sorunları, ayrımcılık ve dışlama, göç sonrasında yaşanan kültürel değişiklikler nedeniyle kültür ve kimlik çatışmaları, sosyal çevre kaybı ile sosyal destek mekanizmalarının eksikliği yaşanmaktadır (Kıyılıoğlu ve Wimmer, 2015: 3).

Mültecilerin kültürleşme deneyimi, yaşadıkları ani mekansal, yaşamsal ve kültürel değişimleri barındırırken; zorunlu yerinden ayrılma, travmatik göç yaşantısı ve zorlu yaşam koşulları nedeniyle göç sonrasında yaşam kurma sürecinde daha farklı bir noktada yer almaktadır (Kağnıcı, 2017). Ayvazoğlu, Kunuroğlu ve Yağmur (2021), göç öncesinde geçici olarak yerleşme beklentisinin, Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin kültürleşme süreci üzerinde etki oluşturduğu üzerinde durmaktadır.

Van de Vijver, Berry ve Çelenk (2016), kültürleşme sürecini kültürleşme koşulları, tercihleri ve sonuçları olmak üzere 3 başlıkta incelemektedir. Bireylerin göç öncesi, sırası ve sonrasındaki kültürleşme deneyimini belli kategorilerde ele alan çalışmada; göç edilen ülkenin toplumu ve geldikleri ülkenin toplum özellikleri, göçmen grubun özellikleri, toplumda bulunan diğer gruplarla kurulan ilişkiler ve bireylerin kendi psikososyal var oluşları kültürleşme koşulları altında tartışılmaktadır. Kendi öz kültürleri ve göç ettikleri ülkenin kültürü ile kurdukları çeşitli düzeydeki bağlar göçmenlerin göç sonrası kültürleşme yönelimlerini belirlemektedir. Göç sonrası kültürleşme sürecinde bireylerin hem baskın kültür ile hem de kendi etnik grubundaki üyeler ile kurdukları temas ve bireylerin psikolojik iyi halleri kültürleşme bağlamında anlaşılmaya çalışılmaktadır.

2.5.1.2. Kültürlerarası İlişkiler

Aile ve aile içindeki kültürel yaşantıyı konuşurken ailenin içinde bulunduğu sosyokültürel bağlam önem taşımaktadır. Göç, bu sosyokültürel ortamı yeniden oluşturmaktadır. Oluşan sosyokültürel bağlam, yeni ülkede yaşam kuran aile üyelerinin kültürel çeşitlilik ortamında farklı kültürlerin etkileşimleri sonucunda oluşmaktadır. Farklı kültürlerle kurulan bu temas, kültürleşme sürecini meydana getirmektedir.

Çok kültürlü toplumlarda toplumsal hayat ve karşılaşmalar, birbirinden farklı toplulukların etkileştiği bir sosyal yapıya işaret etmektedir. Göçlerin bir sonucu olarak çok kültürlü toplum yapıları oluşmakta ve birbirinden farklı kültürel yaşantılara sahip bireyler kültürel çeşitlilik ortamında yaşamaktadır (Kıyılıoğlu ve Wimmer, 2015: 3). Bu etkileşimsel

ortamda kendi kültür anlatılarını var etmeye çalışan bireyler, etkileştikleri kültürler ile yeni bir oluşumun içerisinde var olmaktadır.

Göçmenler sorgulamadığı sosyal geleneklerden ve dilinden vazgeçmek zorunda kalmakta ve çevresel bağ kaybı ile birlikte yeni toplumsal bağlamda kültürel farklılıklar ile karşılaşmaktadırlar (Akhtar, 2018). Göç edilen ülkedeki toplumsal yapı, göçmenlerin tanıdık olduğu ve alışmış olduğu toplumsal süreçlerden ve sosyal bağlardan farklılık göstermektedir (Çağlak, 2017).

Göçmenlerin gruplar arası kurdukları ilişkiler ailelerin kültürel aktarım süreçlerini etkilemektedir. Bu noktada yeni topluluk ve kültürle kurulan bağın göçmen aileler üzerinde etkisi bulunmaktadır. Göçmen bireylerin ev sahibi toplum ile kurduğu ilişkilerde ayrımcı ve dışlayıcı tutumlarla karşı karşıya kalmaları, ev sahibi toplumun kültüründen kendini ayırmaya ve kendi öz kültürlerine bağlanma eğilimine götürmektedir (Idema ve Phalet, 2007).

Göçmen ailelerin kendi kültürlerinin devamlılığını sağlamaları kültürün toplum tarafından nasıl karşılandığı ile ilgilidir ve aile dışında toplum tarafından sosyal desteğin sağlanmaması aktarımı sınırladığı gibi aile içinde ilişkilerde çatışmalara yol açmaktadır (Kwak, 2003).

Ailede aktarım sürecini destekleyen dışsal faktörler önem kazanmaktadır. Aile dışında toplumsal bağlam aktarılan değerleri pekiştirmektedir. Aile ortamını diğer kültürel ve nesiller arası ilişkileri düzenleyen ortamlardan ayırmak aile içinde ve dışında süreklilik, süreksizlik durumlarına sebep olmaktadır. Grubun üyeleri ile paylaşılan kültürel değerlerin aile dışında diğer alanlara yayılması diğer alanlarda kendini göstermesi ile süreklilik kazandırmaktadır. Sürekliliğin sağlanması için ailenin aktardığı değerlerin desteklenmesi gerekmektedir. Kendi etnik gruplarından gelen destek aile ilişkilerini düzenlemeye yardımcı olmaktadır.

Göçmenlerin yerleştikleri yeni ülkede deneyimledikleri etnik ayrımcılık, göç sonrası süreçte kültürleşme eğilimlerinde etkili olmaktadır. Kültürleşme süreci stres faktörü oluşturmakta, dil ve dil bariyeri nedeniyle iletişim sorunları, ayrımcılık, göç sonrasında yaşanan kültürel değişiklikler nedeniyle kültür ve kimlik çatışmaları, sosyal çevre kaybı ile sosyal destek mekanizmalarının kaybı (Kıyılıoğlu ve Wimmer, 2015: 3).

2.5.1.3. Sosyokültürel Temas ve Etkileşim

Göçmen topluluk ile göç edilen toplumun etkileşimi farklı şekillerde ele alınmaktadır. Bu çalışmada ulus ötesi kurulan etkileşim aileler üzerinde ele alınmıştır. Yerleştikleri ülkede farklı kültürel bağlamda yaşanan deneyim ailelerin yeniden yaşam inşa sürecini etkilemektedir. Farklı kültürlerin etkileşim halinde bulunduğu göç bağlamı, göçmenlerin kültürel değerlerini değişime açık hale getirmektedir.

Bu noktada kültürleşme sürecinde kültür devamlılığı ve değişimi birçok faktörden etkilenmektedir. Aile içinde ve dışındaki koşullar göz önünde bulundurulmalıdır.

Göçmenlerin, yaşadıkları yeni ülkede kendilerine ait mekanlar açmaları, bir nevi ülkelerini kendi kültürlerini yaşatmaları o ülkede görünürlüklerini sağlamış olsa da bu durum kendi gruplarına kapanmayı ve sonuç olarak ayrışmayı getirmektedir (Vassaf, 2010: 44). Bu anlamda yeni ülkeye yerleşmek, mekan kullanım pratiklerinin çeşitlenmesi kimi zaman entegrasyon ile aynı anlam ifade etmemektedir. Bu durumda kültürlerin gündelik etkileşimlerinin neler getirdiği ve grupların iletişimini nasıl şekillendirdiği göz önünde bulundurulmalıdır. Suriyeliler ve Türkler arasında çoğunlukla kültürel yaşantılar ve farklılıklar üzerinden çizilen ayrım, Suriyelilerin topluma uyum ve entegrasyonlarında sorun olarak görülmektedir.

2.5.1.4. Kültürleşme Stresi

Kültürleşme, farklı kültürlerin birbirleri ile olan etkileşimi, bu etkileşimlerden ortaya çıkan değişimleri ve kültürlerin temasına ilişkin birçok konuyu ele alan bir süreçtir. Bunlardan biri de kültürel temasların, kültürel öğeler üzerinden oluşturduğu uyum ve çatışmalardır. Göç farklı kültürden bireyleri bir araya getirirken bu etkileşim sonrasında kültürel uyum sorunlarına da neden olmakta ve bireyler kültürleşme stresi yaşayabilmektedir (Karataş ve Baloğlu, 2018). Bu süreçte kültürleşme deneyimini etkileyen koşullar stres faktörüne de neden olabilmektedir. Kültürel olarak benzeyen veya farklılaşan birey ya da gruplar benzerlik düzeylerine göre süreci daha kolay ya da zor geçirebilmektedir (Karataş ve Baloğlu, 2018). Mülteciler için yaşadıkları yerde deneyimledikleri ayrımcılık, bir stres faktörü oluşturarak kültürleşme ve uyum süreci üzerinde olumsuz etkilere sahip olabilmektedir (Şeker, 2022).

2.5.1.5. Psikolojik ve Sosyo Kültürel Adaptasyon

Yeni kültürel bağlamda kültürleşme sürecinden geçen bireylerin deneyimleri çeşitlenmektedir. Grup ve birey düzeyindeki değişikliklerin, bireylerin psikolojik ve sosyo kültürel adaptasyonlarını etkileyen sonuçları bulunmaktadır (Ward, 2008). Psikolojik adaptasyon, bireylerin refahı ve ruh sağlığı ile ilişkiliyken; sosyo kültürel adaptasyon ise bireylerin farklı kültürler ile etkileşimde bulunduğu çok kültürel ortamda yaşamlarını devam ettirme becerilerini ifade etmektedir (Berry vd., 2006: 306). Bireyin kişisel özellikleri, beklentileri ve yaşamındaki değişiklikler yaşam memnuniyetini etkilemekte ve adaptasyon sürecinde etkin rol oynamaktadır. Bununla birlikte bireyin yaşadığı yeni sosyal ve kültürel çevre, yerel halkla kurduğu ilişkiler ve toplumsal yaşama katılım da bireyin adaptasyonunu etkilemektedir.

2.5.2. Göçmen Ailelerde Kültürel Aktarım

Ülkesine dönmeyen ve Türkiye'ye yerleşen Suriyeli göçmen aileler açısından yeni toplumsal bağlamda kültürle kurdukları bağ birçok açıdan önem taşımaktadır. Türkiye'de yaşayan Suriyeli göçmen ailelerin kültür ve değerlerini çocuklarına aktarımında ne kadar etkili olabildikleri, yeni toplumsal bağlamda aileyi özellikle Türkiye ile daha fazla bağ kuran çocukları anlamamıza yardımcı olacaktır. Ailelerin, göç sonrasında aile ilişkilerini nasıl geliştirdikleri ve çocuklarıyla nasıl ilişki kurdukları; yerleştikleri yeni ülke ile kurdukları bağ ve aile üzerindeki etkileri bağlamında anlaşılmaya çalışılmaktadır. Azınlık halde bulunan göçmenlerin öz kültürlerini devam ettirme ve gelecek nesle aktarmaları Suriyeli göçmenler için ne ifade etmektedir? Türkiye'de büyüyen göçmen çocukların yaşadıkları yeni toplumsal bağlamda kültürle kurdukları bağın günlük yaşam ve mekân kullanım pratiklerini nasıl etkilediğini anlamayı amaçlayan çalışmada, kültürleşme sürecinde aile ilişkileri incelenerek değişen aile dinamikleri ve aile rolleri ile devamlılık, kırılma ve çatışma alanlarını görmek; göçmenlerin önem verdiği kültürel unsurları belirlemek amaçlanmaktadır.

Bireyin içinde bulunduğu kültür ile kurduğu ilişkinin, ulus ötesi bir bağlamda nasıl şekillendiği kültürün ne kadar sürdürülebilir olduğu ile bağlantılı olduğu için aileyi kültürel olarak anlamaya çalışan bu çalışma özellikle göç bağlamında büyük önem kazanmaktadır. Bu durumda ailenin nasıl bir işlevselliğe sahip olduğu görmek ve anlamak gerekmektedir. Kültür öğelerinin belirlenerek aktarımın nasıl gerçekleştiği ve sürecin nelerden etkilendiğini ortaya

koymak, kültürel devamlılığı anlamada yardımcı olarak ailedeki aktarım sürecinde dönüşen unsurları belirlemeyi sağlamaktadır.

Sosyo kültürel yapının değişimi aile üyelerinin kültürel değerlerle kurduğu ilişkiye yön vermektedir. Göç sonrasında aileler yerleştikleri yeni ülkede kültürleşme sürecinden geçmektedir. Aile bireyleri tarafından farklı süreçlerle deneyimlenen göç, etkileşim ortamlarının çeşitliliği ile kuşaklar arası değişen kültürleşme deneyimini ortaya koymaktadır. Yeni yerleştikleri toplumsal bağlamda kültürel yaşama katılım ve ulus ötesi kültürle kurulan bağ göçmen ailelerin yerleştikleri ülkede temaslarına ve kurdukları sosyal bağlarla ilişkilidir.

Kültürel sürekliliği sağlayan önemli araçlardan biri aile içinde nesiller arası aktarımdır (Nauck, 2001). Aileler, kültürel değerleri ve pratikleri çocuklara aktarırken hem çocukların sosyalizasyon sürecini tamamlarlar (Vedder vd., 2009) hem de toplumların devamlılığı sağlarlar.

Göç sonrasında yaşanan öz kültürün farklı kültürler ile etkileşimi kültürel değişim ile sonuçlanmaktadır. Kültürel değişim ailelerin değer ve kültür aktarım süreçlerini etkilemektedir. Yeni ülkeye yerleşen kültürel gruplar, dillerini muhafaza etmekte ve kendi bazı kültürel unsurlarını koruyarak nesiller boyu aktarımda bulunmaktadır (Castles ve Miller, 1998: 13). Bu anlamda kültürel aktarım, ailelerin kültürel devamlılığı sağlamada ilgilendikleri bir mesele olmakta ve düzen kurdukları yeni toplumsal bağlamda kendi kültürleri ile olan bağlarını kültürel aktarım ile sağlamaktadır.

Kültürel aktarım, kültürel değer ve pratiklerin aile içinde bir sonraki nesile aktarılması sürecini oluşturmakta ancak bu süreç kültürün doğrudan ve olduğu gibi yaşatılması olarak değil, değişen koşullarda farklı boyutlarıyla iletimi anlamına gelmektedir (Idema ve Phalet; akt. Boyd ve Richardson, 1985). Kültürel aktarım örüntüleri ailenin merkezde olduğu ve temel aktaran olarak rol aldığı bir bağlamda gerçekleşmekte ancak aile tarafından belirli bir aktarım yapılmamış olsa da aile dışındaki sosyalleşme aktörlerin varlığı ile sağlanabilmektedir (Idema ve Phalet, 2007).

Göç bağlamı başka bir kültürle kurulan temasın kültürel değerlerin nesiller arası aktarımında ne gibi etkilere sahip olduğunu anlamak için fırsat sunmaktadır (Güngör, 2008). Göçmen ailelerin miras aldıkları kültür ve yerleştikleri yeni toplumun kültürel farklılıkların bir sonucu olarak göçmen ebeveynler, kendi öz değerlerinden farklı bir toplumda aile içi aktarım

ve öğrenme süreçlerini deneyimlemektedir (Vedder vd., 2009). Böyle bir durumda çocuklar da hem ebeveynlerinin değerleri hem de yaşadıkları toplumun değerlerinin etkisinde kalmakta; bunun sonucunda çocukların kültürel değerlere olan ilgileri ve kurdukları bağlar değişiklik göstermektedir (Vedder vd., 2009).

Kültürel devamlılık, kültürün ne kadar sürdürülebilir olduğu ve sürdürülebilirlik de aktarım sürecinde kültürün değişime uğrayıp uğramadığı ile ilişkilidir. Göçmenler yaşadıkları yerde kalıcı hale gelmeleri ile kendi yaşam tarzı ve kültürlerini o toplumda yaşama ve yaşatma yöneliminde bulunmuşlardır. Genç nesiller ulusötesi göç bağlamının getirisi olarak ulusal sınırları aşan bağlar kurabilmekte ve daha farklı etnik kimlikler geliştirmektedir. Genç nesillerin kimliklerinde etnik ve ulus ötesi yönelimler toplumda var olan kültürlerin etkisinde oluşmaktadır.

Çocukların kimlik gelişim çağında kültürleşme süreci önemli bir araç olarak yer almaktadır. Aile dışında etkileşimsel ortam, evdeki ebeveynlerin yaşadığı öz kültürden farklı bir kültür ile çevrelenmiş şekildedir. Farklı kültürel bağlam ve sosyal etkileşimler nesiller arası farklılaşan kültürel entegrasyonu etkilemektedir. Çocukların daha farklı etkileşim hallerinde bulunmaları, baskın kültürle etkileşimlerinin sonucunda alternatif yönelimleri üretmelerine sebep olmaktadır. Genç nesil, farklı etkileşim gruplarıyla bir araya geldiğinde iki kültürün de etkisinde kalarak kültürel değerleri edinmektedir (Aksoy, 2010). Nesiller arası sürdürülen kültürel değerlerin farklı düzeyleri bu aktarım bağlamının sonucunda gerçekleşmektedir.

Schönpflug (2001), ebeveynlerden çocuklara olan aktarımın göç edilen ülkede işlevsiz olabileceği için verimsiz olabileceği; bu durumun hem çocukların isteksizliği hem de ailelerin çekincelerinden kaynaklanabileceğini ileri sürmektedir. Ebeveyn pratikleri farklı bir kültürel değerle kurulan bağı onaylarken, bazı pratikler aktarımı desteklememektedir (Phalet ve Güngör, 2013). Kültürün işlevsel olmadığı durumlarda aileler aktarım amacında olmamaktadır.

Göç sonrasında öz kültür ile geliştirilen farklı bağlılıklar, yeni toplumda yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan ailelerin tutumları ile belirlenmektedir. Kendi etnik kültürel kimliklerini tehdit altında hissetmeleri ve benliği kaybetme endişeleri öz kültüre yönelmeyi de beraberinde getirmiştir. Bazı göçmen ailelerde ebeveynler kültür kaynaklı stres yaşamaktadır.

Kültürleşme düzeyindeki farklılıkların nesiller arası ilişkileri nasıl etkilediği, aile içinde ne gibi çatışma alanları oluşturacağı ve iletişim sorunlarına sebep olabileceği göçmen ailelerin deneyimlerini anlamak için olanak sağlamaktadır. Aktarım her ailede gerçekleşiyor olsa da bu

aynı şekilde olmamakta, kültürden kültüre değişmektedir (Albert, Tromsdoff ve Wisnubrata, 2009).

Yeni toplumla kurulan sosyokültürel temas göçmen ailelerin kültürel aktarımını etkilediği gibi, kültürleşme sürecinde kültürün yeniden üretimini sağlamaktadır. Güç ile birlikte aileyi ve kültürü etkileyen birçok faktörün olması, aile üyelerin birçok etkileşime açık ortamda bulunuyor olması kültürün değişime  ğrayan ve sabit olmayan, esnek olarak ele alınması gereken bir kavram olduğunu göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYELİLERİN KÜLTÜRLEŞME SÜRECİ VE KÜLTÜREL AKTARIM BULGULAR

3.1. Araştırma Yöntemi

Suriyeli ailelerin kültürleşme sürecindeki deneyimlerini ortaya koyan çalışma; ulus ötesi bağlamda kültürel aktarım sürecini, ailelerin yaşantıları üzerinden ortaklaşan ve farklılaşan deneyimlerini incelemektedir. Kültürlerarası etkileşim ile kültür aktarımı arasında ilişkisellik kuran çalışma, geçici koruma statüsündeki Suriyeli ailelerin “ne” aktardıkları ve “nasıl” aktardıklarına odaklanmaktadır.

Bu çalışma, Türkiye’de yaşayan Suriyeli ailelerin, göç sonrası yaşamlarının kültürün etkisiyle şekillenmesine yönelik bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda kültürleşme kuramlarından yararlanılarak bireylerin kültür etkileşimlerine dair anlatılarına yönelik inceleme yapılmıştır.

Çalışmanın amacına uygun olarak katılımcı aileler ile yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat yapılmıştır. Nitel araştırma tekniklerinden derinlemesine mülakat araştırılan konu hakkında kapsamlı bilgi edinmek amacıyla açık uçlu soruları içermekte ve katılımcıların kişisel deneyimlerine ilişkin veri toplamaktadır (Tekin ve Tekin, 2006). Araştırma odağı insan olan nitel araştırmada, öznenin gündelik yaşamındaki özellikleri ve ilişkileri sosyokültürel bağlamıyla bütüncül bir şekilde ele alınmakta; okuyucunun anlayabileceği bir şekilde yorumlanarak yapılan genellemeler açıklanmaktadır (Kartarı, 2017). Bu yaşam deneyimlerinin derinlemesine anlaşılmasını sağlamaktadır.

Çalışmada geçici koruma statüsündeki ailelerin kültürel hayatlarına dair pratiklere ve deneyimlere dair kapsamlı veriye ulaşabilmek için katılımcılar ile nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşım benimsenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenolojik yaklaşımda insan deneyimlerine odaklanarak araştırmadaki katılımcıların bu deneyime verdikleri anlamlara, fenomen karşısında geliştirdikleri görüşlere ve anlayışlara yer verilmektedir (Tekindal ve Arsu, 2020). Bu anlamda ailelerin kendi görüşlerine ve algılarına yer verirken, yaşanmış deneyimin Suriyeli aileler için ortaklaşan ve aynı zamanda farklılaşan anlamları ve kültürel örüntülerini görebilmek için araştırmada fenomenolojik yaklaşım kullanılarak süreç yürütülmüştür. Kültürel yaşantıların anlamlandırılması geçici

koruma statüsündeki bireylerin deneyimlerinin aktarılması ile sağlanmıştır. Ailelerin içinde bulunduğu koşulların kültürleşme ve kültürel aktarım deneyimi üzerindeki etkisi, bireylerin süreç içinde anlam kazanan deneyimlerinin ortaya konmasına yardımcı olmuştur.

Örneklem seçimi; Nitel olarak tasarlanan araştırmaya; İstanbul’da yaşayan ebeveynler, amaçlı örnekleme yöntemi ile katılmıştır. Buna göre katılımcılar belirli bir amaca yönelik seçilmiş ve durumun derinlemesine anlaşılması hedeflenmiştir.

Yarı yapılandırılmış soru formu; “yerel toplum ile kurulan bağ ve sosyal etkileşim, ebeveyn pratikleri, göçmen ailelerin göç öncesi ve sonrası yaşamları, kültürel pratikler” başlıklarını içermektedir. Yarı yapılandırılmış soru formu çalışma kapsamına uygun şekilde görüşmeler gerçekleştirilmesini kolaylaştırmıştır. Sorular bireylerin göç öncesi, sırası ve sonrasında yaşadıkları süreci yansıtan sorulardan oluşmaktadır. Kültürleşme sürecinde önemli bir yeri olan kültürel aktarımın aile içinde nasıl işlediğine, ailelerin kültürleşme deneyimine dair bilgiler edinilmiştir.

Veri toplama ve analiz tekniği; 2023 yılı Ocak ve Mart tarihleri arasında saha çalışması yapılmıştır. Türkiye’de yaşayan Suriyeli ailelerin kültürel aktarım ve kültürleşme süreçlerini ele alan çalışmada, veriler katılımcılarla görüşme yapılarak elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılan bu araştırmada, ailelerin göç öncesi ve sonrası yaşamlarına, kültürel aktarım biçimlerine, aile bireylerinin kültürleşme süreçleri ile ilgili açık uçlu sorular yer almıştır. Görüşmeler ortalama 1 saat sürmüştür. Katılımcıların verdikleri cevaplar ile elde edilen veriler, oluşturulan tematik başlıklar altında değerlendirilmiştir. Araştırmanın saha kısmının tamamlanması ve verilerin toplanmasının ardından veriler analiz edilerek bulgular ortaya konmuş ve araştırma sonucunun çalışma kapsamı ve amacına uygun olarak bir tartışma oluşturması amaçlanmıştır.

Veri toplama sürecinde ilk olarak alanyazında yer alan ilgili çalışmaların incelemesi yapılmış, yapılan incelemeler ışığında çalışma alanının öne çıkan konu başlıklarına yönelik örnek bir görüşme soru formu oluşturulmuştur. Soru formu göçmen bireyler ile denenmiş ve verdikleri cevaplarla konu ilişkisinin olup olmadığı anlaşılmasına çalışılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular düzenlenmiş, son hali tez danışmanı ile paylaşılmıştır.

3.1.1. Katılımcı profili

Araştırmanın çalışma grubunu ebeveynler oluşturmaktadır. Katılımcılar Fatih, Bağcılar, Küçükçekmece, Esenyurt gibi İstanbul'un çeşitli ilçelerinde oturmaktadır. Türkiye'de yaşayan, çocuk sahibi olan, çocukları okula giden *21 ebeveynle* derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amacı kapsamında çalışmanın içeriğine dair veri yeterliliği öngörülene kadar görüşmelere devam edilmiştir.

Ebeveynlerin, çalışma grubunu oluşturma sebebi, kültürel yaşantının aile üzerindeki etkilerini ve kültürün hayatlarındaki yerini aktarmak için daha uygun oldukları düşünülmekten kaynaklanmaktadır. Ebeveynlik bilgilerinin incelenmesi, çocukların gelişimi üzerinde etkisi olan ebeveyn pratiklerinin anlaşılması açısından önem taşımaktadır (Bornstein, 2017). Bu nedenle, katılımcılar aile içinde anne veya baba rolüne sahip bireylerdir. Ebeveynler, kültürün taşıyıcısı olarak çocukların kültürel kimliklerinin oluşumunda belirleyici rolde yer almaktadır. Farklı kültürel grupların değişen ebeveynlik inançları ve pratikleri, göçmen grupların deneyimini araştırmak iyi bir zemin oluşturmaktadır (Bornstein, 2010; akt. Bornstein, 2017). Bu kapsamda, Suriyeli ebeveynlerin deneyimleri çocukların yeni toplumdaki kültürel etkileşimlerine, ailede kültürel aktarım sürecinin nasıl gerçekleştiğini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Katılımcı grubun ebeveynlerden oluşması ve ebeveynlerin Suriye kültürünün canlı tanıkları olması kültürleşme sürecini daha derinlemesine anlamaya katkı sağlamaktadır.

Katılımcı grubun genel özellikleri değerlendirildiğinde, görüşmeye katılan ve paylaşımda bulunan kişilerin çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır. Bunun bir sebebi, erkeklerin çalışmaları nedeniyle görüşme saatlerinde evde olmamasıdır. Kadınların görüşmelerde yer almaktan çekinmediği ve rahatça paylaşımda bulundukları görülmüştür.

Aileler en az 7-8 senedir Türkiye'de yaşamaktadır. Katılımcıların Türkçe seviyesi oldukça düşük olup karşılıklı iletişim kurma için yeterli değildir. Bu nedenle görüşmeler Arapça tercüman eşliğinde yapılmış, katılımcıların kendilerini rahat hissetmeleri sağlanmıştır.

Ebeveynler çoğunlukla 30'lu yaşlarındadır. Aileler Şam, Humus, Halep şehirlerinden göç etmiştir. Katılımcı ailelerde haneler incelendiğinde en az 2 çocuk bulunduğu, çalışmaya katılan ebeveynlerden 4 kişinin yalnız ebeveyn olduğu, vefat, boşanma gibi durumların yalnız ebeveynliğin sebepleri arasında yer aldığı görülmüştür.

3.1.2. Araştırmacının rolü

Suriyeli ailelerde farklı kuşaklardaki bireylerin kültürle kurdukları ilişkiyi gözlemlediğim durum, kültürleşme ve kültürel aktarım konusunu Suriyeli aileler özelinde ele almanın arka planını oluşturmaktadır. Suriyeli anne ve baba kendi kültürleri ile daha ilişkili olup güçlü bağlara sahiptir. Küçük yaşta Türkiye’de gelen ya da Türkiye’de doğan çocukların ise Suriye kültürü ile sınırlı ilişkileri bulunmaktadır. Çocuklar yeni toplumda farklı kültürlerle etkileşim kurmakta ve yeni kültürler tanımaktadır. Böyle bir durumda çoğu zaman ebeveynler öz kültürün aktarımı ve kültürün yaşatılmasında önemli rol oynamaktadır. Bu ortamda kültürel aktarım ise çocukların kendi ülke ve kültürel değerlerini tanımalarına, benimsemelerine ve aidiyet oluşturmalarına katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda ailenin bulunduğu toplumla olan etkileşimleri yeni değer ve pratiklerin benimsenmesini sağlamaktadır. Farklı kuşaklardaki bireylerden oluşan aile yapısında kültürleşme de farklı şekillerde deneyimlenmiştir. Bu nedenle çocuklarının kültürleşme sürecini gözlemleyen aile açısından aile içindeki kültür aktarımı çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Türkiye’nin Suriyelilere yönelik politikaları, Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin sosyo-demografik bilgiler, Türkiye’deki yaşamları, hak ve hizmetlere erişimi, sosyokültürel ilişkilerine yönelik çalışmalar taranmış ve çalışmanın kuramsal bölümü için bilgi edinilmiştir. Literatür incelemesi ile çalışmanın arka planının oluşmasını sağlayan kuramsal bilgiler, sahaya dair deneyim ve gözlemler görüşme sorularının hazırlanmasına katkıda bulunmuştur. Araştırmacı 2019 yılından beri Suriyeli aileler ile gönüllü ve profesyonel çalışmalarda bulunmuş, şu an 2 seneyi aşkın süredir Mülteciler Derneğinde çalışmaktadır. Sahaya dair sahip olduğu bilgi ve görüşleri araştırma sürecinin her aşamasında etkin bir şekilde sürece yön vermiştir.

3.1.3. Süreç

Derinlemesine görüşmelerin tamamı yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin katılımcıların evlerinde gerçekleşmesi vesilesiyle yaşadıkları mahalleler ve yaşam alanlarını detaylı inceleme fırsatı oluşmuştur. Ev ziyareti sırasında katılımcılar ile geçirilen zaman sayesinde katılımcılar kendilerini rahat hissetmiş, bu da rahat bir görüşme ortamı oluşturmuştur. Ev ziyaretinde ailelerin kültürlerine dair unsurları (ev dizaynı, yemek ikramları, kıyafet vb.) gözlemlene imkanı bulunmuştur.

Görüşmeler tercüman eşliğinde yürütülmüştür. Tercüman desteği aktif olarak tercümanlık yapan kişi ile sağlanmıştır. Tercümanın ana dili Arapçadır. Türkçe dil yeterliliği

ileri seviyededir. Araştırma sürecinde aileler ile iletişim kurma ve görüşmeleri gerçekleştirmede tercüman desteği alınmıştır. Katılımcı ebeveynlerin soruları anlaması ve güvenli görüşme ortamının oluşturulması için soruların çevirisi yapılmış ve araştırma süreci ile ilgili bilgi verilmiştir.

Tercüman görüşmelerde öncelikle araştırmacıyı ve kendisi tanıtip araştırma hakkında, görüşmenin içeriği hakkında bilgilendirme yapmıştır. Onam formu hakkında bilgi verip okuma-yazması olmayan katılımcılar için formu okumuştur. Görüşme sürecinde tercüman araştırmacı ve katılımcılar arasında geçen diyalogları kesintisiz ve yorumsuz şekilde aktarmakla yükümlü olmuştur. Böylece taraflar arasında sağlıklı bir iletişim ağı kurulmasında aracı rolü taşımıştır. Görüşmeler sırasında ses kaydı alınmış, araştırma sürecinde katılımcıların verdiği bilgiler araştırmanın amacına uygun olarak kullanılmış ve katılımcıların kişisel bilgileri gizli tutulmuştur. Görüşmede yer alan tercüman, verilerin korunması konusunda önceden bilgilendirilmiştir. Saha çalışması öncesinde Türkmen bir aile ile pilot görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde soruların çalışma amacına uygunluğu, soruların anlaşılabilirliği tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.1.4. Karşılaşılan Güçlükler

Araştırma sürecinde, yapılan görüşmelerde erkek ebeveynlere ulaşmada zorluk yaşanmıştır. Bunun temel sebebi olarak görüşmelerin gerçekleştiği gün ve saatlerde erkeklerin çalışması ve evde olmaması yer almaktadır.

3.2. Suriyelilerin Kültürleşme Süreci Ve Kültürel Aktarım

Göç hareketleri farklı kültürden insanların bir arada yaşadığı ve sosyo-kültürel etkileşimlerin arttığı bir toplum yapısını oluşturmaktadır. Savaş koşullarında yaşamın ve zorlu göç deneyiminin ardından Türkiye'ye göç eden Suriyeli aileler yeni bir toplumsal düzende yaşamaya başlamış ve bir hayat inşası içinde olmuşlardır. Bu durum bireylerin kendi alıştıkları ve çevrelendikleri toplumsal yapıdan daha farklı bir düzende yaşamaları ile sonuçlanmıştır. Bu süreçte bireyler farklı kültürlerle bir arada yaşamaya başlamış ve kültürel etkileşimler meydana gelmiştir.

Kültürleşme süreci; yerel toplumun ve göç eden grupların dil kullanımları, inançları ve davranışlarının etkileşimleri neticesinde değişimleri de beraberinde getirmiştir (Ağcadağ Çelik ve Çetin, 2023: 596). Bu durumda ailelerin sahip olduğu sosyo kültürel varlıkları koruyup devam ettirip ettirmemeleri ve yeni toplumsal bağlamda kültürle kurdukları ilişki birçok açıdan

önem taşımaktadır. Öz kültürün farklı bir kültür ile etkileşimi ailelerin değer ve kültürel aktarım sürecini şekillendirmiştir. Berry(2006), bireylerin öz kültürleri ve yerleştikleri yeni toplumla geliştirdikleri bağlar üzerinden kültürleşme sürecinin iki boyutunu ortaya koymuştur. Bireylerin kültürlerle kurdukları bağlar, iki kültüre de dahil olma seçimleri ile ilişkili olup sonucunda çeşitli davranışların ortaya çıkması ile kültürleşme tutumlarını oluşturmaktadır (Berry, vd. 2006).

Bu anlamda Türkiye’de yaşayan Suriyeli ailelerin kültürel aktarım süreçlerinde devamlılık ve değişimlerine ilişkin bu çalışmada, kültürel aktarım sürecini belirleyen kültürleşme ve uyum süreci göç öncesi, sırası ve sonrası deneyimler üzerinden ele alınmıştır. Kültürel aktarım, ailede üst neslin çocuklarından beklediği tutum ve davranışları kazandırmak için bilinçli yönlendirmelerini veya kendi alışkanlıkları ile onlara örnek olarak yaptıkları ‘örtük davranışları’ içermektedir (Bornstein ve Güngör, 2013; Güngör, 2014). Bu bağlamda, kültür aktarımında etkin rol oynayan ebeveynlerin göçmen bir ebeveyn olma deneyimleri üzerinden kültürleşme süreci anlaşılmaya çalışılmıştır. Kültürleşme çalışmaları çoğunlukla sonraki kuşaklara odaklanmaktadır. Ancak ulusal sınırları aşan bağlar ilk kuşak tarafından düzenlendiği ve ikinci kuşağın bu bağlarla doğrudan ilişki kurmadığı düşünüldüğünde üst kuşağın deneyimi göz önünde bulundurulmalıdır (Fokkema vd., 2013; akt. Bloch ve Hirsch, 2018). Bu nedenle ebeveynlerin göç koşulları ve geliştirdikleri ulusötesi bağlar çocukların deneyimini de etkilemektedir (Bloch ve Hirsch, 2018). Bireylerin miras kültürlerini korumaya yönelik tutumları ve yeni toplumdaki diğer gruplarla iletişim ve etkileşim kurma tercihleri bireylerin kültürleşme deneyimlerindeki çeşitli yolları tanımlayan kültürleşme stratejilerine işaret etmektedir (Berry ve Hou, 2017).

Kültürleşme stratejileri farklı kültürel gruplar için ve grup içindeki bireyler için farklılık göstermesi nedeniyle, kültürleşme çalışmaları bireyin yaşadığı deneyime daha fazla odaklanması gerekmektedir (Ward, 2013; Tran vd., 2020). Bu kapsamda, göçün ardından Türkiye’ye yerleşen ve hayat kuran ailelerin deneyimleri; göç yolculuğu, toplumsal bağlamı anlamlandırma, kültür algıları ve ülkeye uyum sağlama süreçleri ile ilişkilidir.

Ailelerin göç öncesinde yaşadıkları yere dair olan anlatıları Suriye’deki yaşamları üzerine de ipuçları taşımaktadır. Özellikle ailelerin göç öncesinde yaşadıkları toplumsal bağlamın ve deneyimlerin anlaşılması göç sonrasında değişen hayat pratiklerini anlamlandırmada yol gösterici olacaktır. Bu nedenle ilk olarak ailelerin göç öncesi deneyimleri incelenmiştir.

3.2.1. Suriye'den Ayrılış ve Türkiye'ye Yolculuk

Göç öncesi ve sırasındaki yaşantılar kültürleşme sürecinin önemli adımını oluşturmaktadır. Bireyleri göçe iten sebep ve koşullar, göç süreci, kendi ülkeleri ve göç ettikleri yeni ülkedeki yaşam düzenlemeleri gibi birçok unsur kültürleşme sürecinde etkili olmaktadır.

Bürgelt, Morgan ve Pernice (2008), göç öncesi faktörlere odaklanmış, göç öncesinde ve göç sırasındaki deneyimleri yerleşme süreçleri ve göç sonuçlarıyla ilişkilendirmiştir. Bireylerin sosyo-demografik özellikleri, büyüdükleri yerlere olan bağlılıkları, göç kararına yönelik yaklaşımları, göç etmeye ne kadar hazır oldukları-kişilerin beklentileri ve karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmaları-, aile bağları ve kişisel yetkinlikleri (dil becerileri, kültürel farklılıkların farkındalığı) gibi birçok faktörü değerlendirmişlerdir. Çalışmada, çeşitli psikolojik ve sosyal faktörlerin bireylerin sağlık durumu ve refahları üzerindeki etkisine odaklanarak kişilerin kalış ve dönüş durumlarını, baş etme becerilerini göç öncesi koşulları ile bağlantısını kurulmuştur.

Kültürleşmeyi etkileyen göç öncesi bireysel ve toplumsal koşullar yeni ülkedeki yaşam deneyimlerinde belirleyici olmaktadır. Bir başka deyişle; göç öncesi kültürleşme, bireyin içinde bulunduğu kişisel koşullar ve varış ülkesinin siyasi, ekonomik, sosyokültürel gibi itici ve çekici faktörlerin etkisinde gerçekleşmektedir. Bu anlamda bireyin göç sonrasında iyi oluşunu etkileyen birçok unsur göç öncesinde etkisini göstermeye başlamaktadır (Yijälä ve Jasinskaja-Lahti, 2009).

Kültürleşme çalışmaları, çoğunlukla gönüllü göç deneyimlerine odaklanmakta ve zorunlu göç deneyimlemiş kişilerin kültürleşme süreçlerine ilişkin çalışmalar sınırlı kalmaktadır (Şafak-Ayvazoğlu, Kunuroglu, ve Yağmur, 2021). Bu anlamda Suriyeli ailelerin kültürleşme deneyimlerinin incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Berry(1997), bazı grupların kültürleşme sürecini gönüllü yaşadıkları, bazı grupların ise bu süreci kendi isteklerinin dışında deneyimledikleri üzerinde durmuştur (s.8). Ancak adaptasyon süreci her grup için ortak (Berry ve Sam, 1996; Berry, 1997) bir deneyim olup kültürleşme sürecinin zorluğu, sürecin nasıl ilerlediği ve kültürleşme süreci sonucu değişiklik göstermektedir (Berry, 1997: 9).

Zorunlu göç deneyimlemiş Suriyeli aileler, göç öncesi ve sürecinde yaşadıkları travmatik olayların olumsuz etkilerini taşımış ve bu durum yeni bir ülkeye yerleşme ve uyum süreçlerini etkilemiştir. Bireylerin göç motivasyonları ve göçün tüm aşamalarında uyum süreçlerini kolaylaştıran ya da zorlaştıran durumlar yeni bir ülkede yaşam kurarken etkilerini göstermiştir.

Göç kararının hangi noktada alındığı ve göçün gerçekleştiği koşullar, ailelerin Suriye'deki yaşamlarına da ışık tutmaktadır. Bu anlamda Suriyeli ailelerin kültürleşme deneyimini etkileyen zorunlu göçün, göç öncesi zorlu yaşam koşullarında alınan göç kararının ve zorlu göç yolculuğunun anlaşılması gerekmektedir. Bu şekilde Suriyelilerin Türkiye'de yeni bir yaşam inşa ederken kültürleşme deneyimleri de anlaşılmış olacaktır.

3.2.1.1. Göç Kararı

Göçler çoğunlukla bir karar alma süreci ile gerçekleşmektedir. Bu karar alma süreci bireyleri göç yolculuğuna hazırlamaktadır. Suriye göçünün önemli bir yönü, karar verme aşamasının savaş koşulları nedeniyle ani, hızlı ve zorunlu şekilde gerçekleşmesidir. Bireyler savaş nedeniyle can güvenlikleri için zorunlu bir şekilde ülkelerinden ayrılmış, bu süreçte evlerini ve sahip oldukları eşyaları da ardında bırakmıştır (Diker ve Karan, 2021).

Siyasi ve sosyal koşullar, çatışma altında düzensiz bir yaşam ve güvenlik tehdidi gibi faktörler göç kararının alınmasında büyük rol oynamıştır. İstikrarlı ve güvenli bir hayat umudu bireyleri motive etmiştir.

Bireylerin yaşadıkları yerden ani ve plansız bir şekilde ayrılmalarının başlıca nedeni *kendileri ve aileleri için hayatta kalma ve güvenli bir alana geçme çabasıdır*. Bu noktada karar verme sürecinin arkasında yatan temel nedenin *güvenlik* olduğu anlaşılmaktadır. Görüşülen ebeveynler güvenlik kaygılarını şu şekilde dile getirmiştir:

“...Teröristler yaşadığımız yere girip çıkmaya başlamıştı. Eşim de güvende olması için çocukları parka götürmüştü, sorunlar dinsin diye. Böyle birkaç kere olunca güvende hissetmedik ve çıkma kararı aldık.” [E10]

“Yaşam alanları çok sınırlı ve çok zorlandık. Karım vefat ettikten sonra anneme taşındık ama çok zorlandık.” [E11]

Göç öncesi yaşantılarındaki bu olumsuz deneyimlerin sebep olduğu katılımcıların ifadelerinde de yer alan ülkeden ayrılma eylemi ailelerin *göçe hazırlıklı olmadıkları*, bu ani gelişen zorunlu göç karşısında göç eylemini planladıklarını göstermektedir. Bu durum göç sürecinde çoğu zaman yerine getirilen vedalaşma ritüeli, planlı ve hazırlıklı şekilde yaşanan yerden ayrılma ve göç sonrası yaşama dair planlamaların gerçekleşmemesi ile sonuçlanmıştır.

Suriye’de savaş nedeniyle *yaşam koşulları* düzensiz hale gelmiş, temel ihtiyaç ve hizmetlere erişim zorlaşmıştır. Yaşam alanının giderek daraldığı Suriye’de aileler kendileri ve çocukları için Türkiye’yi bir çıkış yolu olarak görmüştür. Suriye’nin mevcut durumu, ebeveynlerin ifadelerinde şöyle yer almıştır:

“Dört yıl savaşta yaşadım. Orda hayat zorlaştı. İş kalmadı. 2011’de işim durdu. Tekstilde 2 atölyem vardı. Savaşta ne kadar para biriktirmiş olsan da bitiyor. Elektrik, su gelmedi. Mazot yok. Yemek azaldı. Oğlumu okula gönderiyorum, okul bombalanıyor. Oğlum yaşıyor mu yaşamıyor mu haber alamıyorum. Okul yolunda bile keskin nişancı var. 4 keskin nişancı birçok kişiyi vurdu. Aileni yediremiyor, içiremiyorsun. Su yok. Su taşıyorduk kuyu varsa. Su taşıyorsun, keskin nişancıdan kaçyorsun. Çocukları da korumak gerek.”[E, 19]

“...İş kalmadı, çocuğum vuruldu. Hastanede yeterli imkanlar yoktu. Çocuğum yaralıydı.”[E3]

“Çok acı çektik. Şam’da yaşıyorduk, geçinmemiz zordu. Bir de 2 tane çocuğumuz vardı...”[E 4]

3.2.1.2. Göç Yolculuğu

Göç sırasında edinilen deneyimler göç yolculuğunun nasıl yaşandığı ve ailelerin Türkiye’ye gelişlerine dair bilgiler içermektedir. Kitlesel şekilde gerçekleşen zorunlu göç karşısında pasaportla ülkeye giriş yapanlar olsa da çoğunlukla katılımcıların yasal olmayan yollardan geldikleri görülmüştür. Türkiye’nin izlediği açık kapı politikası, Suriyelilere Türkiye’ye yerleşme imkanı vermiş ve ülkeye girişi kolaylaştırmıştır.

Katılımcılar Türkiye’ye geliş yolları üzerine Arapça konuşurken, bu yolculuğu adlandırmak istediklerinde Türkçe olarak “kaçak” şeklinde ifade etmiştir.

“Kaçak olarak, zor şartlarda geldim. Nehir ile geçtik. Toplu şekilde nehir ile geldik. Direkt İstanbul’a geldik.”[E8]

“Şahsım resmi yollarla geldim. Ama ailemi kaçak yollarla getirdim. Evimi vurdular...”[E12]

“Maalesef çok zordu. Zaten yolu bilmiyorduk. 3 gün sınırda kaldık. Hep beraber geldik. Çünkü evimiz yıkıldı, sokakta kalmıştık ve her yerde keskin nişancı vardı.” [E17]

Ailelerin göç kararı verdiklerinde *sınır yolculuğu* hakkındaki görüşlerinin oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Çoğunlukla kendilerinden daha önce göç edenlerin deneyimlerinden haberdar olsalar da sınırdan geçerken ne ile karşılaşacakları konusunda tam bir bilgi sahibi değillerdir. Bununla birlikte sürecin oldukça zorlayıcı olduğu, sınırdan geçişin birkaç gün sürdüğü, sınırdaki uygulamalar nedeniyle bu sürenin uzadığı, ailenin farklı zamanlarda ve parçalı şekilde Türkiye'ye geldiği görülmektedir. Katılımcıların ifadelerinde zorlu göç yolculuğu aşağıdaki alıntılarda yer almıştır:

“... Çocuklar ile sınırdan geçmek çok zordu, yorucuydu. Ayaklarımızda yaralar, kanamalar oldu... Maalesef çok zordu. Zaten yolu bilmiyorduk. 3 gün sınırdı kaldık. Hep beraber geldik. çünkü evimiz yıkıldı, sokakta kalmıştık ve her yerde keskin nişancı vardı. ”[E17]

“Zordu tabii ki. Hamile olduğum yanı sıra kaçak şekilde geldim. Savaşın altında yaşamaktan daha kolaydı...” [E3]

Doğup büyüdükları topraklardan ve evlerinden veda etmeden ayrılmak zorunda kalan aileler sınır yolculuğunun zorluklarına rağmen yolculuğun sonunda güvenli bir yaşam umuduyla hareket etmiştir.

3.2.2. Yeni Ülkeye Varış, İstanbul'a Yerleşim

Türkiye sınırlarına giren aileler, direkt olarak ya da belirli bir sürenin ardından İstanbul'a gelmiştir. Aileler, kentsel mahallelere dağılmış bir şekilde, ekonomik ve sosyal nedenlerle belirli ilçelerde daha yoğunluklu olarak yaşamaktadır. Bu bölgelerin özellikle seçilmelerinin nedenleri bulunmaktadır:

Bireyler yaşadıkları yerin *iş yerlerine yakın olmasına* özen göstermiş ve *iş imkanlarının olduğu yerleri* tercih etmişlerdir. Özellikle tekstil sektöründe kolaylıkla iş bulan bireylerin yaşadıkları yerin tekstil faaliyetlerinin yoğun olduğu yerlerde olduğu görülmektedir.

“İlk geldiğimizde kimseyi tanımiyorduk. Başka yerleri de bilmiyorduk. Eyüpsultan'da yaşadık ama geçinemiyorduk. İş yerine uzaktı. Eşimin işi Eminönü'nde idi. Fatih'e geldik, daha yakındı.”[E4]

“Aslında 2 önemli etken vardı. Birincisi, kocamın burada tekstilde çalışması. Fatih'te tekstil olduğu için buraya yönlendirdi insanlar. Burada yaşamaya karar verdik. İkinci

sebepe yüzümü (peçe) kapatıyordum. En çok Fatih'te çarşaf giyiliyor. O yüzden orada yaşama kararı aldık.''[E3]

Bireylerin tercihlerini etkileyen bir diğer nedenin de kendi *yaşam tarzına uygun gördükleri ve orada yaşarken rahat hissedecekleri yerler* olduğu görülmektedir. Bu, özellikle kendilerine *benzer giyim tarzına ve dini yaşantıya* sahip bireylerin o bölgelerde yoğunluklu olarak bulunması ve sosyal yaşamın uyumluluğu ile ilişkilidir.

“Ben başka yerler olsun istedim, tanışlar vardı ama olmadı. Kirazlı'da oturdum hoşuma gitti. Halk muhafazakar, temiz. Burada alıştığımız için çıkmak istemedik. Başka bir ilçede halka uyum sağlayamazsın. Sağlamak için zaman gerekir. Güngören, Beştepe, Kirazlı halkını, halkınla muamele etmesini biliyorsun. Onun için burada sıkıntı çekmiyorum, yabancı hissetmiyorum. Burayı tercih ediyorum.''[E12]

“Ben tarihi çok severim. Fatih sokakları bir tarih kitabının içinde yürümek gibi. Bir etken Fatih'in Şam'a benzemesi... Benziyor, gözlerimi kapattığımda aynı kokuyu alabiliyorum.'' [E5]

Bireylerin göç ettikleri yerlerde tanıdıkları, akrabalarının olması uyum sürecine katkı sağlamaktadır (Demirbaş ve Akyiğit, 2018). Bu anlamda kendilerinden önce o semte yerleşen tanıdık veya tanıdık olmayan göçmenlerin varlığı hem o yeri seçerken tercih sebebi olmuş hem de yerleşim ve uyum sürecinde kolaylaştırıcı etkiye sahip olmuştur. Göç sonrası farklı zorluklarla karşılaşan Suriyeliler, *göçmen ağları* aracılığıyla bu zorluklar ile baş edebilmektedir (Barın, 2015).

“İlk geldiğimde Fatih'e geldik. Eşimin annesi burada olduğu için buraya geldik. Ev bulduk burada. Bu mahalleye de alıştık.'' [E6]

“İlk geldiğimde ailem buradaydı, Esenyurt'ta. Bize yardım eden insanlarla tanıştık iş alanında.'' [E8]

“Ailem benden 2 yıl önce geldi buraya. Tam bir hayat oturtmuşlar. Annem kız kardeşlerim vardı. Burada baya hayat kurmuşlar. Ben onlardan sonra geldim. Baktım düzen var. Bir de bana çok yardımcı oldular.'' [E16]

Bireylerin ailelerinden daha önce gelenler ile kurdukları sosyal bağlar göç sürecinin belirlenmesinde etkili olmaktadır (Kaya, Çalışkan ve Ahmed, 2023). Göçmenlerin sosyal ağları

göz önünde bulundurulduğunda, Suriyelilerin göç sürecinde hemşeri ve akrabalık ilişkilerinin büyük bir role sahip olduğu görülmektedir (Demirbaş ve Akyiğit, 2018). Bu durum bireylerin ihtiyaçlarını karşılamaları ve kendilerine sosyal destek bulmaları noktasında kurdukları ilişkilerin önemini göstermektedir. Kültürleşme sürecinde olan bireylerin yeni topluma uyum sağlamalarında sosyal destek ağları önemli rol oynamaktadır.

3.2.3. Türkiye’de Yeni Bir Yaşam Kurma

Göçmenlerin yerleşim sürecine ilişkin “ev sahibi toplumun politik sistemi, göçmenlerin sosyal ağları, göçmenlerin kişisel nitelikleri ve göç koşulları” olmak üzere 4 nokta vurgulanmaktadır (Bloch, 2002; çev. Martikainen, 2010).

Suriyeli ailelerin adaptasyonları; sosyal ve ekonomik koşulların değişimi, dil, toplumsal bağlam ve kültürel yaşamın farklılığı gibi birçok süreci içermektedir. Bireylerin yeni bir sosyal çevrede yaşamaları birçok değişim sürecini içerdiği gibi zorunlu göç ve göç öncesi çatışma koşullarında yaşam göz önünde bulundurulduğunda, bireyler için stresli ve zorlayıcı olabilmektedir.

Ailelerin yeni ülkede uyum süreçlerini incelerken göç öncesi ve göç sonrası yaşamlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesinin başlıca nedeni, bireylerin göç öncesi hayatı ve göç sonrasında yaşadıkları değişiklikleri anlamaktır. Bu, uyum sürecinde karşılaştıkları zorlukları görmemize, farklı toplumsal bağlamda dil, değerler, normlar ve sosyal ilişkiler zemininde farklılıkları nasıl deneyimlediklerini anlamamıza kolaylık sağlayacaktır.

3.2.3.1. Suriye’de ve İstanbul’da Yaşam: Değişen Hayatlar

Ulus ötesi yaşanan göç, ailelerin göç öncesi ve sonrası yaşamlarında gündelik hayatın değişen pratikleri ve yaşam deneyimlerindeki kültürel yansımaları değerlendirmemize olanak tanımıştır. Mültecilere yönelik yapılan araştırmalar, çoğunlukla mülteciliğe ilişkin konuları kapsamakta ancak ulus ötesi bağlara sahip, aile ve toplulukların bir parçası olan mülteciler göçmenlerle benzer örüntüler taşımaktadırlar (Bloch ve Hirsch, 2018).

Bireylerin göç sonrası yeni hayatları, yaşadıkları toplumsal düzende şekillenmiş ve ailelerin tercihlerini belirlemiştir. Ailelerin değişen hayatları, *günlük hayatın nasıl geçirildiği, toplumsal roller, grup içi ve grup dışındaki üyeler ile ilişkiler* gibi birçok konu ile ilişkilidir.

Göç öncesi yaşamlarından bahseden bireyler, çoğunlukla *savaş öncesi Suriye'yi* anımsamış ve ifadelerinde savaş öncesine yer vermiştir. *Savaşın yıkıcı etkileri* Suriye’de hayatı önemli ölçüde değiştirmiştir. Savaş ile birlikte yakınlarının kaybı, yaşadıkları şehrin tahrip olması ve hayat düzenlerinin bozulması bireylerin Suriye’ye dair algılarını etkilemiştir. Katılımcılar Suriye’deki yaşamlarına ilişkin düşüncelerini şöyle anlatmıştır:

“Savaş bence tüm hatıraları öldürdü gibi...”[E1]

“Aslında buraya ait olduğumu hissediyorum. Burada devam edeceğimi düşünüyorum. Tekrar Suriye'ye dönmek garip geliyor. Suriye, eski anılar ve hatıralar... Eski Suriye'yi seviyorum ben. Komşular, vefat eden annem... Türkiye toplumunda pozitif etki eden biri olmak istiyorum. Arapça öğretmek gibi. Suriye'deki savaş biterse dönerim. 1, 2, 3 ay... Ama sonra buraya dönerim. Buraya alıştım.” [E2]

Göç sonrasında bireylerin yeni ülkede yaşam kurma süreçleri, yaşam düzenlemelerini gerektirmiştir. Yaşanan zorlu göç yolculuğun ardından yeni bir siyasi, ekonomik ve sosyokültürel düzende yaşamaya başlayan aileler, geçimlerini sağlamanın ve kendilerine yeni bir düzen kurmanın çabası içinde olmuşlardır. Aileler bu yeni düzene geçiş sürecinin olumsuz etkilerini en aza indirmek için sosyal, psikolojik ve ekonomik açıdan uyum sağlamaya çalışmıştır. Türkiye’de kalacakları süre ve Suriye’ye dönüşleri de belli olmayan aileler bu belirsizlik içinde kendileri ve özellikle çocukları için en iyi olanı yapmaya çabalamıştır.

a) Hayat Koşulları ve Yaşam Düzeni

Yeni bir ülkede yaşam kurma mücadelesi veren ve *ekonomik zorluklar* ile karşı karşıya kalan aileler, ekonomik olarak da kendi hayatlarını güvende hissetmek istemektedir. Bireylerin topluma entegrasyonlarındaki önemli bir etken olan ekonomik süreçlere katılım, düzen kurmayı kolaylaştırmaktadır. Bu anlamda Türkiye’de yaşamın ve uyumun gerekliliklerinden biri de iş sahibi olmaları ve kendi geçimlerini sağlayacak yeterli gelir oluşturmalarıdır (Uslu, 2022).

Suriye’deki yaşamlarına göre *değişen hayat koşulları* İstanbul’daki yaşamlarında ailelere bazı zorluklar getirmiştir. Suriye’deki yaşamlarında kendilerine ait ev ve işyerine, düzenli bir gelire sahip olan aileler, savaş ve göç nedeniyle hepsini kaybetmiştir. Aileler; iş ve ev bulma, kirada oturma, ev sahibi olamama gibi endişeleri taşımıştır.

“Oturduğumuz ev bizim evimizdi. Kocam da çalışıyordu. İstedğimiz bir durumdaydık, iyi durumdaydık. “ [E3]

“...Suriye'de her şey bana aitti. Bana ait evim vardı. Burada kira veriyorum. Burada bana ait bir şey yok. Evde tadilat düzenleme yapamıyorum. Ev sahibi seni sevmedi çık, kira öyle istiyor, vermiyor çık...”[E19]

“Evi yıkılmış, hayatı yıkılmış insan sıfırdan başlıyor. Burada çalışmak zorundaydık. O işlere girdiğimizde bizi kullanıyorlardı. 2-3 ay çalışıp paramızı vermedikleri oldu.”[E17]

Şafak-Ayvazoğlu, Kunuroğlu ve Yağmur (2021), Suriyelilerin psikolojik ve sosyokültürel adaptasyonlarını ele aldığı araştırmada, katılımcıların Türkiye’deki yaşam deneyimlerinin savaş öncesindeki yaşamlara kıyasla azaldığı, bunun başlıca nedenleri arasında kişisel zorluklar, işle ilgili yaşadıkları zorluklar ve algılanan ayrımcılık olduğuna yer vermiştir. İşle ilgili yaşadıkları zorluklar çalışma koşulları ve sosyoekonomik koşulların kötüleşmesi olarak yer alırken kişisel zorluklar ise ailelerin dağılması ve sosyal destek eksikliği gibi zorunlu göçün yol açtığı sosyal ve duygusal zorluklarla ilişkilendirilmiştir.

“Savaştan önce hayatımız çok güzeldi. Her şey çok ucuzdu. Evimiz kendimizindi. Savaştan sonra her şey bozuldu. Evimiz yıkıldı. İşlerimizi kaybettik. Ailemizdekileri kaybettik. Annem ve babam...” [E14]

“İş yerleri evlerin yanında. Herkesin dükkkanı evin altında. Herkes evinin bir kısmını işyeri yapardı...” [E13]

“İlk geldiğimiz evde hiçbir şey yoktu. Sadece halı vardı. Kızlarım ortacı olarak tekstilde çalıştı. Onlar akşam geliyordu. Ben ve oğlum gece gidiyorduk. Çöplere bakıyorduk bir şey bulmak için (battaniye vs.). 4-5 gün geçirdik. Komşular gelmeye başladı. Bu dolap size lazım mı? Türkçemiz de yoktu. Lazım kelimesini duyunca lazım dedik.” [E9]

Katılımcıların ifadelerinde Suriye’deki yerleşim yerleri dikkat çekmektedir. Bir katılımcı *“Binada eşimin akrabaları vardı. Toprak dedenin toprağı. Bir bina yapılıyor, herkes oturuyor.” [E4]* ifadeleriyle akrabaları ile yakınlıklarından bahsetmiştir.

Göç sonrası yeni yaşam, katılımcıların ekonomik ve sosyal düzenlerini değiştirmiş; bu değişen düzen beraberinde yükümlülükler de getirmiştir. Çetin (2016) Adana ve Mersin’de

yürüttüğü “Türkiye’de Suriyeli Sığınmacıların Sosyal ve Kültürel Entegrasyonu” isimli saha çalışmasında geçim sıkıntısı yaşayan Suriyelilerin burada daha fazla çalışmak zorunda kaldığı ve bu nedenle Suriye’den farklı olarak kendilerine ve ailelerine vakit ayıramadıklarını, keyifli vakit geçirmek için de bir eylemde bulunmadıkları sonucuna vararak bundan kaynaklı yaşadıkları sorunlara yer vermiştir.

Suriye ve İstanbul’daki yaşamlarına dair paylaşımda bulunan katılımcılar benzer şekilde yaşamın zorluklarından ve bunun aile yaşamlarına olan etkisinden söz etmiştir:

“Suriye’de kocam işten döndükten sonra... Kendi dükkkanı zaten. Birlikte gezmeye gidiyorduk. Burada onu kaybettik yapamıyoruz. O sıcaklığı kaybettik.” [E10]

“Bizde ayın sonu diye bir korku var. Suriye’de Ramazan ya da bayram gelecek diye mutlu günleri beklerdik. Başka endişemiz yoktu. Ama burada bayram gelecek bir korku içinde.” [E4]

“Belli bir düzen içinde yaşıyorduk Suriye’de. Göç ettikten sonra eşimin çalışmaması, iş bulamaması bizde çok ayıp şeyler. Buraya ilk geldiğimizde çalışmaması... Sakin bir kişi iken şimdi çok sinirli insana dönüştü. Çok sakin düzende aile iken şimdi çok karmaşık ve kızgın aileye dönüştük.” [E10]

“Her şey değişti aslında. Kahvaltıyı hep birlikte yapardık, öğlen yemeği herkes evinde olurdu. Akşam yemeğini hep birlikte yerdik. Şimdi öyle bir şey yok. Şimdi çalıştığım lokantada yemek yapıp eve gönderiyorum çocuklarıma. İş yerinde daha çok zaman geçiriyorum.”[E15]

Suriye’de sahip olduğu işi burada yapamayan bireyler kendi mesleklerinden daha farklı işlerde çalışma mecburiyetinde kalmıştır. Ailenin ekonomik koşulları sadece babanın değil evdeki diğer üyelerin de çalışmasını gerektirmiştir.

“Ben burada çalışmak zorunda kaldım. Dışarıda çalışmak zorunda kalmasam çocuklarımla daha fazla vakit geçirirdim. Çocuklarımı yetiştirmeye çalışıyorum ama ilgilenmek için fazla vaktim yok. Biz burada kiralık oturuyoruz. Ben çalışsam kim bize bakacak. Suriye’de iken kendimiz evimizde kalıyorduk, kira vermek gibi bir şey yoktu. Ailem bana yardımcı oluyordu.”[E15]

“İlk geldiğimizde kocam iş bulmada zorluk çekti. 2 yıl çalışmak zorunda kaldım. Çocuğum hastaydı. Hastane, iş yeri öyle geçti.”[E1]

“Akrabalar, komşular otururduk. Burada uzağız hep birbirimize. Emek istiyor, iş istiyor. Kolaylıklar olmuyor. Kızlar çalıştı. Elinden geldiğince eşim çabalar, alır getirir. Ben hastayım çalışamam. Bir günde olmadı. Şimdi daha düzene girdik. Taksitlen de alabiliyoruz. Önce bunları yapamıyorduk. İlk geldiğimizde milletin verdiklerini kullanırdık, beğensek de beğenmesek de. Kuru yerde yatmaktansa...”[E13]

b) Roller ve Sorumluluklar

Değişen hayat koşulları, ailelerin hayat planlamalarını etkilemiştir. Çocukları için daha farklı bir gelecek kurmayı planlayan ebeveynler, çocuklarının farklı tercihler yapmak zorunda kaldığını ifade etmiştir. Deniz, Hülür ve Ekinci (2016), Suriyelilerin günlük hayattaki deneyimlerine odaklandıkları çalışmada; bireylerin karşılaştıkları zorluklar karşısında ne gibi taktikler geliştirdikleri ve bu zorluklarla baş ettikleri üzerinde durmuştur. İlgili çalışmada geçim taktiklerine yönelik, ailedeki geliri artırmak için aile üyelerinden birden fazla kişinin çalışması yer almıştır. Bu durumda çoğunlukla çocuklar çalışarak ailenin gelirine katkıda bulunmaktadır.

Ebeveynlerin, yapılan görüşmelerde çocuklarının çalışmak zorunda olmasından duydukları rahatsızlık aşağıda verilen alıntılarda olduğu gibi sıralanmıştır:

“Her şeyden önce çocuklarımla okuması... Hayal gücüm çok farklıydı çocuklarım için. Şimdi zoruma giden bu. Umut yok, hiçbir şey yok. Şimdi anca geçim düşünüyoruz. Yemek, kira, başka hiçbir şey... Eskiden gelecek hayallerim vardı...” [E18]

“Tüm hayatımız değişti. Çocukların işe gitmesi vs. yoktu. Bu bizim aklımızda yoktu. Çocuklarımızın okulu bırakması, işe gitmesi, çalışması. Çocuk babası tarafından bakılıyor küçük yaşta evlenene kadar. Baba parasını veriyor evlenene kadar. Bu bir faktör, burada küçük yaşta adam oluyorlar.”[E10]

“Eşim Suriye’deyken de çalışıyordu. Burada da çalışıyor. İki çocuğumu çalıştırmak zorunda kaldım. Bu çok sorun oluyordu. Şu an en büyük problem, çocuğum bu sizin suçunuz diyor. Okumak istiyordu. Biz izin vermedik.”[E17]

Göç sonrasındaki yeni yaşam düzeni bireylerin farklı rol ve sorumluluklar almasını beraberinde getirmektedir. Bu değişimler hayatın farklı bir düzene geçiş sürecinde sosyal, kültürel ve ekonomik koşullar etkisinde gerçekleşmektedir.

“Bayanlar çalışmazdı. Baba çalışırdı, erkek çocuk varsa çalışırdı. Çocuklar geldiklerinde küçüktü ama okumadılar.”[E13]

Suriye’de kadınların toplumsal hayata katılımı; kadının çalışma hayatı, ev içi ve dışındaki rolleri ve kendilerine yönelik toplumsal beklentiler etrafında şekillenmiştir. Erkekler çoğunlukla evin geçimini sağlayan kişi olarak yer almış ve ev dışı işlerde daha aktif olmuşlardır. Kadınlar öğretmen, doktor veya mühendislik gibi memuriyet meslekleri dışında çalışma hayatında çok fazla yer almamış; ev içi işlerde yoğunluklu olarak rol sahibi olmuştur. Böyle bir durumda kadınların vakitlerinin çoğunu ev içinde geçirdiği görülmektedir. Suriye’de yaşamlarına dair paylaşımda bulunan katılımcıların ifadelerinde; bir günü nasıl geçirdikleri, yakın sosyal çevrelerini kimin oluşturduğu ve kadın erkek rollerinin nasıl şekillendiğine dair bilgiler yer almaktadır.

“Erken kalkardım sabahları, kahvaltı, çocuklarımı okula hazırlardım. Çocuklar okula gidince aynı binada yaşadığım kayınvalide ve kayınbaba ile kahve filan içerdik. Sonra ev temizliği. Suriye’de bir şeyler yapmaya çalıştım ama maalesef orada kadına destekleme gibi bir şey yoktu. O yüzden pek bir şeyler yapamadım. Öğretmen, doktor ya da mühendis olmazsan başka yerde çalışman ayıp gibi bir şeydi.”[E1]

“Kadınlar evde oturur, her şey ona gelirdi. Çocuklara bakar. Erkekler çalışır. Buraya geldikten sonra şöyle bir fark oldu. Babalar çalışıyor. Anneler hem çocukları okula götürüyor, alıyor. Pazara gidiyor.” [E14]

“Apartman içinde kocamın ailesi yaşıyordu. Kayınvalidem, kocamın halaları. Başka komşularımız yoktu. Pazardan ya da herhangi bir şey istiyorsak kayınvalidemize söylüyorduk. Kurduğumuz başka ilişkiler yoktu.” [E3]

Türkiye’ye göç sonrasında hayat koşullarının getirdiği yeni düzen kadın ve erkek rollerinin dağılımında da değişimi beraberinde getirmiştir. Ailenin geçim rolünü üstlenen baba yoğun çalışma şartları altında çalışmaktadır. Böyle bir durumda anne de yemek, temizlik, çocuk bakımı gibi ev içindeki temel işlerin sorumluluğunu almıştır. Bunların yanı sıra market ve pazar alışverişi, çocukları okula götürme ve okul takiplerini yapma, hastane işleri gibi birçok

işi tek başlarına yapmaları gerekmiş ve çalışma hayatına girmişlerdir. İstanbul'daki yeni yaşamın bireylere farklı ve yeni sorumluluklar getirdiği anlaşılmaktadır.

Göç sonrası yeni yaşam koşulları, bireylerin *toplumsal rollerinde değişimlere* yol açmaktadır. Kültürleşme sürecindeki ailelerde, ailelerin toplumsal rollerini devam ettirdiği, evdeki iş bölümünde babanın evin geçimini üstlenirken annenin ev içinde ve ev dışı alandaki görevlerinde sorumluluğunun arttığı görülmektedir. Bu şekilde kabul gören ve alışılan *kültürel değerlerin yeni yaşam koşullarında yeniden şekillenmesi* söz konusudur. Kadınların ve erkeklerin edindiği yeni roller, kültürleşme sürecinde meydana gelmiştir.

“Çok fark oldu, en büyük sorun Suriye’de iken evden çıkmazdım ben. Pazara, bakkala gitmek diye bir şey yok. Hastalandığında, çocuğumu tek başına hastaneye götüremezdim. Yanımda eşim olurdu. Eşim her zaman destek oluyordu. Sorumluluk onda oluyordu. Şimdi tüm gün o işte ve sorumluluk bende. Pazara ben gidiyorum. Doktora ben götürüyorum. İstediklerim için bakkala gidiyorum. Sorumluluk çok oldu. Tek ben değil. Tüm Suriyeli kadınlar. Suriye’de kadın çalışmazdı. Ev hanımıydı. Evde kalıyordu. Burada yaşam sürmek için kadın elinden geleni yapıyor.” [E6]

Göç sonrasında düzen kurma çabaları ailelerin birlikte geçirdiği vakitleri de sınırlandırmıştır. Deniz, Hülür ve Ekinci (2016), aynı çalışmada genellikle erkeklerin çalışmalarından kaynaklı olarak boş vakitlerinin olmadığı, yoğun çalışma gün ve saatlerinden dolayı boş zaman faaliyetlerinden söz etmenin pek de mümkün olmadığına yer vermiştir.

Görüşülen ailelerde katılımcılar bu durumu şöyle ifade etmiştir:

“Bayramda bir baba çalışmak zorunda kalıyor. Çocukları ile bir şey yapamıyor. Bu tabii ki çocukları etkileyecek. Yönlendirme de yok. Baba o kadar yoğun ki çocukları ile ilgilenemiyor. Yönlendirme yapamıyor. Suriye’de bir hafta dinlenir, çocuğuna ayıracak daha çok vakti vardı. İşini kaydırsa kendi işiydi, kimse sormazdı.” [E4]

“Suriye’de eskiden aile misafirlikte bütün aile bulunması gerekir, bir yeri ziyaret etmek için, birçok durumda. Şu an ben sadece. Vefatlar, kayıplar, uzak kalmalar... Kocam işten çıkıp kendi dükkânı zaten kapatıp geliyor. Vakit geçiriyoruz. Geziyoruz. Denize gidiyoruz. Burada onu yapamıyoruz artık.” [E10]

“Suriye’de bayramda herkes bir araya gelir toplanırdık. Çocuklar büyük alanda oynardı. Burada bir aile gidip geliyor. Burada aynı anda bir araya gelemiyoruz.”
[E16]

Her ne kadar bazıları zorunluluktan çalışıyor olsa da kadınların hayatındaki yeni sorumluluklar ve rutinler, toplumsal rollerinin ve kimliklerinin yeniden şekillenmesine olanak vermiştir. Bu şekilde çalışan kadınlar, toplumsal hayatın çeşitli alanlarına katılım sağlamaktadır. Kadının ev dışı alana katılımı, kültürel değişim ve aktarım süreçlerinde de etkili olmaktadır.

“Suriye’de iken çalışma fikri aklıma bile gelmezdi. Çalışıp çocuklarıma bakacağım... Buraya geldiğimde çalışabilirim, yapabilirim, çocuklarıma da bakabilirim. Çok seçenek sunuluyor bana. Suriye’de öyle bir şey yoktu.” [E1]

“Suriye’de kadınlar sadece evinde oturur. Çocuklara bakar. Burada baktım. Kadınların sosyal hayatı var. Ben bunu uygulamaya çalıştım. Kocamın ailesi eski kafalı. Oradaki kuralları burada da uygulamaya çalıştılar. Ben burada insanlar gördüm. Onlara dedim ki siz eski kafalısınız. Burada kadının hakkı var, kanunlar var...” [E14]

Çevik ve Buz (2022), “Sosyo-kültürel Entegrasyon ve Aidiyet: Ankara’daki Suriyelilerin Deneyimleri Bağlamında Bir Değerlendirme” makalesinde kadınların toplumsal alana katılımına yönelik kültürel ve sosyal farklılıkların olduğunu söylemiştir. İlgili çalışmada Suriye’deki yaşamlarında zorunlu olarak bulundukları eylemleri Türkiye’de devam ettirmedikleri üzerinde durulmuştur.

Kadınların değişen deneyimlerine ilişkin benzer bulgular bu araştırmada da yer almıştır. Suriyeli kadınlar, Türkiye’ye göç ettikten sonraki süreçte deneyimlerini paylaşmış, kendilerine yönelik toplumsal normlar ve önyargılardan bahsetmiştir. Bu çalışmada kadınların bu durumu olumlu karşılarken yaşadıkları dini hassasiyetleri vurgulanmış ancak bu çalışmadaki kadın katılımcılarda böyle bir çekince dile getirilmemiş aksine kadınlar için olumlu bir gelişme olarak ifade edilmiştir.

Kadınların ifadelerinden Suriye’de yaşadıkları kısıtlamalar anlaşıldığı gibi Türkiye’de göç sonrasında kültürel ve toplumsal değişimlerin etkisinde rolleri ve kimlikleri üzerinden değişim ve uyum süreçleri de görülmektedir. Kadınlar bu yeni normlara ve beklentilere adapte olduğu, önceki yaşamlarına göre bu kısıtlamaların dışında deneyim edinmişlerdir.

“Oturduğumuz yer, yer olarak çok güzel. Etrafımızdaki insanlar toplum olarak iyi değildi. Kadına önyargı ile bakıyorlardı ve kadının erken evlenmesi, çalışmaması gibi kurallar vardı. Kadına şiddet vardı.” [E7]

“Bakkal yanına, pazara gidemiyordum. Evlenmeden önce bile gidemiyordum. Bizde böyle kurallar vardı. Çıkmak istediğimde eşimle çıkabilirim ancak. Komşulara bile gidemiyordum, Tek başıma çıkamazdım. İzin vermiyorlardı. Komşumun yanına gidemiyordum.” [E15]

“Tek ben değil, tüm Suriyeli kadınlar... Suriye’de kadın çalışmazdı, ev hanımıydı. Evde kalıyordu. Burada yaşam sürmek için kadın elinden geleni yapıyor.” [E6]

“Kabullendiler (erkekler). Çünkü artık her şeyi onlar yapamıyor. Bunu fark ettiler. Çok fark var. Burada yaşamak ve orda yaşamak... Burada tüm gün işte. Orada eşinin ailesine gittiğinde bile tek gidemezdik, burada tek başına gidip gelebilir.” [E6]

Suriyeli kadınlar, kadın olarak Türkiye’de gördükleri destek ve değer için ne kadar önemli olduğuna yer vermiştir. Bu durumda özellikle eğitim, iş hayatı ve hukuk alanında sağlanan desteklerin toplumsal hayata katılımları üzerindeki etkisi açıkça görülmektedir.

“Kadına daha çok destek verilmesi. Çünkü burada kadın olarak kıymet hissettirdiler. Kadına destek veriliyor. Burada tam anlamıyla her şey yapılabiliyor kadına destek verildiği için. Bir çocuğum hasta ve çocuklarım olmasa birçok şeyi yapardım.” [E1]

“Kadına destek verilmesi, Suriye’de kadının kolay kolay okumaması.. Okumak istiyorsa ona ayıp ya da farklı şekilde bakılması. O yüzden kadına verilen destek eğitim, çalışma hayatında daha iyi görüyorum.” [E3]

“Türkiye’yi çok sevdim. En çok kanunları sevdim. Kadınları koruyacak kanunlar var. Bizde yoktu. Kadınlara ve çocuklara ilgi göstermiyorlardı. Burada kadın ve çocuklara her şey. Burada saygılılar ve kıymet veriyorlar.” [E14]

c) Komşuluk İlişkileri

Komşuluk ve aile ilişkileri, bireyler arasında destek, güven, sevgi ve dayanışma bağı oluşturmaktadır. Yeni bir ülkede yaşamaya başlayan bireyler için bu ilişkileri kurmak veya sürdürmek daha önemli hale gelmektedir. Geliştirilen yakın ilişkiler destek ve dayanışma alanı oluşturarak uyum süreçlerini olumlu etkilemektedir. Bu şekilde bireyler yeni bir hayat inşa

ederken karşılaştıkları zorluklarla daha kolay baş edebilmektedir. Aynı zamanda bireyler bu ilişkiler ile kendilerine duygusal destek alanı bulabilmektedir. Bu durum aidiyetlerini güçlendirerek toplumda entegrasyonlarını sağlamakta ve sosyal bağlarını geliştirmektedir. Günlük hayatlarında kurdukları bu temaslar ile toplumun bir parçası olduğunu hissetmektedirler.

Suriyeli bireyler için aile, akraba ve komşuların varlığı oldukça önemlidir. İfadelerinde sık sık komşuluk ilişkilerinde birbirlerine olan bağlılığın ve birlikte geçirilen vaktin ne kadar kıymetli olduğuna yer vermişlerdir. Özellikle birbirlerine yemek alışverişinde bulunmaları ve birlikte kahve saati yapmaları günlük etkileşimin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu ziyaretler ile dayanışma halinde bulunmaları, şu an yaşadıkları ve eskiden sahip oldukları hayat düzenini ayıran önemli noktalardan biridir.

Bireyler göç öncesi Suriye'deki yaşamlarında *komşu ve akraba ziyaretlerini* daha rahat ve sık yapmıştır. Akrabaları ile yakın mesafede veya aynı apartmanda oturmaları bu kolaylığı sağlamıştır.

“Ne kadar basit isek o kadar mutluyduk. Basit bir hayatımız vardı ama mutluyduk. Komşularımız bizim için çok kıymetlilerdi. Suriye’de iken komşu ilişkimiz çok güzeldi. Yemek yapıyorum gönderiyorum, onlar bana gönderirdi. Komşuluk değeri vardı. Bir komşum vardı oğlu şehit oldu, şimdi ne halde bilmiyorum. Çok sevdiğim öğretmen komşum vardı. Birbirimiz ile haber alamıyoruz, konuşamıyoruz, iletişim kuramıyoruz. Çok güzel zamanlar geçirdik, şimdi yok. Aynı şekilde yaşamının ihtimali yok. Unutamayız o zamanları.” [E2]

“Suriye’de iken çok rahat ve güzel bir hayatımız var. Akrabalarımız vardı anne ve baba tarafından. Bize geliyorlardı, biz gidiyorduk. Arkadaşlarımız vardı. Aynı yaş dayım vardı. İşten çıktıktan sonra yanıma gelirdi, sohbet ederdik. Vefat etti.” [E16]

“Bizim toplumsal düzenimiz farklı. Bizde aileler iç içeler. Burada İstanbul’da, Türkiye’de uzak olduğu için zor gidiş geliş. Bizim aile, tanış, ahbap bir semt. İş yerimiz de bir semt. Bu yüzden hayatımızdan memnunduk...” [E12]

Bireyler, İstanbul’da yaşadıkları mahallelerde istedikleri yakınlıkta komşuluk ilişkileri geliştirememiş ve bunun eksikliğini hissetmişlerdir. Şehrin farklı noktalarına yerleşen aileler, kendi aileleri ile de uzak yerlerde oturmaları ve mesafeler nedeniyle çok sık görüşememiştir.

Kendi topluluk üyeleri ile daha yoğun ve yakın ilişki geliştirmesi beklenen ailelerin bunun aksine daha mesafeli bir ilişki kurduğu görülmüştür.

“...En çok komşuluk meselesi... Yıllar yılı komşuluklarımız vardı. Burada bulamadım onlar gibi. Eksikliğini çok hissediyorum...”[E1]

“Suriye'deki hayatımız sosyal olarak yoğundu. Günde tüm kardeşlerimi görürdüm. burada işten geliyor, yorgun oluyor. Günlerce görmüyoruz bazen. Biraz koptuk birbirimizden. Çocuklarım da okuldan sonra çalışıyor. Onları da görmüyorum.”[E16]

“Orada da burada da yaşantımız aynı. Orada sadece daha fazla gidip gelmeler olurdu. İlk geldiğimizde komşular dedi ki siz şimdi böyle gidip geliyorsunuz, zamanla gidip gelmezseniz diye. Bizim gibi olursunuz diye. Gerçekten öyle oldu. Türkler çok fazla gidip gelmiyor.” [E13]

Türk komşuları ile güçlü ve yakın olmasa da sınırlı bir düzeyde ilişki geliştirmişlerdir. Türklerle yakın ilişki kuran aileler için ise bu ilişkinin oldukça destekleyici olduğu görülmektedir:

“İlk geldiğimde, Türkler Suriyelileri sevmiyordu hatta zıtlık olarak nefret ediyorlardı. Sonra bazen de selam veriyorum, karşılık vermeseler bile selam vermeye devam ediyorum ki görüş açıları değişsin. Bazen binada çocuğumu görüyorlar selam veriyorlar ama çekiniyorlar. Ben çocuğuma Lid ismini verdim, onlar çocuğuma Ayşe diyorlar.”[E4]

“Karşılaştırmam zor. Eski oturduğum evde, komşularım seviyordu. Genelde Suriyelileri sevmiyorlar ama beni sevdiler. Yardım ettiler. Buradaki sokakta sevmiyorlar. Türk kadınlarını gördüğümde siz ne zaman döneceksiniz, savaş zaten bitti. Ama savaş bitmedi. Bıktım Suriyeli, görmek istemiyorum. Okulda böyle konuşuluyor böyle çok Suriyeli var, sıkıntı oldu, Suriyeli geldi kalabalık.” [E7]

“Genel olarak komşularım iyi güler yüzlü. Gidip gelmiyoruz ama gördüğümüzde selam veriyoruz.” [E10]

Katılımcılar arasında Türklerle iletişime geçmeyenler olduğu gibi kimi zamanda Türk komşularının olumsuz yaklaşımları ile karşılaşanlar da olmuştur:

“Eski oturduğum evde, komşularım seviyordu. Genelde Suriyelileri sevmiyorlar ama beni sevdiler. Yardım ettiler. Buradaki sokakta sevmiyorlar. Türk kadınlarını gördüğümde siz ne zaman döneceksiniz, savaş zaten bitti. Ama savaş bitmedi. Bıktım Suriyeli, görmek istemiyorum. Okulda böyle konuşuluyor böyle çok Suriyeli var, sıkıntı oldu, Suriyeli geldi kalabalık.” [E7]

“Çok az komşularım var. Türklerle ilişkimiz yok iletişime geçmiyoruz. Akrabalarım burada. Onlarla vakit geçiriyorum. Türkçem gelişmedi bu yüzden.”

Komşularla ilişki kurmanın en yaygın biçimlerinden birini birbirlerine hazırladıkları yemekleri ikram etme davranışı oluşturmaktadır. Gündelik etkileşimlerinin önemli bir parçası olan yemek alışverişi bir diğeri ile iletişime geçmenin ve ilişki kurmanın aracı haline gelmiştir. Yemekler üzerinden kurulan kültürel etkileşimler, komşuluk ilişkilerini geliştirmek ve bir diğeri tanımak için uygun alanı oluşturmaktadır. Aileler yaşadıkları apartmanda da bu alışverişi devam ettirmek istemişler ve komşuları ile bir bağ kurma çabası içinde olmuşlardır. Yemek alışverişi yoluyla etkileşim kurma, grupların birbiri hakkında olumsuz algılarını değiştirmeleri ve olumlu ilişkiler kurmalarını sağlayabilmektedir.

Dursun ve Güzeller (2023), yemek kültürünün kültürlerarası etkileşimlerde rol oynadığı ve göçlerin yerel toplum ve göçmenler arasında yemek bağlamında etkileşimler oluşturacağı üzerinde durmuştur. Katılımcıların ifadelerinden yemeğin bireylerin kaynaşması için aracı bir rol oynadığı görülmektedir:

“Tüm bu çevre arasında sadece bir komşum var yukarıda. Yemek yaptığımda onlara doldurmayı severim. O da benden alır. Kabulleniyor. Yüzüme gülümsüyor. Tüm Türkler böyle olsa keşke, onlardan biri olurum.” [E17]

“Karşımda ve üstte oturan komşum var. Geldiler, kahve içtik. Sık sık değil. Komşum Türkçe öğrenmemi istiyor. Her gün 2 kelime öğrensen Türkçeyi çözersin. Lütfen Türkçe öğren, diyor. Her zaman tabak götürüyoruz birbirimize.” [E3]

“Bu apartmanda komşuda hiç alıp vermedim. Severim komşudan alıp vermeyi... Komşu 3 sokak öte de olsa Suriyeliler gidip gelir. Onun yanında tanışmış etmiş vs. Ramazanlar da yemek pişer pişmez tabak göndeririz. Kokusu gitti diye. Burda versen Suriyelisin diye döküyorlar. Türkler kendi aralarında nasıl? Benim de vardı 2 komşum Türk. Alıp verirdik. Burda 1 komşumla alıp veriyoruz derim ona sesim olursa vs. birbirimizi idare edelim.” [E13]

3.2.4. Kabullenme ve Uyum

Kültürleşme süreci bireylerin yeni bir ülkeye yerleşme ve kabullenme süreçleri ile birlikte ilerlemektedir. Bireylerin bu süreçlerdeki deneyimleri, *kolaylaştırıcı* ya da *zorlaştırıcı* çeşitli faktörler etkisinde belirlenmektedir. Kolaylaştıran unsurlar, kültürleşme deneyimini olumlu etkilerken, karşılaştıkları zorluklar ise bu süreci olumsuz etkileyerek topluma uyumlarının önüne engel oluşturmaktadır.

Yeni bir yere yerleşme süreci bireylerin veya toplulukların ev bulma, işgücüne katılma, sosyal ilişkiler geliştirme, sosyal, ekonomik ve hukuki sistemlere dâhil olma gibi çeşitli süreçlerini içermektedir. Bu nedenle kültürleşme, yerleşme ve uyum süreci ile iç içe geçmektedir. Bu anlamda kültürleşmenin, yeni bir ülkede yaşamaya başlayan bireylerin yaşadıkları süreci kabullenme ve topluma uyumlarını kapsayan ve yön veren bir konumda yer aldığını söylemek mümkün olacaktır.

Türkiye’deki ilk zamanlarında Suriye’ye dönüşü düşünen aileler, hem Suriye’deki *güvensiz ve zorlu hayat koşulları* hem de Türkiye’de bir yaşam kurmaları nedeniyle dönüşün pek de mümkün olmadığını görmüştür. Bu durum karşısında dönüş beklentisi yerini *kabullenme ve uyuma* bırakmıştır. Bireylerin yerleştikleri yeni ülkedeki uyum kaynakları, uyum sürecini nasıl deneyimlediklerini anlamamıza yardımcı olacaktır. Bu başlık altında ailelerin göç sonrasında yeni bir yere yerleşme ve uyum sağlama süreçleri, süreç içindeki karşılaştıkları *zorlayıcı ve kolaylaştırıcı unsurlar* eşliğinde incelenmiştir.

3.2.4.1. Güven Duygusu

Suriye’den ayrılımlarındaki en büyük etken olan *güvenlik*, Türkiye’deki yaşamlarında da ön plana çıkmaktadır. Güven duydukları yerde bir hayat kurmanın ve düzeni devam ettirmenin hem kendileri hem de çocukları için en iyi yol olduğunu düşünmeleri uyum sürecini etkilemektedir. Özellikle çocukların güvende olmasının anne ve babalar için önemli olduğu görülmektedir.

“Zorlu koşullarda buraya geldik. Buranın güven vermesi çok güzel. Geçici şekilde Suriye’ye dönme fikrini kafamızdan kaldırdı bu güven.” [E4]

“Güvenli hissetmesek burada durmazdık. Allah’a şükrediyorum.” [E9]

Güvenlik arayışında olan aileler, iyi bir yaşam ve gelecek umuduyla Türkiye’de yaşam fikrini kabullenmiştir. Kültürleşme sürecinde olan bireyler, yaşadıkları zorlu göç yolculuğunun ardından iyi ve güvende olmayı öncelemiştir. Böylece bireylerin süreç içindeki eylemleri bunun temelinde gerçekleşmiştir.

3.2.4.2. Kalıcı Adımlar

Türkiye’de geçirdikleri sürenin uzamasıyla kurdukları hayatlarının geçici olmadığını anlayan ailelerin attıkları *kalıcı adımlar* bir düzen kurma ihtiyacının getirisiidir. Ailelerin bu yöndeki tüm eylemleri uyum sürecini kolaylaştırmıştır. Kendi hayatlarına dair söz sahibi olma ve her şeyi yeniden kontrol altına alma duygusu hayatın düzeni ve devamlılığını sağlamalarına yardımcı olmuştur. Bu durum düzen kurmanın getirdiği *aidiyet hissi* ile ilişkilendirilebilir.

Türkiye’de geçirilen zamanın artması ile dönme fikri, dönseler bile Suriye’de nasıl bir hayat kuracaklarına dair belirsizlik içinde olan aileler için yerini uyum fikrine bırakmıştır. Bu durum katılımcıların ifadelerinde şu şekilde görülmektedir:

“Kocam ilk nasıl döneriz, araştırdı. Baktı çok zor. 2-3 yıl önce nasıl gideriz, tanıdık ve akrabalarına dönme şansını soruyordu. Oradakiler de dönemezsiniz çok zor şartlar altında yaşıyoruz. Konu açılır açılmaz çocuklar ağlamaya başladı. Biz dönmeyiz. Eğer siz giderseniz ben gitmem, dedi Sidra.” [E8]

“Suriye düzensiz bir ülke. Çocuklarımin düzen içinde büyümesi ve burada bir geleceklerinin olması en büyük etken.” [E11]

Bu noktada dil öğrenen, sosyal çevre ile ilişkiler geliştiren ve okulda uyum sağlayan çocuklarının kolay adapte olduğunu gören aileler için uyum süreci kolaylaşmıştır. Her ne kadar zorluk yaşasalar da güvenli bir gelecek gördükleri Türkiye’de yaşamın farklı yönlerini keşfederek yaşamaları ve çeşitli fırsatlarla karşılaşmaları olumlu bir kültürleşme sürecini oluşturmuştur. Çocuklarının uyumu ailelerin de yeni ülkede uyuma yönelik motivasyonlarını artırmıştır.

“İlk olarak çocuklarımin buraya yerleşebilmeleri bizi çok etkiledi. Çünkü çocuklarımin burada yaşıyor aslında, biz değil. Çocuklarımin yaşadığı için biz yaşıyoruz. Komşuları, arkadaşları, gittikleri okul... Burada büyüdükleri için. 7 aylık doğan çocuğum, Suriye’ye ait olduğunu hiç söylemiyor. Tamamen burada büyüdü. Hatta Suriye doğum

tarihi bile yok. Çocuklarımın buradaki yaşantıları, uyum sağlamaları mutlu ediyor. Uyum süreçleri daha kolay olduğu için o yüzden zorluk çekmediler. İlk etken çocuklarım.”[E8]

“Genel olarak burada rahat olmaları. Burada yetiştirmem, burada büyümeleri bir etken. Bazen Suriye’ye gidiyoruz diyoruz, siz gidin biz kalıyoruz, diyorlar. İnşallah çocuklarım kendi hayatlarını kurar, ayaklarının üzerinde dururlar. Sadece iki şey var: pahalı olması ve ırkçılık.”[E7]

Çocuklarının geleceğini önemseyen aileler için bu durum özellikle çocukların okullaşma süreci ile birlikte ilerlemektedir. Çocuklarının okul başarılarını, geliştirdikleri ilişkileri ve sosyal uyumunu gören aileler tarafından okullaşma oldukça önemsenmektedir.

“1-2 yıl içinde döneriz diye geldik Türkiye’ye. Dönersek Suriye’ye, onlar için gelecek yok. Aldıkları diplomalar geçerli değil. Çocuklar dönmek istemiyor. Buranın tarihini Suriye’den daha iyi biliyoruz.” [E11]

“Kolaylaştıran şey güvendeyiz. Çocuklarım okuyor, okula gidiyor. Ben de okumalarını istiyorum. Kötü anıları olmasın istiyorum...”[E6]

“Aslında ilk olarak çocuklarımı okula göndermek ve Türkçe öğrenmeleri sağlamak geçiciydi. Kendileri boş durmasın, okula giden çocukları görüp biz niye gitmiyoruz demesinler diye gönderdim. O kadar uzun süreceğini beklemezdim. 1. Sınıfa başlayan çocuklarım şu an 9. Sınıfa gidiyor. Sekizinci sınıfa giden çocuğum sınıf birincisi oldu.” [E8]

Türkiye’ye küçük yaşlarda gelen çocuklar okul hayatına direkt Türkiye’de başlamış ya da Suriye’de birkaç yıl okumanın ardından eğitim hayatlarına burada devam etmişlerdir.

“... Okula bile yazdıramadım. Okula gitme şansları olmadı. Çok küçüklerdi.” [E8]

Savaş koşulları nedeniyle eğitime ara veren çocuklar yıl kaybı yaşamış olsalar da Türkiye’de eğitim hayatına dahil olmuşlardır. Bu şekilde çocuklar eğitim hakkından mahrum kalmamış ve kendilerine bir gelecek kurma imkanı bulmuşlardır. Okullar, göç sonrası oluşturdukları hayat düzeninin önemli bir parçası olmuş, uyum sürecini kolaylaştırmıştır. Çocukların okullarda veya sosyal yaşamlarında Türk yaşlılarıyla ve yetişkinlerle yakın temasta olmaları, sık sık Türkçe

duymalarına ve Türkiye'nin sosyokültürel değerleri ile karşılaşmaları ile sonuçlanmaktadır (Agcadağ Çelik ve Çetin, 2022).

Eğitim ve okullaşma yoluyla entegrasyonu sağlamak, hem Türkçe öğrenimi hem de yerel akranları ile tanışma ve etkileşim kurmaya yardımcı olmaktadır. Bu anlamda eğitim, uyum ve kültürel entegrasyon sürecinde önemli bir rol oynamaktadır (Çakmak, 2019). Kültürleşme sürecine katkıda bulunurken, bireylerin Türkiye'de kurdukları yeni yaşamlarına yönelik algılarını olumlu etkilemektedir.

Suriyeli çocuklar okullarda Türk kültürüne dair gözlem yapabilme ve bilgi edinme fırsatı elde etmişlerdir. Bu anlamda okul atmosferi, mülteci çocuk ve gençlerin yeni bir kültüre ve topluma uyum sağlamaları, kültürleşme süreçleri ve sosyokültürel gelişimleri açısından destek unsuru oluşturmaktadır (Şeker, 2022).

Çocuklar okulda gördüklerini ailelerine anlatarak kültürün ev ortamına taşıyıcısı olmuşlardır. Bu vesileyle çocukların değişimini anneler evde gözlemlemektedir. Çocuklar okulda dil becerilerini geliştirmiş ve ailelerinin de dil öğrenimine katkıda bulunmuştur. Bu noktada okullar Türk toplumuyla iletişim ve etkileşim kurmaları için köprü görevi görmüştür. Çocuklar ebeveynlerinden daha fazla dil öğrenebileceği sosyal kaynaklara erişim sağlayabilmekte ve ebeveynler de dili evlerinde kullanmaya başlayan çocukları vasıtasıyla dili öğrenmektedir (Luykx, 2005: 1409). Luykx (2009: 1412), bu durumda okulun sosyalleştirme işlevi üzerinde durmaktadır.

Ebeveynler, bu konudaki görüşlerini şöyle dile getirmiştir:

“Onlar ne öğrenirse okulda, gelip ben de öğrenmeye çalışmışım.” [E9]

“Bana vesile oluyorlar. Sen de öğren anne diyorlar.” [E8]

“Evde ‘Türkler böyle yapmıyorlar.’ diyorlar. Ben iletişim kurmadığım için bana öğretmeye çalışıyorlar. Türkler böyle yapıyor vs. diye” [E6]

Çocuklar okul ortamında Türkçeyi öğrenme ve kullanma fırsatı bulabildiği için ebeveynleri de çoğunlukla çocukları aracılığı ile Türkçeye aşina olmaktadır.

“Dışarıya çok çıkmadığım için dil öğrenemedim ama şimdi yavaş yavaş küçük oğlumla harfleri öğreniyorum.” [E6]

“Bazı Arapça kelimeleri unuttular. Arapça karşılığını bulmak için zorlanıyorlar. Benim Türkçeyi sökmem lazım onları anlamak için.” [E10]

Çocuklar sokakta oyun oynarken, okulda sınıf arkadaşlığı yaparken hem ilişkilerini geliştirmişler hem de Türkçe öğrenmişlerdir. Yerel toplumla kurulan ilişkilerde çocuklar bu ilişkilerin geliştirilmesinde ön ayak olmaktadır.

“Komşular benim komşularım değil, çocuklarımın komşuları. Bir tek ben selam veriyorum. Bütün sokak çocuklarımı biliyor. İlişkileri çok iyi. İlk olarak dili onlarla söktüler. Komşularla konuşa konuşa... Aslında ben de öğrendim ama yanlış yapmaktan korkuyorum. Çok iyiler aslında. Çocuklarım Türk komşularla çıkıp çay içiyorlar. Beni de çağırıyorlar ama ben utangacıım.” [E8]

Bununla birlikte bireyler için düzen kurmayı kolaylaştıran çalışma hayatında yer almak, dernek ve vakıf faaliyetlerine katılım sağlamak, eğitim almak ya da kurslara katılmak gibi toplumsal hayatın çeşitli alanlarına dahil olmak da kolaylaştırıcı olmuştur.

“Okuma yazmam olmadığı için Pazartesi ve Çarşamba günleri camiye gidip Kuran okumayı öğreniyorum. Okumaya sıfırdan başladım. Dil kursuna gidiyordum, A1 seviyesini aldım (Türkçe). Harfleri falan biliyorum. Mavi Hilal’de 9 ay çalıştım. 3 ay dil öğrenme sonra çalışma.” [E9]

“Direkt olarak döneceğimizi düşünüyordum. İlk çıktığımızda 2-3 ay içinde dönebileceğimizi sanıyorduk. Her şey bırakıp geldik, her şey kendi kendine. Kocam bakkal açtı ve yavaş yavaş kendi hayatımızı kurmaya başladık. Küçük olsa bile yaşıyoruz.” [E8]

“Allah benim yolumda çok kapı açtı. Bu dernekle buluşmam da... Bu derneğe çok minnettarım. Eğitim bursu çıktı, o bursla eğitim aldım. Şu an da çalışıyorum eğitmen olarak.” [E5]

“Dernek bize çok yardım etti. Çocuklar konusunda, okumalarını vs. beklemiyordum ama bu sebep burada kalmamıza yardım etti. Suriye’de böyle dernekler yok.” [E11]

Bununla birlikte Suriye’deyken mesleği olan ve o mesleğini burada devam ettirebilen katılımcıların da düzen kurmada kolaylık yaşadığı görülmektedir.

“Mesleğim. Hiçbir yerde sıkıntı çekmedim. Hep beni üst seviyelerde tuttular mesleğimden dolayı. Meslek altın bilezik.” [E12]

3.2.4.3. Sosyal Bağlar ve İlişkiler

Göç sonrasında kurulan ilişkiler, uyum sürecini kolaylaştırmaktadır. Yakın ilişkiler kurmak bireyin yaşadığı yere dahil olmasını, daha kolay adapte olmasını sağlarken ilişki geliştirememek de uyum sürecinde zorluklara neden olmaktadır.

Göç sonrasında bireylerin en çok vakit geçirdiği ve destek aldığı kişiler, kendi aileleridir. Aile, akraba ve komşu ilişkilerine önem veren bireyler devam ettirebildikleri ölçüde bu yakın ilişkileri kurmuşlardır.

“En çok ailem ile görüşüyorum. Türk komşularım var, onlar bana geliyor ben onlara gitmeye çekiniyorum.” [E1]

“Ailemle oluyorum, sadece akrabalarım. Çoğunlukla kendi ailem.” [E6]

“En çok çocuklarımlayım. Aileme gidip geliyorum. Suriyeli komşum var. Bayramlarda kayınvalidemin evini, akrabaları ziyaret ediyoruz.” [E8]

Aileler bu buluşmaları çoğunlukla evlerde yaparak birlikte vakit geçirmektedir.

“Kafelere ve parklara gidiyor Türkler. Biz daha çok evlere gidiyoruz. Çocuklarımın daha çok aile ile vakit geçirmelerini isterim.” [E2]

Grup içi ziyaretler, bireylerin kendi ülkesinden kişilerle ilişki sürdürmesinde ve kültürel devamlılığın sağlanmasında etkin rol oynamaktadır. Grup üyeleri ile birlikte olmak bireylere aynı değerleri yaşayabilecekleri ve paylaşabilecekleri ortamlar sunmaktadır. Kendi toplulukları arasında benzer deneyimler geçirmiş ve ortak duygular yaşamış olmaları birliklerini etkilemektedir. Bu nedenle Suriyeli aileler kendi değerlerini yaşayabilecekleri, sosyalleşebilecekleri, birbirlerinden destek alabilecekleri birlikteliklere oldukça önem vermektedir.

Öte yandan ailelerin Suriye’deki yaşamlarına göre sosyal çevrelerinin daraldığı görülmektedir. Bununla birlikte bireylerin en önemli sosyal bağı olan aileleri ile olan yakın temastaki iletişimleri göç sonrasında oldukça azalmıştır. Uzak mesafeler iletişim sıklığını zorlaştırmıştır.

“Türkiye’de sosyal yaşam çok azaldı. ”[E4]

Sosyal bağlar kuramayan veya yeni ilişkiler geliştiremeyen bireylerin vakitlerinin çoğunu evde geçirmeleri toplumdan soyutlaşmalarına da neden olabilmektedir. Bu nedenle göç eden ailelerin iyi ilişkiler kurmaları daha fazla önem kazanmaktadır.

Yeni bir ülkede yaşam kuran ailelerin *yakın ve derin ilişkiler kuramamaları* ve herhangi bir sıkıntılarında ya da üzüntülerinde bunu paylaşacak kimselerinin olmaması uyum sürecini zorlaştıran durumlarından birini oluşturmaktadır.

Ziyaretlerin ve bir arada olmanın onların kültürlerindeki öneminden bahseden bir katılımcı bu durumu şekilde ifade etmiştir:

“İnsanlar nasıl birbirlerinin derdine beraberliği sağlayacak? Yaşam tarzından dolayı uzaklaşma var. Cuma, Suriye’de tatil. Birincisi, Cuma günü bir yere gideceksek erkenden yola çıkarız. İkinci, misafirlğe gitmek. Öğlen cuma namazından sonra başlar. Toplanır kaynana, abingil bir yere gidilir. Üçüncü, misafir bekleme. Bizde telefonla misafir bekleme yok. [E12]

Kendi ailelerinden farklı ve uzak yerlerde oturan bireyler gidip gelmeleri kolay olmadığı için aileleri ile de çok sık görüşmemektedir. Bu durum kimi zaman bireylerin kendi tercihleri ile kimi zaman da Suriye’de farklı bölgelerden gelmiş olmalarının getirdiği kültür ve dil farklılıkları nedeniyle olmuştur.

Bununla birlikte Suriyeli komşularının olmaması da ilişkisel bağların oldukça önemli olduğu düşünen ve bunun eksikliğini hisseden bireyler için oldukça zor olmaktadır.

“Yaşadığımız yerde göç eden Suriyeliler olsa daha iyi etkilerdi. Birbirimizi daha iyi anlayabilirdik. ” [E4]

Göç sonrasında yeni bir yerde yaşamaya başlayan bireyler sosyal ağları, yakın ilişkilerini ve topluluklarını geride bırakmaları nedeniyle *sosyal destek eksikliği* hissetmektedir. Bu tür desteğin eksikliği bireylerin hayatında birçok etkiye sahiptir. Dayanışma halinde oldukları yakın ilişkilerin kaybı, tanıdık sosyal ağların olmaması uyum süreçlerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Bu ağların sağladığı iletişim ve etkileşim, dayanışma ruhu sağlamaktadır.

“Çok sinirli olduk. Suriye’de iken çocuklarımın sorumluluğu vardı ama çok hissetmiyordum. Anneanne, babaannesine gidiyordu. Çok hissetmiyordum. Zamanın çoğunu aynı evde geçiriyoruz. Şimdi daha stresli. Aynı binada oturmak, birbirimizi desteklememize sebep oluyor. O yüzden çocuklarımızı yalnız yetiştiriyor gibiyim. Sorumluluğum arttı.” [E4]

“Küçük aile sadece... Büyük aile yok. Ziyaret, konuşma yok. Dert... Konuşma ihtiyacın var mı? Yok. Şimdi yok. Tek ben burada.” [E18]

“7 yıldır İstanbul’dayız. Tek dostum yok. Konuşacak adam yok. Kimseye güvenmiyorum. Toplum içinde yaşıyoruz ama insanlar birbirinin suratına bakmıyor.” [E20]

Ager ve Strang (2008), başarılı bir entegrasyonu tanımlamak için Birleşik Krallık’ta yaptıkları saha çalışmasında 4 tema üzerinde durmaktadır. Buna göre entegrasyon, eğitim, sağlık, barınma ve istihdam sektörlerine erişim; vatandaşlık ve haklara yönelik görüş ve uygulamalar; grup içi ve gruplar arasındaki sosyal bağlar; dil, kültür ve sosyal çevrelerinden kaynaklı yaşanan engeller çerçevesinde değerlendirilmiştir. Tüm bunlar yeniden yerleşim sürecine dair önemli bulgular içermektedir. Bu bağlamda saha çalışmasında günlük hayatta kurulan samimi ilişkilerin ve selamlaşmaların bir bireyin kendini o bölgeye ait hissetmesini sağlayan önemli bir unsur olarak yer aldığı gözlemlenmiştir. Özellikle yerel toplumun yaklaşımı mültecilerin güven duygularını beslemektedir.

Katılımcıların Türklerle güçlü ilişkiler geliştirdiği görülmektedir. Türklerle tanışmak ve ilişkiler geliştirmek, aileler için kolaylaştırıcı kaynaklardan birini oluşturmuştur.

“Uyum sağlamamda en etkili şey insanlarla tanışmam, tanıştıktan sonra beni sevmeleri, bana daha çok güven sağlıyor.” [E1]

“Şöyle bir şey var. Burada Türklerle Araplardan daha çok bir aradayım. tüm ihtiyaçlarımı erzak vs. temizlik malzemeleri ev ihtiyaçlarını Türklerden alırsınız. Burada Türklerle Araplardan daha fazla iletişimde olmak uyumu sağlıyor. Uyum sağlamamı kolaylaştırıyor.” [E17]

“Hem Türk hem Suriyeli komşularım var ama en çok Türk arkadaşlarımla görüşüyorum.” [E7]

Hem ebeveynlerin hem de çocukların Türk arkadaşlar edinmesi ve Türkçe öğrenmelerinin Türkiye'ye entegrasyonları ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Çoğu zaten Türk. Kocam Türkçe biliyor. İyi anlaşıyor, benden daha iyi anlaşıyor. Adetlerini vs. daha iyi biliyor. Ve eve aktarmaya çalışıyorlar. Yılbaşında tabakları mı kırıyorsunuz böyle bir şey mi var? Bu bize farklı geldi, evde bahsettik. Türk komşularıma, ev sahibime bir şey pişirdiğimde ikram ediyorum, onlar da aynı şekilde.” [E6]

“Annemin komşuları var, Türkler. Aynı zamanda Kur'an okudukları için Arapça biliyorlar bazı kelimeleri. Onlar benimle hoşgörülü konuşunca, ben de kelime anlamlarını söylüyordum. Kelime alışkanlığı olmaya başladı. Türkçe kelime alışkanlığı olmaya başladı. Kelime ezberlemeye başladım ben de. Şimdiye kadar da unutmadım. Birileri benimle hoşgörülü konuşunca ben de heyecanlanarak konuşuyorum.” [E10]

Bununla birlikte yerel halkla kurulan ilişkiler de yaşanan yer ile bağ geliştirmelerini sağlamaktadır. Yeterince sosyalleşmemek de birlikteliği olumsuz etkilemektedir. Katılımcılar, bu ilişkilerin kendilerine daha çok güven hissettirdiğini düşünmektedir.

“Sanki buralıyım gibi geliyor. Türk vatandaşlarını seviyorum. İlk geldiğimde hepsi olmasa da çoğu benimle iyi ilişkiler kurdu.” [E7]

“Çocuğum hastalandığında etrafımdaki insanlar koşuyor. O insanlar Türkler. Yavaş yavaş onların da olumlu anlamda alışmasını isterim.” [E4]

Katılımcılar arasında yerel toplumla sınırlı ilişki geliştiren veya hiç geliştiremeyenlerin olduğu görülmektedir:

“Aslında birçok kültürden arkadaşım var. Türk arkadaşım yok ama parka gidersem ya da bir yerde komşu görürsem selam veririm, halini hatrını sorarım ama misafirliğe vs gitmem.” [E2]

“Türk komşum yok. Görürsem selam veririm. Onu bile almazlar...” [E13]

“Türklerle kaynaşmayı temenni ederim. Ev hanımı olarak çok fazla çevrem, arkadaşım yok. Ev görevlerimi yerine getirdiğimden komşularım ile bir araya gelemiyoruz. Ama YouTubede Türklerle online bir aradayım. Nasıl yemek yaparlar, evlerini nasıl düzenlerler...” [E17]

Burada aynı zamanda bireylerin yerel toplumla birlikte olma ihtiyacı da anlaşılmaktadır.

3.2.4.4. Dil Becerileri

Göç sonrası yeni bir ülkede *yaşama dahil olmak* dil bilmek ve *dili etkin kullanmak* ile mümkün olmaktadır. Dil bilmek, bir yere uyum sağlamanın, aidiyet hissetmenin, hayatın içinde olmanın ve diğerleri ile etkileşim kurmanın en temelinde yer almaktadır. Bireyler dil öğrenerek yaşadıkları topluma katılım sağlamak ve daha kolay ilişkiler kurabilmektedir. Bu anlamda dil; sosyal ilişkilerin kurulmasında, eğitim faaliyetlerinin etkin şekilde sürdürülmesi ve günlük hayattaki işlerini kolaylıkla halledebilmelerinde büyük rol oynadığı gibi aynı zamanda kültürleşme sürecini olumlu etkileyerek *kültürleşme* sürecinde ortaya çıkabilecek stresi azaltmaktadır (Karataş ve Baloğlu, 2018).

Dil bilen ailelerin uyum sürecinde kolaylık yaşadığı görülmektedir. Türkçe öğrenen bir katılımcı *“Hemen öğrendiğim için sosyal hayata hemen girebildim.”* [E15] ifadesiyle dil öğrenmenin önemine değinmiştir. Bir başka katılımcı ise ilk geldiğinde yaşadığı zorluğu ve buna yönelik neler yaptığından bahsetmiştir:

“İlk geldim, dil konusu çok zor geldi bana aslında farklı olduğu için. Şöyle bi karar aldım kendime. Suriyeli arkadaşlarıma dedim ki sadece Türkçe konuşabilirsiniz benimle. Yine Türkçe bilmiyordum ben de ama alışmak için. Bir baktım, Suriyeli arkadaşlarımdan hepsini sildim. Sadece Türklerle arkadaşlık kuruyordum. Türkler konuşa konuşa telaffuz, Türkçe kelimeleri yaza yaza... Gazete okuyordum. Zamanım olsa daha ileri giderdim ama zamanım yok.” [E15]

Market ve pazar gibi sosyal alanlarda bildikleri basit Türkçe kelime ve ifadeleri kullanmaktadır.

“Söylediklerinizi anlıyorum ama cevap veremiyorum. Çarşıya pazara gittiğimde kendimi ifade edebiliyorum.” [E14]

Bireylerin iletişimlerini belirleyen önemli etkenlerden biri dil bariyeridir. Bireyler Türkçeye hakim olmadıkları için iletişimsel zorluklar ile karşı karşıya kalmışlardır. Dil engeli, yerel toplumla iletişimi sınırlandırarak ilişki kurmalarını zorlaştırmıştır.

Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem (2017), Suriyelilerin toplumdan ayrıışmış ve izole olmalarının sebebini dil becerilerinin yeterli olmamasından kaynaklandığını ifade etmiştir. Dil bilmeme nedeniyle tanışma ortamı oluştuğunda cevap veremediklerini ifade eden katılımcılar, iletişim kurmakta zorluk yaşamış ve dil bariyeri nedeniyle dışarı çıkıp hayata karışamamıştır.

“En zorlayıcı şey dildi. İnsanlar tanışmak istiyor, konuşmak istiyor. Biz de bilmiyorduk o zamanlar...” [E1]

“Halk eğitime yazdım kendimi, Türkçe öğrenmem lazım. Türk komşu ile konuşuyoruz. Çok anlaşıyor, kendimi kurtarıyorum ama daha fazla gerek. Rahatsız oluyor insan.” [E10]

“Türklerle sadece selamlaşma. İletişim kurmama sebebim dil bilmemek. Ama çocuklarım gidiyor evine. Arkadaşlar zaten.” [E6]

“Komşularım benimle iletişim kuruyor anlıyorum ama çevirip Türkçeye söyleyemiyorum. Çocuklarımla arkadaşları geldiğinde Türkçe konuşuyorlar, ben sadece dinliyorum.” [E9]

Bireyler kendi deneyimlerini paylaşarak dil öğreniminin gerekliliği üzerinde durmuştur.

“Yüzde yüz dil ön plana çıkıyor. Bu çok önemli. Bazen eşiniz işte ve çocuğunuza bir şey oldu. Hastaneye gitmeniz gerekiyor. Onlar bana bakıyor, ben onlara bakıyorum.” [E4]

“Çocuklarım dil öğrenene kadar okula gidip öğrenene kadar hiçbir şey kolay gelmemişti. Mesela hasta olduklarında dil bilmediğim için hastaneye götüremiyordum.” [E8]

“Kızımı acele götürdüğümde doktorlarla karşılaştığımda konuşamıyordum. Doktorlar kızıyordu. Türkçe öğren gel diyordu. Türkçe öğrenmeye karar verdim. Şimdi hastanelerde her şeyi anlıyorum.” [E1]

Bireylerin yaşamı benimsemeye çalışırken yaşadıkları dil sorunlarına rağmen dil öğrenimini öncelememesi dikkat çekmektedir. Nitekim ev sahibi toplumla kurulan bağlar ve aidiyet gelişimi dil ile mümkün olmaktadır (Çetin, 2016).

Katılımcılar arasında yer alan Türkmen aileler, göç sonrasında dil bilmenin avantajını birçok alanda deneyimlemiştir.

“Dil bilirken bunu yaşadık, bilmeyenler... Dil bilmemiz çok yardımcı oldu. Bazı arkadaşlar bilmez. Benimle hastaneye gelir misin? Hiç tereddüt etmem, biz bildiğimiz halde yaşıyoruz.” [E13]

“Tercümana gerek kalmadı. Milletlerle direkt anlaştım. Yabancılık çekmedim. Dilin ve kökün faydası. Dini ve dil benzerliği var. Farklı cemaatlere gittim. Yabancılık, farklılık hissetmedim. İstedğim soruyu sorup cevabını alabildim. Hatta bazı arkadaşlara tercümanlık yaptım oralarda. Türkiye’den farklı yerlerden arkadaşlarım var. Hiç sıkıntı çekmedim. Türkiye’de farklı yerlere gittim.” [E12]

“İlk geldiğimizde bu evde annemle oturmadığım için ev sahibi ile sorun yaşadığımda annemi arıyordum. Türklerden bir şey istediğimde annemi çağırıyorum tercüme için. Çocuklar okula gitmiyordu o zaman. İşimi kolaylaştırdı.” [E16]

3.2.4.5. Sosyal Statü ve Hukuki Durum

Göçmenlerin yerleştikleri ülkelerde edindikleri yasal statüleri entegrasyon süreçlerine katkıda bulunmakta ve bu anlamda güvenli statüsü olan göçmenlerin göç ülkesine yerleşimleri ve gelecek planları daha kolay bir şekilde gerçekleşmektedir (Şimşek, 2018). Suriye’den Türkiye’ye göç eden ve yıllar boyunca burada yaşayarak yeni bir yaşam kuran Suriyelilerin toplumda sosyal ve hukuki statüleri yaşamlarını etkilemektedir. Geçici koruma statüsündeki bireyler, bu kimlik ile her ne kadar belirli haklara ve fırsatlara sahip olsa da geçici koruma prosedürü, Türkiye’deki yaşamlarını sınırlandırmaktadır (Yıldız ve Çakırer-Özservet, 2016). Türkiye’de bulunan Suriyeli sayısının artmış olması ve mevcut durumda Suriye’deki koşullar nedeniyle geri dönüş olasılığının azalması, ülkede yaşayan Suriyeliler açısından yasal düzenlemelerin netlik kazanması gerekliliğini ortaya koymaktadır (Uslu, 2022).

Çevik ve Buz (2022), çalışmasında bireylerin toplumdaki aidiyetlerini yasal statüleri üzerinden değerlendirdikleri, kimliklerindeki geçici ibaresinin Türkiye’deki yaşamlarında da geçicilik oluşturduğu üzerinde durmuştur. Aynı çalışmada geçicilik söylemlerinin yanında ayrımcı ve dışlayıcı yaklaşımların aidiyet gelişiminin önünde engel oluşturduğuna yer verilmiştir.

“Suriye çok fazla aklımda değil, sadece anne babam. çünkü artık burada yaşıyorum. burada şöyle bir sorun var. bugün varsın, yarın ne olacağını bilmiyorsun. bu belirsizlik seni strese sokuyor. Sürekli tehdit altındasın.”

Ailelerin kültürleşme ve kültürel aktarım süreçlerinin incelendiği bu çalışmada da hukuki durumun aileleri nasıl etkilediği anlamaya çalışılmış ve benzer şekilde ailelerin Türkiye’deki yaşamlarını yasal statüleri ve kimlik rejimi ile ilişkilendirerek değerlendirdiği görülmüştür. Öyle ki buna ilişkin görüşlerini farklı konular üzerinden dile getirmiştir.

Geçici koruma statüsü altında yaşayan katılımcılar, kimlik belgelerinin kendilerine tanıdığı hak ve imkanlardan aynı zamanda yaşadıkları zorluk ve sınırlamalardan bahsetmiştir.

“Geçici koruma var olduğumuzu gösteriyor. Geçici olsa da Türkler gibi hissediyorum. Sanki geçici şekilde oturup gideceğim. Eğitim, sağlık hakkımız var ve her şeyimiz. Eşim için rapor çıkardım.” [E15]

“Hastane mesela, bir Türk gibi aynı hizmeti alabiliriz.” [E19]

“Yoğu ve varlığı bir. Sadece hastanelerde. Belediye havuzuna bile çocuğumu kaydedemedim.” [E7]

Bireyin yeni toplumdaki varlığı ve kabulü yasal statüleri ile olduğu kadar toplumsal statüleri ile ilgilidir. Geçici kimlik kaydının toplumda oluşturduğu olumsuz algının kendilerine nasıl hissettirdiğine yer veren katılımcılar, kimlikleri üzerinden yapılan bu dışlamadan etkilenmektedir.

“...Aslında en etken şey kimlik. Kimliği çıkarttığımızda suçlu hissettiriyor insanlar. Evrak konusunda değişmesini isterim.” [E10]

“Başka şehre gitmek istesen yol izin belgesi alman gerekiyor. Adrese kayıt olmak için canımız çıkıyor. Tüm Suriyeliler çok zorluk çekiyor. ev sahipleri yabancıya vermiyoruz diyorlar.” [E14]

Katılımcılar, belgelerin edinimi ve düzenlenme sürecinin uzun ve zor olduğunu ifade etmiştir.

“Devlette var olduğumuzu gösteriyor. Kaydımız var. Göç İdaresinde güncelleme yapmak gerekiyor. Bazen kimlikleri götürüyoruz. Bazen sebep göstermeden kimlik değiştirmek gerekiyor. Sabahtan akşama toplanıyoruz tüm aile gidiyoruz. Yukarıdan bakıyorlar. Bir şey sorulduğunda çocuklarımız cevap veriyorlar. Kızım İngilizce kelimeler biliyor. Siz de mi biliyorsunuz, diye soruyorlar. Biz sanki bir şey bilmezmiştiz, cahilmiştiz gibi bakıyorlar.” [E16]

“Evrakların düzenlemesini istiyorum. Kendi ailemi ziyaret etmek istiyorum. Anneannemi ziyaret etmek istiyorum vefat etmeden önce. Teyzelerimi özliyorum. ” [E10]

Türkiye’de geçici koruma statüsündeki bireyler kayıtlı oldukları ilden farklı bir şehre seyahat etme durumlarında İl Göç İdaresi Müdürlüğü veya valiliklerin belirlediği birimlere başvuru yapabildikleri gibi e-devlet uygulaması üzerinden de talep oluşturarak seyahat izni(yol izin belgesi) alabilmektedir (Topçu ve Özbek, 2021). Bir katılımcı böyle bir imkan olsa da bunu konuda yaşadığı sorunu şu şekilde dile getirmiştir:

“Kimliği sadece hastanede değerlendiriyoruz. Hastamız da ölümüz de olsa gidemiyoruz. Kızım doğum edici, gidemiyoruz. İzin kağıdı almam gerek. Verirler mi vermezler mi belli değil. Ben buradan mecbur kaçak gittim. İzin kağıdını kaldırsalar ya da vatandaşlık verseler istediğimiz gibi gitsek. Kimliğini gördükleri an başlıyor.” [E13]

Bu durum bireylerin belirsizlik hissetmelerine neden olarak Türkiye’deki geleceklerini de olumsuz etkilemektedir. Kimlik ve vatandaşlık süreçleri yaşanan ülke ile kurulan bağ ve ilişki ile bağlantılı olduğu için yaşanan kimlik sorunları da aidiyet ve uyum sorunlarını doğurmuştur. Türkiye’de uzun süre yaşayan ve kendine düzen oluşturan aileler, vatandaşlık almanın önemi üzerinde durmuştur.

“Vatandaşlık çok önemli. Kızımın yanına gideceksem izin kağıdı gerekli. İstedğin gün çıkmıyor. Gidemiyorsun. İstanbul’da sıkıldım, gideyim Ankara’ya göreyim ne var? Gidemiyorsun. Vatandaş olsa daha iyi olur.” [E12]

Türkiye’de düzenli bir hayat kuran bireylerin Suriye’ye geri dönme ile ilgili planları veya düşüncelerinin olmadığı görülmektedir.

“Eskiden isterdim ama şimdi çocuklar okula gidiyor. Heyecanlandıracak bir şey yok dönmek için. Savaş bitti neden dönmüyorsunuz diyorlar ama Suriye’de bir şey kalmadı. Geçici olarak kalmak ve dönmek isterim ama dönmek çok zor. Dönüp tekrar sıfırdan başlamamız gerek.” [E8]

Dönüş fikrinin ortadan kalkması ve ailelerin Türkiye’deki yaşamlarına adapte olması uyum süreçlerini de olumlu etkilemiştir. Bu durum, Suriyeli ailelerin Türkiye’ye aidiyetini güçlendirmiştir.

“Onu düşünebiliyorum bile, düşündüğümde bunalıtı hissediyorum. Çocuklarımın geleceğini burada görüyorum, burada büyüdüler ve burada okudular.” [E9]

Bu bağlamda Türkiye’de büyüyen Suriyeli çocukların, Türkiye ve Türk toplumu ile daha derin bağlar geliştirdiği görülmektedir. Çocuk yaş grubunun, Türkiye’de farklı bağlar geliştirmesi, burada eğitim görmesi, Türkiye’nin toplumsal ve kültürel yapısı içinde büyümesi aidiyet hissi geliştirmeleri yönünde öngörülere neden olmaktadır (Çevik ve Buz, 2022).

“Tam Türkler gibi olmuşlar. Yemek vs. Suriye yemekleri yapamıyorum. Ben bazen bazı şeyler konuşuyorum. Bana cahilsin diyorlar. Çünkü burada büyüdüler. Suriye’yi hatırlamıyorlar. İbrahim diyor ki Suriye’ye gitmek istemiyorum. Savaş, ölüm, bombalar...” [E15]

“Aslında Yezen Suriye’de büyümediği için Suriyeliyim diyor ama Suriye’nin ne demek olduğunu bilmiyor. Yezen oğlum bana diyor ki Suriye hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Bana Suriyeli dediklerinde kendime üzülüyorum. Çünkü ben burada büyüdüm, evim burada.” [E2]

“Suriye hakkında bir şey bilmiyorlar, burada büyüdüler.” [E7]

“Türkiye kültürüne göre yaşadıkları ve büyüdükları için onu benimsiyorlar ve hiç Suriye’yi sormuyorlar.” [E8]

Kültürleşme sürecinde yerel toplumun yaklaşımı göç eden bireylerin kabullenme ve yer edinme süreçlerini etkilemektedir. Berry, kültürleşme sürecinde göçmen topluluğun ve ev sahibi toplumun dahil olduğu, bu anlamda ev sahibi toplumun kültürleşme sürecini şekillendirdiği üzerinde durmaktadır (Yangın Kiremit ve Akfırat, 2021).

Çetin (2016), Suriyelilerin sosyal ve kültürel açıdan bütünleşme eğilimlerini araştırdığı çalışmasında, ev sahibi toplumla olan etkileşimlerinde kendileri hakkında duydukları ya da doğrudan iletişimleri yoluyla istenmedikleri hissini algıladıkları, bireylerin kimi zaman bakışlar kimi zaman davranışlar yoluyla ayrımcılık ve dışlanma deneyimlediğini ortaya koymaktadır.

“Özellikle şunu söylemek istiyorum. Burada bazı komşularım diyor ki: Siz burayı ele geçirdiniz. Kendi toprağınız gibi davranıyorsunuz. Artık ülkenize dönün, sizi istemiyoruz. Burayı istila ettiniz. Ama şunu söylemek istiyorum. Biz burayı istila etmedik. Biz toprağımıza geri dönmek istiyoruz ama bu hayat bizi buraya gelmeye mecbur etti ama biz toprağımızı istiyoruz. Toprağımızı kalbimizde taşıyoruz. Buraya gelmek zorunda kalan aileler var. Kimisi ailesini, çocuğunu kaybetti. Ve son çaresi buraya gelmek oldu. Burada bir tane aile var. Aile iki oğlunu, eşini kaybetmiş. Tek çocuğu hayatta kalmış. Onun hayatını sürdürmek için gelmiş. Siz gelip onun yanına ülkenize dönün, burayı istila ediyorsunuz gibi sözler... Çok ağır geliyor.” [E17]

“Çok iletişim kurmuyorum Türk toplumu ile. Daha kanuni haklara odaklanıyorlar. Kızım kapandı, kimliğini yenilemem gerek. İlk günler daha kolaydı, kurallar için şu an daha zorluyorlar. Türk toplumunda bazıları kabulleniyor, bazıları kabullenmiyor. Pazar da bile belli oluyor. Aralarında olmamızı istemiyorlar. Son günlerde çocuklarımız da çok zorbalığa uğruyorlar. ‘Bize gelmiş olsalar biz Türklere böyle davranır mıydık?’ diyorlar.” [E6]

Katılımcılar da olumsuz tutumlarla karşılaşmadan duydukları çekinceyi ifade etmiştir:

“İletişime geçersen ve Suriyelileri sevmiyorsa o şeyi yaşamak istemiyorum.” [E1]

Medyada oluşturulan haberler ve sosyal medya paylaşımları ile nefret söyleminin hızla yayılması, ailelerin günlük hayatlarında karşılaştıkları olumsuz tutumları artırmıştır.

“Aslındaki buradaki yaşama dahil olmak için bir şeyler yaptım ama sürekli bir şeyler olması medyada vs. (Suriyeliler hakkında çıkan şeylerden bahsediyor.) insanın içinde nefret oluşturuyor.” [E11]

Bu durum ailelerin en yakın temasta oldukları komşularıyla ilişki kuramamaları ile sonuçlanmıştır. Selamlaşma ritüeli gündelik etkileşimin en kolay ve hızlı şeklinden biridir. Artan nefret söylemi bu şekilde iletişim kurmanın bile önüne geçmektedir.

“Suriye’de olduğumuz gibi olmuyor. Orda daha rahattık. Kimse bize niye geldiniz demezdi. Biz hep dışlanıyoruz. Hastanede, parkta... Önce tanımıyorlar. Antepli mi diyorlar. Suriyeli deyince yüz çeviriyorlar. Sorduklarında biz de gerçeği söylüyoruz. Yalan söylemek zorunda değiliz. Parkta önce sohbet ediyor, konuşuyor. Suriyeli olduğunu bilince yüz çeviriyor, yanında kalkıyor.” [E13]

Bireyler Türk toplumuyla olan ilişkilerinden bahsederken çoğunlukla ‘Suriyeli’ etiketleri ve ırkçılık konusu üzerinde durmuştur. Katılımcılar yerel toplumla kurdukları ilişkilerde olumsuz yaklaşımlar nedeniyle iletişime geçmeye çekinmektedir. Bu durum Suriyelilerin toplumsal hayatta yer edinmesi ve görünür olmasında engelleyici bir etkiye sahiptir.

“Çocuklar kendi arkadaşları ile oynadıklarında ben Suriyeliyim dediklerinde arkadaşları şaşıyor. Suriyeliyim deyince niye şaşıyorlar diye bana soruyorlar. Suriyeli konusu açıldığında ‘Sen değilsin.’ diyorlarmış ama onları incitiyor. Çünkü onlar da Suriyeli ama çocuklar üzüldüğünü göstermiyor.” [E8]

“Kendi kimliklerini aslında reddediyorlar. Küçük çocuğum diyor ki ben Suriye’de doğmadım ki burada doğdum. Çocuklarım dışarıda Arapça konuşurken diyorlar, konuşma Suriyeli olduğumuzu anlarlar. Suriyeden hep bahsediyorum, apartmanımızdan, köyümüzden. ama diyorlar ki Suriyeli olduğumuzu anlamasınlar, laf atmasınlar. Çocuklarım birbirine küfür etmek istese ‘Suriyeli misin?’ diyorlar. O kadar ayrımcılık yaşıyorlar.” [E16]

Sosyal hayata katılım sağlama, dışlanma, ayrımcılık ya da nefret söylemine maruz kalma gibi olumsuz deneyimler oluşturarak uyum sürecini etkilemektedir. Mültecilerin ve göçmenlerin maruz kaldığı ayrımcılık ve dışlama pratikleri, artan nefret söylemi ile birlikte entegrasyon sürecini önemli ölçüde sekteye uğratmaktadır (Danış ve Dikmen, 2022).

3.2.4.6. Kültürel Benzerlik ve Farklılık

Bireylerin göç ettikleri ülke ile benzer ve farklı yaşantılara sahip olması uyum süreçlerini etkilemektedir. Berry (1997), kültürel mesafeyi farklı kültürel gruplar arasındaki farklılıklar üzerinden değerlendirmektedir. Buna göre kültürel farklılıkların artması algılanan kültürel mesafeyi de artırmaktadır. Kültürel mesafenin fazla olması, kültürlerin etkileşiminde değişim ve öğrenim süreçleri ile sonuçlanmakta; gruplar arası ilişkileri etkileyerek çatışma ve adaptasyon sorunlarına yol açabilmektedir (Berry, 1997).

Göç öncesi yaşam, bireyin yerleştiği yeni toplum yapısına benzer olduğunda bu durum *kültür şoku* oluşturmamakta ve bireyin uyum sürecini kolaylaştırmaktadır. Böylece kültürel etkileşimler karşısında bireyler bir çatışma hissetmemekte ve yaşadıkları yeni ülkede kendilerini rahat hissetmektedir. Bireylerin bu süreçte kültürel benzerlikler kurması ve ortaklıklar bulması uyum süreçlerini kolaylaştırmaktadır.

“Türkiye’yi ülkemiz gibi görüp yaşamaya çalışıyoruz. Benzer kültür ve sosyal yaşantı var. Benzerlikler çok olduğu için kaygı içinde değilim.” [E2]

“İstemeseydin burada yaşamazdım. Suriye’ye döner ya da başka ülkeye giderdim. Aramızda farklı olan dil. Birçok şey benziyor. Çocuklarım da dil biliyor. Bazen de Arapçalarını bilmiyorlar, Türkçesini biliyorlar.” [E6]

Bu anlamda aileler için kolaylaştırıcı faktörlerden biri de *kültürel benzerlikler* olmuştur. Bireyler, Türk kültürünü kendi kültürlerinden çok da uzak görmemiş ve benzer yaşamlar, kültürel yakınlığı getirmiştir. Bu yakınlık hissi onlar için kolaylaştırıcı bir işlev görerek uyum sürecinde de etkili olmuştur. Katılımcıların ifadelerinden bu kültürel yakınlığın olumlu bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

“Din açısından, dini ülke olduğu için ve yemekler. Türkler bizim yemeklerimizi sevdi, ben de onların yemeklerini sevdim. Türk bir arkadaşım var, onunla düşüncelerimiz, bakış açılarımız çok yakın.” [E1]

“Ortak yönler var. Yemek, giyim, ortak kültür var. Şal bağlama şekli farklı. Türkiye’ye geldiğimde rahat hissettim. Çünkü yakın.” [E2]

“Adet ve kültürler aynı. Bana hiç farklı gelmedi annem Türkmen olduğu için. Giyim tarzımız aynı. Kimse bize Suriyeli demedi. Yolda otobüste çocuklarıma hiç öyle olmadı. Bu durumdan en çok Halepli ve Rakalı olanlar etkilendi. Bazen bir yere gidip konuşuyorum. Sen ‘Suriyeli misin?’ diyorlar. Evet, diyorum. Hiç benzemiyorsun diyorlar.” [E6]

Dil bilmeyen ve toplumsal hayata çok fazla katılım sağlamayan, bir anlamda ev dışı alanlarda fazla vakit geçirmeyen bireyler kültürel ve sosyal hayata dair gözlem yapamamakta, farklılıkları deneyimleyecek “karşılaşmalar” da yaşamamaktadır (Diker ve Karan, 2021). Katılımcılar, Suriye kültürünü ilişkilendirdikleri alanlardaki benzerliklerden bahsetmiştir. Bu benzerlikler, kültürleşme sürecine olumlu olarak yansımış ve geçiş sürecini kolaylaştırarak bireyin dahil olduğu yeni çevreye uyumunu kolaylaştırmıştır.

“Fark var mı? Büyüklere saygı, ziyaretler, çocuk büyütmeye... Her şey aynı. Ben Türklerle bir araya gelmiyorum ama biliyorum. Her şey aynı bildiğim kadarıyla.” [E6]

“Çok fazla ortaklıklar var. Ortak adetler var.” [E17]

“15 yaşında çocuklarımla olmasa başka bir ülkeye gitmemi engelledi. Çünkü bu yaşta çocuğu nasıl büyütmek istesem ona göre büyütmek isterim. Çünkü başka yere gidersek eğer çocuğumun kafası karışacak ve kendi hakimiyetim çocuğumun üzerinde olmayabilir. Kolaylaştırıcı şey kendim çocuğumu istediğim gibi yetiştirebilmek.” [E10]

Din anlayışı günlük hayatın nasıl kurgulandığı, çocuk eğitimi ve kadın erkek ilişkileri gibi birçok konuyu belirlemektedir. Aileler ifadelerinde bayramlar, Ramazan ayını yaşayış şekli, dini ibadetlerin yerine getirilmesi ve ahlaki değerlerin benimsenmesi gibi dini pratiklerin benzerlikler taşıdığına yer vermişlerdir.

İnançlı bir yaşam ve dini gerekliliklerin yerine getirilmesi bireylerin hayatında önemli yere sahiptir. Böyle bir durumda, zorunlu ya da gönüllü şekilde gerçekleşen göçlerde, yerel halk ile göçmenlerin dini inanç ve yaşantıları arasındaki benzerlik ve farklılıklar büyük önem kazanmaktadır (Tanrıverdi ve Ulu, 2020).

Türkiye’de aynı inanca sahip insanlarla bir arada olmaları ve inançlarını rahatça yaşamaları Suriye’deki yaşamlarından çok da farklı olmayan bir yaşamı getirmiştir. Bireyler bu durum karşısında yabancılık ve zorluk çekmemiştir. Bu anlamda dini yaşamın bir parçası

olarak gördükleri camilerin varlığı, dini eğitimin okullarda sağlanıyor olması, bulundukları semtlerde kuran kurslarının olması aileler için memnun edici bir durum olmuştur.

“Bayramlar, Ramazan güzel sizdeki gibi. Kardeşim Avrupa’da çok çekiyor bu açıdan. Avrupa’da olanlar dini açıdan çok sıkıntı yaşıyorlar. Her zaman bir depresyon içindeler. Karamsarlık içindeler. Biz bu açıdan sıkıntı çekmiyoruz. Teravihe her gün gidiyorum, teravih namazı kılıyorum. Onlardan biri gibi hissediyorum. İslam olarak hepimiz kardeşiz. [E17]

Camilerin günlük hayatta temas çeşitliliğini sağlayan ortak kullanım alanlarından birini oluşturduğu söylenebilir.

“Dini benzerlik, Ramazan yaşama şekli... Türkler ahlaklılar. Zekat ve sadaka verme konusunda daha iyiler. Hamilelere, yaşlılara önem verilmesi bize benziyor.” [E2]

“Almanya için göç fikri vardı. Ben reddettim kardeşlerim burada olduğu için. Artık alıştım. Okullarda din odaklı, orada değil.” [E6]

Görüşmelerde yer alan din vurgusu, yaşadıkları yeni yerdeki insanlar ile bir ortaklık bulma çabasından kaynaklanmaktadır. Ortak dini inancı taşımak diğerleri ile benzerlik kurmaya çalıştıkları yeni toplumda uyumu kolaylaştırmıştır.

“Çocuklarım okulda okuyor, Merak etmiyorum mesela dini açıdan vs. Yolda yürürken bile aramızda fark yok. İkimiz de Müslümanız. Ramazanda bankaya gittim. ‘Nerelisin?’, dedi. Suriyeli deyince, ‘Başımın gözüm üstüne, hepimiz kardeşiz.’ dedi.” [E19]

Her ne kadar bireysel ve çevresel faktörler nedeniyle uyum sağlamada zorluklar yaşansa da hakim kültürle benzer bir kültürün paylaşılması, büyük kültürel farklılıkları barındıran durumlar ile karşılaştırıldığında daha az sorunlara yol açmakta ve olumlu kültürleşme deneyimini güçlendirmektedir. Dil, din, sosyal ve kültürel birçok pratik ve değerlerin benzerliği karşısında bireyler çatışma yaşamamakta ve bu da topluma uyum sağlamalarının önünü açmaktadır.

Benzerliğin getirdiği aşinalık, kendilerini toplumdan soyutlamanın ve kendi içlerine dönmelerinin önüne geçmektedir. Bireyler baskın toplumla ortaklık bulma noktasında zorluk yaşamamakta ve bu ortaklıklar nedeniyle yaşadığı yeni ülkede çeşitli bağlar

geliştirebilmektedir. Kurulan ortaklıklar, grupların birbirleri ile yakınlık hissetmelerine olanak tanımaktadır. Benzerlikler, bireylerin ortak yaşamı kabullenmelerini kolaylaştırdığı gibi kültürleşme sürecini olumlu etkilemektedir.

3.2.4.7. Öz Kültür ile Bağlantıda Kalmak

Kültüre ait olanı devam ettirme ihtiyacı uyum sürecinin bir parçasını oluşturmuştur. Bu noktada kültürel pratikler ile kültürün devamlılığının sağlanması kolaylaştırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Tanınırlık hissi veren mekanlar, kültürel öğeler ve kültürün mensubu olan bireyler aracılığıyla kültürel kimliğin sürdürülmesi kaygıyı azalttığı gibi, yeni bir ülkede geliştirilen yaşam pratikleri ile olanı koruma eğilimi aileler için uyumu kolaylaştıran bir yere sahiptir. *Birlikte yemek yemek, vakit geçirmek, kültüre ait olanı korumak ve yaşatmak* gibi çeşitli aile ritüelleri ile aile içinde iletişimi sağlamak olumlu etkiler oluşturmuştur. Bireyin kültürleşme süreci sırasında *kültürüne ait olan unsurları koruması ve devamlılığı sağlaması* uyum sürecini etkilemektedir. Göçmenler kendi sosyal destek ağlarına dâhil olma, kültürel kimliklerini koruma ve yaşatma eğilimindedir. Aile dışında toplumla etkileşim halinde olurken, aile içinde o kültürü korumaya devam etmektedirler.

“Hiç endişem yok bu anlamda. Unutacaklarını da sanmıyorum. Ben varım, ailem, kardeşim, akrabalarım var. Onlar bu taraflarda yaşıyorlar. Biz de birbirimize gidip geliyoruz. Bu bağımsız kalmıyor.” [E1]

Tüm aile bireylerinin göç edilen yeni ülkede bir arada olmaları göçün olumsuz etkilerini azalttığı gibi aile bağlarının devam ettirebilmesini de sağlamıştır.

“Yine aynı yerde toplanmışsın, gidebiliyorsun, görebiliyorsun. Aklın kalmıyor.” [E13]

“...Suriye’de 2 erkek kardeşim var, diğerleri burada. Burada olanlar ile görüşüyorum. Onların varlığı çok iyi hissettiriyor...” [E6]

“Burada kardeşlerim ve eşleri. Kendimi hiç gurbette hissetmiyorum.” [E16]

Türkiye’ye ilk gelenlerin atmış olduğu kalıcı adımlar sayesinde açılan kuaför, berber, lokanta, bakkal ve giyim mağazası gibi mekanlar bireylerin bu yerlerde kendilerine ait kültürel öğelere erişebilmelerini, kendi dillerinde iletişim kurabilmelerini ve kendi grup üyeleriyle birlikte olabilmelerini sağlamıştır.

“Hoşgörülü bir yerdeyim. Meydan da yakın bana. Evim küçük olmasına rağmen bölgeyi değiştirmek istemiyorum. Burayı seviyorum... Aslında başka Suriyelileri gördüğümüz zaman bize güvende hissettiriyor. Aynı zamanda bir şey istediğimizde çıkıp bulmamızı da kolaylaştırıyor. Çoğu da Arap olduğu için bölgede...”[E10]

Çevik ve Buz (2022), “Sosyo-Kültürel Entegrasyon ve Aidiyet: Ankara’daki Suriyelilerin Deneyimleri Bağlamında Bir Değerlendirme” isimli çalışmasında bireylerin temel ihtiyaçlarını yerel toplum üyeleri gibi Türkiye’deki zincir marketlerden temin ederken, marketlerde bulamadıkları kendi yemek kültürüne ait ürünleri kültürlerine ait öğeleri bulabilecekleri alışveriş mekanlarından aldıkları sonuca ulaşmıştır.

Katılımcıları da benzer şekilde alışveriş deneyimlerini böyle tanımlamıştır:

“Bazı şeyler Suriye bakkalında bulunuyor. Zahter gibi. BİM’den alışveriş yapmayacağım anlamına gelmiyor. Oradan da yapıyorum. Kaşar gibi. Tabii ki bu şey bizi destekler. Mesela çok fazla şeyleri ev ihtiyaçları vs. Türklerden alırım. Ama zahter, Suriye peyniri gibi şeyleri Suriyelilerden alırım.” [E2]

“BİM’den alışveriş yapabilirim, yapıyorum. Suriye ekmeğini Suriye bakkalından alıyorum. Bulunması bizim için çok iyi. Çünkü Türk ekmeğine alışamadık.”[E3]

Ailelerin yemek kültürünü korumaya çalıştıkları görülmektedir:

“Bu es geçilecek bir şey değil. Sofrada bulunması gerekir. Zahter, Suriye ekmeği... Bu pazar aile toplantısı herkes toplanıyor. Falafel, sembusek, fuull... Suriye’de nasılsa burada da öyle yapmaya çalışıyorum.” [E10]

Kara ve Akdağ (2022), Suriyeli Sığınmacıların Değişen Mutfak Kültürü: Mersin, Gaziantep ve Kilis Örneği çalışmasında, kişilerin mutfak kültürüne odaklanmış ve sonucunda, Suriyelilerin Türkiye ile benzer yemeklere sahip olduklarını düşündüğünü, evlerinde Türk yemeklerine benzer yemekler pişirdiklerini, kendi etnik yemeklerini pişirirken yemek malzemelerini bulmada zorluk yaşamadıklarını ortaya koymuştur. Malzeme temininde sorun yaşamamalarındaki en büyük etkenin Suriye bakkalları olduğu görülmektedir:

“Yemek konusunda çok etkilemedi, her yerde Suriye bakkal var. Hatta Suriye ekmeği bulmak hızlı ve kolay. Bazen de çocuklarım Suriye yemeği istemiyor, Türk yemeği istiyorlar.” [E4]

Bu tür mekanlar, bireylerin kendilerine ait tanıdık ögelere erişimlerini kolaylaştırmış ve rahat hissetmelerini sağlamıştır. Kendi topluluk üyeleri ile bir araya gelebilecekleri ortamlar oluşturarak sosyal katılımı artırmıştır.

“Daha çok ilişki kurduğumu düşünüyorum. Daha çok alışmamı sağlıyor. Her yerde bir şeyler var. Hatta en çok Fatih’e gittiğimde.” [E3]

“Bizim için daha çok kolaylaştırır. Çünkü rahatlatır bizi. Fatih küçük bir Şam gibi.”[E4]

“Gurbet hissini azaltır. Böyle yerlerin var olması rahat ve yardımcı.”[E5]

“Mutlu oluyorum tabii ki. Çünkü gelip tekrar ayakta durmamız restoran vs. açılması...”[E9]

Kültürel topluluklara odaklı bu mekanların zaman zaman grup içi yönelmelere yol açıp uyum sürecini olumsuz etkileyeceği ve bu durumun toplumun genelinden izole olma ve dışlanma pratiklerine yol açacağı düşünülmektedir. Ancak bireylerin çeşitlenen deneyimleri bu endişelerin önüne geçmektedir. Kültürel etkileşimi oluşturan bu ortamların göçmenlerin uyum sürecine ve kültürel çeşitliliğe olumlu etkisi düşünüldüğünde önemi göz önünde bulundurulmalıdır. Böyle bir durumda bireylerin tercihlerini belirleyen koşullara bakılmalı, çeşitlilik desteklenmeli ve karşılıklı uyumun yolları aranmalıdır.

“Aslında en çok kolaylaştırıcı faktörlerden biri, çok da değişiklik olmadı. Bu ilk geldiğimizde yoktu. 2 yıl sonra oldu ama burada kalmamızı, hayatımızı devam etmemizi sağladı.” [E8]

“Hep aynı seviyeden devam ettiğimiz için farklılık hissetmedik. Yemek vs. aynı düzende devam ettirdik.” [E16]

Böylelikle kültürel birikimle bağ kurularak kültürün aktarım da sağlanmış olmaktadır. Kültür aktarımı, kültürleşme sürecinde özellikle öz kültürün korunması ve devam ettirilmesi noktasında ön plana çıkmaktadır. Kültürel öğelerin nesiller arası aktarımında, ebeveynler önemli bir role sahiptir. Çalışmanın sonraki bölümünde kültürel aktarım süreci ailelerin kültürel yaşantıları ışığında ele alınmıştır.

3.2.5. Kültürleşme ve Kültürel Akım

G  sonrasında kültürleşme süreci; kültürel değerleri, aile içi rolleri ve günlük hayat pratiklerini etkilemektedir. Böyle bir durumda yeni ülkede kültürel pratikler çeşitlenirken bireylerin hayatlarında değişim ve devamlılık alanları da gözlenebilir hale gelmektedir. Bu süreç öz kültürün s rekli lik kazanan ya da değişen unsurlarını anlamayı mümkün hale getirmektedir.

Ebeveynlerin çocuklarının yaşadıkları ülkenin sosyal ve kültürel pratiklerini benimseyerek yetişmesini olumlu karşıladıkları görülmektedir:

“ocuklarımın burada yetişmesi ve büyümesini isterim.Büyük kızım Koreye gitmek istiyor. şu an dil öğreniyor. ocuklarımın farklı bir kültürün pratiklerini benimsemesi beni hiç rahatsız etmiyor” [E1]

“ocuklarım buradaki kültüre göre büyüyor. Suriyeli arasında nasıl iyi kötü varsa Türkiye’de de iyi kötü var. Buraya taşınırken bile eski komşularım yardım etti. ocuklarımın arkadaşı, bir şey olursa bize söylersin dediler. Normal bir hayat yaşıyoruz. Çocuklarıma doğru ya da yanlış derim.” [E9]

“Suriyeyi hiç hatırlamıyorlar. Türkiye’deki kültürleri öğrenmelerini isterim.” [E14]

Bununla birlikte ebeveynlerin kültürel değerlerinde bazı sınırlar çizdikleri görülmektedir:

“Aile ve ocuk olarak yaşantımıza Türk kültürü iimize aldık. Benim için önemli bir şey var. Din açısından doğru olmayan bir şeyi yapmamak. Sınır gibi. Dine zarar verecek bir şeyi almamak.” [E17]

“Bazı şeyleri öğrenmelerini istemem. Geçen okula gittim, baktım herkes benim kıza benziyor. Herkes birbirine benziyor. Okulda en sevmediğim şey kız-erkek birlikte olması. Sırada bile yan yana oluyorlar. Suriye’de böyle bir şey yoktu. Çocuklarıma diyorum, arkadaş bile olsanız fazla yakın olmayın diye.”[E16]

Ebeveynin kendi kültürünü koruma ve kendini diğerlerinden ayırma endişesi taşıdığı görülmektedir.

Öz kültürel değerlerinin yeni sosyo kültürel bağlamda etkilendiğini düşünen ebeveynler bu farklılığın çok da fazla olmadığını düşünmektedir.

“Kültür farklılıkları gibi bir şey görmüyorum. Değişim gibi bir şey görebiliriz. Bu da çok normal. Kültür değişen bir şey. Türkiye’de yaşadığım için bu karşılaştırmaları yapıyorum. Başka yerde yaşasaydım karşılaştırmalarım daha farklı olacaktı. Herhangi bir şeyde benzememe konusunda çok dikkatli olurdum.” [E5]

Bireylerin tutum ve davranışları, fikirleri, yemek alışkanlıkları, kıyafet tercihleri, inanç ve değerleri kültürün etkisiyle şekillenmekte ve bireylerin yaşadıkları toplumda öğrenilmektedir (Uslu, 2022). Aile içi ilişkiler ve yaşantılar kültür aktarımında önemli bir işleve sahiptir. Ailede üst nesil tarafından pratiğe dökülerek uygulamalı ya da anlatılarla sözlü ifade edilen kültürel birikimlerin aktarım yoluyla devamlılığı sağlanmaktadır.

Yeni kültürle kurdukları etkileşimlerle, kültürle yeniden ilişkilenen bireyler toplumdaki baskın kültürü benimseme eğilimi gösterebilmektedir. Böylece bireylerin dil kullanımı, yemek alışkanlıkları, günlük hayat ve kültürel pratiklerinde değişiklikler meydana gelmektedir. Bu öz kültürün tamamen etkisini yitirdiği anlamına gelmemektedir. Kültüre ait temel değerler ve kültürle ilişkilendirilen alanlar bireylerin hayatında önemini korumaya devam etmektedir. Uslu (2022), göçlerin kültürel değerleri “geride bırakmak” anlamına gelmediği ve bireylerin göçle birlikte değerleri de yanında taşıdığını ifade etmiştir.

3.2.5.1. Kültürel Pratikler ve Değerler

Kültürleşme sürecindeki bireylerin sosyal yaşamları ve günlük hayat aktiviteleri bulundukları yeni kültürel çevreden etkilenmekte ve değişime uğramaktadır. Yeni sosyal çevreye uyum sağlamaya çalışan bireylerin kurdukları sosyal etkileşimler, kültürel kimlikleri ve yaşam tarzlarını belirleyici rolde yer almaktadır.

Bireyler kültürleşme sürecini deneyimlerken alıştıkları gündelik yaşamlarındaki alışkanlıkları devam ettirmek istemektedir. Bu süreç yaşamlarındaki birçok değişimi de beraberinde getirmektedir. Katılımcılar, günlük yaşamlarındaki değişimi şöyle yorumlamıştır:

“Türkler erken uyuyor. Türkler daha sakin. Benim ve çocuklarım için iyi sakin kalmak. Sakinlik iyi. Suriye daha karışık ve gürültülü. Düzen ve rutin olması hayatın her alanında... Ekmek için bile sırada beklemek... Her şeyde bir örnek alarak, iyi yönleri örnek alarak... Ayakkabıyı kapının önünde bırakmamak gibi. Çocuklarıma her şeyin en

güzeli ve en iyisini anlatmaya çalışırım, komşularım da bunu gördü. Bu kadın iyisi için çabalıyor diye bakış açıları değişti.” [E4]

“Değişim kadınlarda oldu. Yemeklerde, damak tatlarında farklılık var. İş, ev, çocuklar...Suriye'de günlük hayat farklı. Öğle yemeğine eve gelirdik. Sabah burada erken evden çıkmak zorundayım.”[E12]

“Yavaş yavaş alışmaya başladık. Türklere bakıyorduk, onlar gibi yapmaya başladık. Ev temizliğini bile... Ben ev hanımıyım, çok fazla şeyim olmadı. Eşim işte görüyor. Marketlerde sıra beklemek... Nasıl davranıyorlar? Her geçtiğimiz yerde Türklere uyum sağlamaya çalıştık. Onlara uyum sağlamamız gerek.” [E17]

Kültürleşme sürecinde bireyler hem öz kültürlerinden hem de yeni edindikleri kültürden unsurları benimsemekte ve bu şekilde kendisine yeni bir yaşam tarzı oluşturmaktadır. Bu deneyim bireylerin kültürleşme eğilimlerine göre değişiklik göstermektedir. Katılımcılar bu değişim hakkındaki düşüncelerini hem kendileri hem de çocukları için ifade etmiştir:

“Bizimki aynı kaldı. Değişenler oldu tabii. İster istemez olacak. Adamlar kültür, din değiştiriyor. Yasalara uyum sağlıyorsun. Komşumla nasıl anlaşacam. Uyum sağlamak için sıkıntılar çektik. Uyuşmada farklılıklar, dilde farklılık vardı. Dil en önemlisi. Derdini nasıl anlatacaksın, hacatını nasıl anlatacaksın? Tercüman olması lazım. Özel günlerin tadı çok güzeldi.” [E12]

“Ben kendim olduğum gibi kaldım ama çocuklarım değişti. Giyim tarzımız, dışarı çıkmalar. Suriye'de iken tek başıma çıkmazdım, burada çıkabiliyorum. Büyüdüğümüz aileye bağlı. Ben tek başıma çıkmazdım beni göndermezlerdi ama şimdi çocuğum çıkabiliyor, çocuğuma izin veriyorum. Kızlar da çıkabiliyor.” [E8]

“Sosyalleşmek adına kültür öğrenmelerini istiyorum. Benim çocuklarım Türkler gibi ama beni rahatsız etmiyor. Çünkü kendilerini yabancı hissetmiyorlar.” [E16]

Aileler kültürel birikimleri nesiller arası korumak ve devam ettirmek amacıyla kutlama, buluşma, ritüel ve yemek alışkanlıkları gibi birçok kültürel uygulamaları devam ettirmektedir. Katılımcıların bu pratiklerle bir araya gelerek dayanışma ruhunu yaşatmaya çalıştıkları görülmektedir.

“Suriye’de nasıl yapıyorsam, Ramazanda evi süslüyorsam öyle yapıyorum. Haftasonları aileyi bir arada toplama... Suriye’de Cuma günleri yapıyordum, burda haftasonu. Doğum günleri çocukların sıcak ortamda bulunması için. Anne rolüm olması sebebiyle Suriye’de nasıl yapıyorsak şimdi de onu devam ettirmeye çalışıyorum. Bu kültürü aktarmak yaşatmak için. (hafta sonları ailenin toplanması) çocuklarımın kültürü unutmaması, devam ettirmek için yapıyorum. Bütün hafta çalıştığımız ve zamanları Türklerle geçirdiğimiz için Türklerle bulunduğumuz için en azından haftada bir Araplarla bir arada olmak, Arap kültüründe bulunma ve havasını oluşturma için. Toplanıyoruz bu nedenle.” [E10]

“Aktarmaya çalışıyorum: Birbirimize nasıl gidip geliyoruz, Ramazan, genel hava nasıldı Suriye’de iken. Büyüklerin ellerini öpmesi vs. benzerlik var. Büyüklere saygıyı seviyorum. Bayramlarda nasıl kaldırıp güzel kıyafetler giydirdiğim, büyükleri ziyarete gittiğimizi anlatırım.” [E2]

“Şevval ayında Suriye’de yemek dağıtımı yapıyoruz durumu kötü olanlara. Bazıları da şimdiye kadar bunu yaparlar. Ben de yine öyle yapıyorum. Damadım tatlıcı. Suriye, Türk tatlısı yapıyor. Alıp dağıtıyorum. Benzerlik var tabii. Ramazan ayında mağruk (Suriye pidesi) var. Onu yapıp dağıtıyorum.” [E9]

a) Yemek ve Mutfak Kültürü

Kültürel devamlılığın ve aynı şekilde kültürel etkileşimin en çok görüldüğü alan yemeklerdir. **Yemek** kültürleşme sürecinde, kültürel kimliğin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bireyler yeni kültürü tanırken aynı zamanda kendi kültürel kimliklerini yemekler aracılığıyla korumaktadır. Bazı geleneksel lezzetler göç öncesi yaşamı hatırlatması, kültürel kimliğin temsilcisi olması sebebiyle daha fazla ön plana çıkarak sembolik anlamlar taşımaktadır.

Sağır ve Erek Ülgen (2022), çalışmasında yemek ve kültürel aktarım ilişkisini kurarak kültürel aktarım sürecinde topluluk üyelerinin bir aradalığı üzerinde durmuş, beslenme eyleminin bununla olan ilişkisini incelemiştir. Bu şekilde, yemeğin kişileri bir araya getirmesi ile kültürel yönüne vurgu yapmaktadır. Bu anlamda yemek, aile, grup veya topluluk üyelerini bir araya getirme özelliği taşımaktadır.

Suriyeli aileler kendi yemek kültürlerini devam ettirdiği ve böylece yemekler yoluyla kendi kültürleri ile bağ kurdukları görülmektedir. Hatta kendi kültürlerine ait yemekleri komşularına ikram ederek iletişim kurmaya çalışmaktadır. Aileler aynı zamanda Türkiye’de öğrendikleri yemekleri evde denediklerini ifade etmiştir.

“Benim açımdan anne görevi olarak görüyorum. İkisini bir arada vermeye çalıştım. Evde Suriye yemeği yaptıysam bugün, yarın Türk yemeği. Arapça kelime kullanırsam sonra Türk kelime kullandım. İkisini bir arada tutmaya çalıştık. Hiçbir bölümde eksik yok.” [E17]

Yemek hem kültürün devamlılığında hem de kültürel alışverişte en kolay ve ulaşılabilir noktada yer almaktadır. Bu nedenle yemek kültürü ön planda yer almaktadır. Yemekler kültürle kurulan bağın önemli bir aracı olarak kendini göstermektedir. Sofradan eksik edilmeyen Suriye ekmeği, zahter, Suriye kahvesi ve dahası kolay erişilebilir olmasıyla da bireylerin hayatında yerini korumaya devam etmektedir.

“İlk sene zordu şu an alıştık. Suriye’ye dönmek istemiyoruz. Bize benzer şeyler vardı, zor hissetmedik. Yemekler farklı değildi. Suriyelilerin dükkanları var. Aslında bu şeyler bizi mutlu etti. Çünkü bir fark kalmadı.” [E14]

Yeni toplumda kendi *yemek alışkanlıklarını* devam ettiren bireyler, Türkiye’de buldukları ürünleri kullanarak kolaylıkla kendi yemeklerini yapabilmektedir. Yeni kültür ile etkileşim zaman zaman bu yemeklerin yerini Türk yemeklerinin alması ya da kullanılan ürünlerin, pişirme yönteminin değişimiyle farklı uyarlamalarının yapılması ile sonuçlanmaktadır. Kültürel etkileşim ortamı, toplumda yemek çeşitliliğini sağlamakta ve kültürler arası iletişime de katkıda bulunmaktadır.

“Giyme şekli, yemek aynı ama ek olarak Türk yemeklerini öğrendim. Ramazan’da daha çok canlılık katmaya çalışıyorum. Bayramda ve Ramazanda süslemeler, bayramda yeni kıyafetler, böyle böyle yapıyoruz diye.” [E3]

“Kızlarım nasıl isterse... Türk yemekleri yapıyor kızlarım. Komşularım yaptığım içli köfteyi severler. Çiğ köfte yapan komşum var. Sürekli yemek alışverişi yapılıyor. Komşuların çocuğuna namaz öğretmiştim. O çocuk evlerinde güzel yemek olmadığında bize geliyordu. Zahter var yağlı yapılan onu bana yap derdi. Arapça kelimeleri öğrenip

sizin yemekleriniz güzel derdi. Kapıyı çalıp ben Suriye ekmeğini istiyorum, sen bana ver. Sürekli bir yemek alışverişi...”[E9]

“Yemek konusunda çok etkilemedi. Her yerde Suriye bakkal var. hatta Suriye ekmeği bulmak hızlı ve kolay. Bazen de çocuklarım Suriye yemeği istemiyor, Türk yemeği istiyorlar.” [E4]

b) Giyim

Kıyafet, giyim ve başörtü bağlama stili, farklılığın en çok görünür olduğu alanı oluşturmuştur. Çocukların giyim tarzı her ne kadar değişse de ebeveynler belirli ölçüde aynı tarzı; renk, desen ya da model olarak korumuştur.

“Orda daha uzun giyerdik. Burda kısa ceketler montlar var. Türklere mi özeniyorlar ne yapıyorlar. Orda ferace giyiyorlardı.” [E13]

“İlk olarak giyim tarzımızı değiştirdik. Uzun mont giyiyordum Suriye’de. Ben değiştirmedim sabitim ama başkaları değişti. Kocam suriye kültürünü çok destekliyor ve tutucu. Benim de öyle kalmamı istiyor ama pazar, okula gitme değişti. Şalın rengini değiştirmek istesem bile siyah. Kızlar istediğini bağlayabilir ama ben siyah. İstemeyerek de değişim oluyor. Uyum sağlamaya çalışıyoruz. Siz sordukça ben eskiye gidiyorum. Eskidendi çünkü.” [E8]

“Ben aynı... Hijab, uzun manto... Yüzümü kapatmıyorum ama genel olarak böyle. Kızlarım için değişti okudukları okula göre.” [E9]

“Kendimden bahsedeyim. Eldiven siyah giyiyordum ve yüzümü kapatıyordum. Burda yapmıyorum, giymiyorum. Kızım 14 yaşında. Suriye’de olsa uzun şeyler giymesi gerekiyordu. Burda uzun giymiyor.” [E14]

Giyim tarzının kişinin kimliğini desteklediği ve kültürel kimliğin görünürlüğünü sağladığı düşünüldüğünde göçmenlerin giyim tercihleri de anlam kazanmaktadır. Deniz, Hülür ve Ekinci’nin (2016) “Göç, Strateji ve Taktik: Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayat Deneyimleri” çalışmasında kıyafet tercihleri ile ilgili önemli bir ifade yer almaktadır. Suriyelilerin giyim konusunda hem devamlılığı sağladıkları hem de değişim yaşadıklarına yer vermişlerdir. Yaptıkları görüşmeler ve gözlemler neticesinde giyinme pratiklerini kendi kimliklerini saklamak üzere şekillendirdikleri, kimliklerinin yansıması olan “kültürel

sembollerin” kullanımından uzak durduklarını ortaya koymuşlardır. Bunun nedenini ise kamusal alanda Suriyelilere yönelik algının dışlanma ve olumsuz tutumlara sebebiyet vermesi nedeniyle görünürlükten kaçınmaları olmuştur.

Bir katılımcı da Türkiye’de başörtüsünü daha farklı yapmaya başladığını aktarmıştır:

“Şal bağlama tarzı beni çok etkiledi. Uzaktan bakınca görsem bu Suriyeli derim. Hocam var, o öğretti bana. Kimse senin Suriyeli olduğunu anlamaz diye.”

Bir başka ebeveyn giyim konusunda çocuklarının kendisini nasıl yönlendirdiğine yer vermiştir:

“Küçük yaşta geldiler, Suriye kültürü hakkında bilgileri yok. Hepsi hatıra kaldı. Çocuklarım bile Suriyeli gibi giyinmek istemezler. Ben istesem bile çocuklarım öyle çıkmamı istemezler.” [E4]

Ebeveynlerin değişimi hem kendileri hem de çocukları için kabullendiği görülmektedir:

“Çocuğuma sen Suriye’deki gibi giymek zorundasın diyemem hatta ben de giymiyorum. Giyme tarzımız değişti.” [E4]

“Daha önce siyah abaya giyyorduk. Buraya geldikten sonra çarşaf giymeye başladım, çünkü baya beğendim. Çocuklarım sade renk kıyafetler giyiyor. Başörtüsü Türkler gibi. Bizimkiler bilirsiniz boncuklu filan. Kızıma gösteriyorum. Yok diyor Suriyeli gibi.”[E16]

c) Özel Gün Kutlamaları

Aileler kutlamalarında yaşadıkları değişikliklerden bahsetmiştir. Suriye’deyken bir araya gelmeye önem gösteren ve coşkulu bir şekilde yaşamaya çalışan aileler bunu sürdüremediklerine yer vermiştir.

“Düğünlerde, nişanlarda, bayramlarda yapıyoruz. Kızıma nişan yaptım. Herkesi çağırırdım orda olsam. Burda herkesi çağıramadım. Burda çaldık, tatlı yedik, oynadık. Kimse demez orda bu saate kadar niye çaldınız vs. Özel yemekler yaparlar; ayva, kuşbaşı et, sumaklı içli köfte, şiş börek-mantı, tebbule, hudar-yeşillik.” [E13]

“Suriye’de akrabaya gidip geliyorduk, burda sadece kendi ailemiz içinde aramızda yapıyoruz. Çoğunlukla yemek yapıyorum geliyorlar, onlar geliyor yanıma kızlarım

kendi arkadaşları ile bir araya geliyor. Oğlum kayınvalidesine gidiyor. Kendi aramızda kutlama...” [E9]

“Gece toplantıları, kalabalık toplanmalarımız, düğünler gece 2-3 kadar sürerdi. düğünler 1 günde bitmezdi. kına gecesi, düğün gecesi ayrı. değişen şeyler var.orda yasalar gereği yaşıyorlar. burda yasa ve kültür uygun olunca ayrılanlar oldu.suriyede yaşamın farklı olması toplumdaki kaynaklı.kültür aynı devam ediyor yıllardır, değişim oluyor. fark etmeden değişiyor yavaş yavaş, internet, telefon, koltuk vs. ister istemez değişiyor. yeni kültür meydana gelir.” [E12]

Suriye’de iken suriyeliler olarak bayram gelecek diye temizlik yemekler, hazır olur, yeni giyimler. fazla şekilde kutluyoruz aile bir araya gelir, yemek vs. öğle ya da akşam yemeği. [E14]

ç) Dilin Korunması

Aileler kimliğin bir parçası olarak gördükleri *ana dilin korunmasına* öncelik vermektedir. Bunun için evde Arapça konuşulması tercih edilmekte, Kur’an dili olması sebebiyle öğrenilmesi teşvik edilmektedir. Türkiye’ye küçük yaşta göç eden çocuklara Arapça öğretilmektedir.

“Her zaman Arapça dilini unutmamaları, Arapça dilini canlandırmak, her zaman Suriye hakkında konuşmak, Suriye kültürü, Suriye geçmişi hakkında konuşmak ve hatırlatmak.” [E3]

Çocuklar okulda Türkçe öğrenme fırsatı elde etmektedir. Bu sayede Türkçe’yi rahatça konuşabilmektedir. Bu durum ebeveynler için biraz daha zor bir durumdur. Anne ve babaların Türkçe öğrenimlerinin geri planda kaldığı görülmektedir. Çocukların ebeveynleri ile iletişime geçebilecekleri tek dil Arapça olduğu için ana dilin sürdürülmesi daha fazla önem kazanmaktadır. Arapça öğrenimi hem aile hem de grubun diğer üyeleri ile iletişimi sağlamak için kullanılmaktadır. Evde Arapça dili kullanılarak dilin sürekliliği istenmektedir. Bu anlamda evde *anadilin sürekliliği*, hem kültürel aktarım hem de iletişim için önem kazanmaktadır. Tüm bunlar dilin *dini ve kültürel yönünü yansıtmaktadır*.

“Alışmaya çalışıyoruz. Evde Arapça konuşuluyor. Anne baba anlamasın diye çocuklar Türkçe konuşuyor kendi aralarında.” [E10]

“Kendi aralarında Türkçe, benimle Arapça. Bazen Arapça konuşurken Türkçe kelimeler kullanıyorlar ya da Türkçe konuşurken Arapça.” [E16]

“Evde arapça konuşmak, dizilerin Arapça izlenmesi... Evdeyken Arapça konuşun diyorum ama çocuklar bazen aralarında Türkçe konuşuyor.” [E8]

Görüldüğü gibi kültürleşme sürecinde takip edilen stratejiler duruma ve zamana göre farklılık göstermektedir (Şeker, 2006). Aile içinde kullanılan Arapça kültürel süreçlerle ilişkilendirilmiş ve aile içinde kullanımı önemsenmiştir. Bir başka deyişle, Arapçanın anadil olması kültürün aktarımında da Suriye kimliğinin önemli bir parçası olarak yer almıştır.

d) Çocuk Yetiştirme

Göç sonrasında aile yaşamında öne çıkan konulardan biri de *çocuk yetiştirme*dir. Ebeveynler, yeni yerleştikleri ülkede bu konuda özellikle hassasiyet göstermektedir. Bir yandan Türkiye’nin dil ve kültürel unsurlarını öğrenen çocuklar bir yandan da ailelerinden, Suriyeli topluluk üyelerinden yaşıttan ve kendilerine aktarılan Suriye’nin kültürel öğelerini öğrenmektedir (Ağcadağ Çelik ve Çetin, 2022). Kültürleşme sürecinde yaşanan bu değişimler karşısında Suriyeli ebeveynler de farklı yaklaşımlarda bulunmuştur.

Kültürel benzerlik düzeyi bu süreçte önemli rol oynamıştır. Kendi kültürel değerlerinin değişeceği ya da kaybolacağı duygusu ebeveynlerin yeni bir yaşam tarzı benimseme konusunda kaygı duyması ya da desteksiz kalması ile sonuçlanmıştır. Diğer bir yandan benimsenen yeni değerler, kurdukları hayatlarının bir getirisi olmuş ve ebeveynler tarafından istenen bir durum olmuştur. Suriyeli ebeveynler bu değişimi yaşanan yeni yere kültürel uyum sağlamanın bir parçası olarak görmüştür. Çocuklarının yeni ülkede çeşitli bağlar kurarak geçiş sürecini en rahat şekilde geçirmelerine destek olmaktadır.

Değişim süreçleri, yenilikleri ve uyumu getirdiği gibi aileler için korunması gereken değerler de öne çıkmıştır. Ebeveynler yeni ülkede çocuklarının yaşam tarzı ve kültürel değerleri benimsenmesine ilişkin bu yöndeki düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

“Bazı esaslarım varsa ve devam ederse negatif bir karşılığım yok.” [E1]

“Belli şartları değiştirmedikçe sorun yok. O şartlar altında kalarak yaşayabilirler. Din, peygamber efendimiz nasıl dediyse. Değişim gibi bir şey görebiliriz. Bu da çok normal. Kültür değişen bir şey. Türkiye’de yaşadığım için bu karşılaştırmaları yapıyorum.

Başka yerde yaşasaydım karşılaştırmalarım daha farklı olacaktı. Herhangi bir şeyde benzememe konusunda çok dikkatli olurdum.” [E5]

“Lokanta ve giyime bak. Suriyeliler nasıl çalışıyor? Türkler nasıl çalışıyor? Bakkallarda ekmek satılıyor. Kültür tesir etti. Onun kültürü ona geçecek. Onun kültürü ona geçecek. Sever, beğenir, uygular.” [E12]

“Her konuda değil. Mesela bazen çocukları görüyoruz. Annelerine bağıyorlar, saygısızlık yapıyorlar. Ben istemem bunu. Duyduğum insana üzülyorsam kendime hiç razı olmam. Çocuklarım arkadaşlık yaptığında, bu arkadaşın iyi mi vs. çocuğum konuşma tarzını değiştirmiş, korkarım çocuğum onun gibi olur diye.” [E13]

Bu süreç ebeveynlerin beklentilerini şekillendirmiştir. Anne ve babalar, çocukların aile değerlerini korumalarını beklemektedir.

“Yanlışla doğruyu göstermek daha çok. Karışık düğünler bile olsa bu olmaz gidemeyiz. Akşam 8-9’dan sonra evden çıkmak yasak.” [E8]

Suriyeli ailelerin beklentisi çoğunlukla kendi kültürel ve dini hassasiyetleri taşımaları ve eğitim hayatlarına devam etmeleri yönündedir.

“Din, temizlik, eğitim. İsteseniz de istemeseniz de eğitime devam edeceksiniz diyorum onlara. Bazen arkadaşları çalışıyorum para kazanıyorum diyor. Ben de çocuklarıma diyorum ki bir süre var çalışacaksın, bir zaman okuyacaksın. Sonra çalışırsınız.” [E6]

“Dini kuralları bilmesi, anne babaya saygı, büyüklere saygı, kendi ayaklarının üzerinde durması, öğrenmiş ve bilmiş olması.” [E7]

Ebeveynlerin ifadelerinde din olgusunun çokça yer aldığı görülmektedir. Saygı ve doğruluk gibi ahlaki normlar da bunun beraberinde gelmektedir.

“Çocuk yetiştirmede önemli olan ahlak, din, saygı...” [E12]

“Önce yalan söylememesi için yalanı öğretmeyeceksin. Doğruyu yanlış öğretme. Yalan da söylemez dini öğretirsen. Allah’tan da korkarsa yanlış bir şey yapmaz.” [E13]

“Çocuklarımla en önemlisi dine sahip çıkması, helal haramı bilmesi. Kötü arkadaşları olmayacak. Kötü arkadaşlar kötüye götürür. Tanımadığım çocuk olursa ya da ailesini tanımıyorum vs. o çocuklarla kesinlikle gitmez.” [E15]

Çocuk yetiştirmeye dair beklentilerini paylaşan bir kadın katılımcı, komşusuyla yaşadığı anısına yer vermiştir. Aynı dini değerlere sahip olmanın getirdiği ortaklık, bireylerin ilişkilerini de etkilemiştir.

“Ahlak, İslam, namaz. Eski komşumun çocuğuma namaz nasıl kılınır öğrettim. Birlikte namaz kılıyorlar. Arapça öğrendi, çocuklarım ile konuşuyor.” [E9]

Ebeveynler için çocuklarının eğitim hayatına devam etmeleri oldukça önemlidir. Çocuklarının uyum süreci ve gelecek yaşamları için okula gitmeleri ve eğitim almaları ebeveynleri tarafından beklenmektedir.

“Çocuklarımdan beklentim okumaların devam etmesi. Her zaman söylediğim şey: Babanız sizin için çalışıyor, sizin de üzerinize düşen okumak.” [E3]

“Zaten en önemli nokta okumak.” [E6]

Suriye’de eğitim sisteminin daha baskıcı olduğu ve çocuklar üzerinde baskı oluşturduğuna yer veren ebeveynler, Türkiye’de ise çocuklara gösterilen ilgi ve değer, eğitime verilen önemin farkına dikkat çekmiştir.

“...Burada daha çok çocuklara ilgi gösteriliyor. Okula giden çocuklara öğretmen tarafından... Tamam, Suriye’de gösteriliyor ama çocuklar okulda yalnız kalsın vs. hem öğretmen hem aile destek oluyor. Suriye’de ders verdik tamam aile ilgilensin oluyor.” [E6]

“Suriye’de şiddetli bir eğitim sistemi var aileden çocuklara. Burada daha çok saygı var. Bir kıza daha ön yargılı bakılıyordu.” [E2]

e) Yaşam Tarzı

Ebeveynler yeni toplumsal bağlamda çocuklarının kültürle kurduğu ilişkiyi farklı yönlerden değerlendirmektedir. Kendi kültürel değerlerini koruyan ebeveynler, bir yandan baskın kültürün değerleri ve yaşam tarzında kültürleşen çocuklarını gözlemleme fırsatı elde etmiştir.

Ebeveynler, bu sürecin sonucu olarak çocuklarının buradaki yaşamı benimsediğinin farkındadır:

“Çocuklarımın buraya daha yönelmiş olduğunu düşünüyorum. Burada büyüdüler ve buraya ait hissediyorlar. Zeyn baş örtmemi değiştirmemi, yemekleri Türk yemeği (daha az baharatlı) gibi yapmamı istiyor.” [E2]

Çocuklarının Türkiye’de geleceğini önemseyen anne ve babalar, uyumlarını olumlu karşılamakta ve bunun için desteklemektedir.

“Buradaki yaşam tarzına göre yaşamaları ve burada kalmalarına olumsuz bakmıyorum.” [E4]

Anne ve babalar, çocuklarının entegrasyon süreçlerini kolaylaştırmak için yeni norm ve değerleri kabullenme eğiliminde olmuştur. Ancak böyle bir durumda da bazı hususlara karşı hassasiyetleri bulunmaktadır. Zaman zaman da Türkiye’de kendilerine farklı gelen tutum ve davranışlar karşısında endişe duyabilmektedir. Bu durum direkt olarak kültürel kimliğin kaybı ya da asimile olma endişesinden kaynaklanmamaktadır. Bu hassasiyetler çoğunlukla dini ve ahlaki kurallar ile ebeveynlere karşı olan tutum ve davranışlar ile ilgili olup kültürel bir sınır çizme amacı taşımaktadır.

“Kendi öz vatanından nasıl çıkabilirsin? Bunu koruman gerek diye düşünüyorum.” [E17]

“Müslümanlar bir topluluk, farklılıklar tabii ki olabilir. Din ve cinsiyet kimliği önemli. Suriye kültürünü unutmuş değilim.” [E5]

Kendi öz kültürleri ile bir arada deneyimledikleri hakim kültür sonucunda yeni bir yaşam tarzı benimseyen bireyler *ikili yaşam* içinde yaşamaktadır. Kültürlerine ait değerleri devam ettirmeye önem veren bireyler; yemek alışkanlıkları, bir araya geldikleri buluşmaları ve dini inanç gibi kendi kültürel anlayışlarını sürdürmektedir.

“Aynı yaşamı burAda devam ettirmeye çalışıyoruz ve hatıralarımız da var. Aklımıza da geliyor. İkisini karıştırarak bir yaşam tarzı benimsedik.” [E8]

“Bana uygun olanları alıyorum. Bazen Türk, bazen Suriye.” [E6]

Bu kimi zaman kendini ev ve kamusal alanda farklılaşan pratikler şeklinde göstermektedir. Bireylerin kamusal alanlara nazaran evlerinde, aileleriyle veya kendi toplulukları ile birlikteyken kültürlerini devam ettirmeleri beklenmektedir (Şeker, 2006). Kamusal alanda ve evde farklı yaşantıları olan aile bireyleri hakim kültürün bazı yönlerini kendi yaşamlarına dahil ederek yeni bir yaşam tarzı oluşturmaktadır. Örneğin, evde veya kendi grup üyeleri ile birlikteyken ana dillerini kullanan bireyler kamusal alanda kendi dillerini daha az kullanmakta ve hakim dili konuşmaktadır.

Bu anlamda bireylerin yeni toplumun norm ve değerlerini benimsemesi ve uyum sağlamaya çalışması, yeni ülkedeki kabullenme ve uyum çabalarını göstermektedir. Direnç göstermeyen bireyler için bu ikili yaşamı kurgulamak daha kolay hale gelmektedir. Bu ikili yaşam, iki kültürün hem iç içe geçtiği hem de zaman zaman ayrıştığı bir yaşam kurgusunu getirmektedir. Toplumla bütünleşme eğilimi olmayan bireyler uyum sağlamada zorluk yaşamaktadır. Kültürel ve toplumsal normlara, sosyal, siyasal ve ekonomik sistemlere uyum sağlayan bireyler için bu süreç kolaylaşmaktadır.

“Kültür olarak çok bir şeyler değişti. Olduğumuz halkın kültüründen yaşantısından tesir aldık. Almak da mecrubiyetindeyiz. Olduğumuz ülkeye, şehre mecburen uyum sağlamak zorundayız. Bu insanların hakları. Ben Mekke’de ya da Arabistan’da yaşasam onlara uyum sağlamak zorundayım. Yasalar, kanunlar, o ülkenin yasası. O devletin kanunu. Ona uyum sağlamak zorundayım. Burada İstanbul’da ya da Türkiye’de buna uymak zorundayım. İnsanların bana saygısı olması için benim insanlara uyum sağlamam lazım. Onlar bana değil. İster Rus olsun Arap olsun, bu devletin yasasına göre uyum sağlaması lazım. Hangi ülkede olursan ol. Trafik desen, o trafiği geçmek ya da durmak için yasalarına göre davranman lazım...” [E12]

“Biz kendi kültürümüz sahibiz, yeni kültürü de öğreniyoruz. Hatta başka kültürleri de yaşamayı aktarmayı severiz. Türklerin bizim kültürümüzden bir şey öğrenmesi çok hoşuma gidiyor. Yemekler vs. Ben de Türk yemekleri seviyorum. Kelle paça seviyorum.” [E2]

Kendi ülkesinden uzun süre ayrı kalan ve uzun ya da kısa süreli dönüş veya ziyaret imkanı olmayan bireyler için bu ikili yaşamı kurgulamak da zorlaşmaktadır. Coğrafi yakınlık olmasına rağmen mevcut koşullar bu dönüşü ya da istendiği zaman memleket ziyaretleri yapmayı mümkün kılmamaktadır.

Aileler özellikle göç sonrasında oluşan sosyal yaşamlarının kültürel pratikleri devam ettirmek için uygun koşullarda olmadığının üzerinde durmuştur. Zorunlu göç sonrasında değişen yaşam koşulları, Suriyeli ailelerin kültürel yaşamlarının sürekliliğini etkilemiştir.

“Bizim kültürümüzde anneanne, babaanne ziyareti var. Çocuklarıma bunu anlatmaya çalışsam da şimdi kimse kalmadı. Kimin ellerini öpecekler? 7 tane halaları var, hepsi başka ülkede. Ben anlatsam ne olacak? Çocuklarım artık aile ortamından uzak kaldı. Aile üyelerini tanımaz hale geldi.” [E4]

“Oranın kültürlerini burada devam ettiremiyoruz. Pek yapamıyoruz ama yapmaya çalışıyoruz. Birbirimize uzak oluşumuz... Uzakta oturmak... Bayramlarda yapıyoruz. Davet ediyoruz. Aile arası toplanma, yemek yapma, birbirini çağırma... Ramazanlarda bugün ben çağırırım. Öbür gün ablam, öbür gün başka biri. İftara biri gelir, sen başkasına gidersin. Burada pek olmuyor. Bayramlarda çok toplanırdık. Gidenin gelenin illa ki olurdu. Çocuklar da bazı şeyler hatırlıyor. Şöyle yemekler, yiyecekler vardı. Bakkalda şu vardı, burada da var.” [E13]

“Buraya uyum sağlayacan. Bazı şeyler almak zorundasın. Görüşmeler azalıyor iş hayatından ve uzaklıktan. Yemekler, sohbetler devam ediyor. Davetler devam ediyor. Kültür hayatından kopmadık ama gelecek nesil kopacak diye tahmin ediyorum. Buranın kavramına göre bir hayat yaşayacak. 40 yıl sonra insan benimser.” [E12]

Kültürel değerleri devam ettiren aileler, aktarım yoluyla kültürel değerlerin ve kimliğin korunmasını sağlamaktadır. Bir yandan da öz kültür ve hakim kültür arasında yaşanan etkileşim ailelerin hayatında değişimler meydana getirmektedir. Uslu(2022), kültürleşmenin önemli unsurlarından birinin “temas” olduğundan söz etmektedir. Suriyelilerin sosyal uyum sürecini kültürleşme bağlamında ele aldığı çalışmasında; farklı kültürlerle sahip bireylerin ya da grupların karşılaşması yani sürekli bir temas halinde olması yoluyla kültürleşme sürecinin başladığı, bu temaslar ile karşılıklı etkileşimlerin olduğu ve bu etkileşimlerin sonucunda ise kültürel örüntülerinde değişimler meydana geldiğine yer vermektedir.

Ebeveynler çocuklarının kültürle kurduğu ilişkiyi şekillendiren bir konumda yer almaktadır. Göçmen ebeveyn, Türkiye'de büyüyen ve kendi ülkesi ile sınırlı yaşantısı olan çocukları için kültürün temsilcisi konumunda yer almaktadır. Ev içinde öz kültür ebeveyn tarafından yaşatılırken, çocuklar da yeni kültürün parçalarını ev ortamına yansıtmaktadır. Ebeveynler, çocuklarının öz kültür ile bağını güçlendirir ve sürekli bir ilişki kurmasını

sağlarken bir yandan da çocuğunun yeni şeyler öğrenmesini deneyimlemektedir. Böyle bir durumda okulda, sokakta ya da toplumsal hayatın çeşitli mekanlarında yeni kültürle temas eden çocuklar ve ebeveynleri de farklı kültürel stratejilere yönelmektedir. Nesiller arası farklı kültürleşme deneyimleri aile yaşantılarını etkilemektedir. Bireylerin ve farklı grupların birbiri ile temasında kültürel öğelerin değişimi ve karşılıklı geçişkenliğini içeren kültürleşme süreci değişen ve devam eden kültürel alanlarla doğrudan bağlantı içindedir. Kültürel kimlikler ile ilişkili olduğu düşünülen alanların devam ettirilmesi, kültürel kimliklerini koruma çabalarını yansıtmaktadır. Aile içinde ana dil ve kültürel değerlerin çocuklara aktarılması buna bir örnektir.

Farklı bir kültürel bağlamda büyüyen çocuklar, göçmen olmanın ve ikili yaşam kurgusunun etkilerini yaşamaktadır. Böyle bir durumda ebeveynler kendi alıştıkları ve deneyimlediklerinden çok daha farklı bir yaşam tarzı ile karşılaşmak durumunda kalabilmektedir. Kültürleşme sürecinde çocuklarının benimsediği yeni yaşam tarzına ve kültürle kurulan ilişkiye ebeveynlerin görüşleri de farklılık göstermektedir.

Suriye’de çok fazla anısı olmayan ve küçük yaşlarda Türkiye’ye göç ederek hayatlarının büyük bir bölümünü burada geçiren çocukların kültürleşme deneyimi birçok açıdan önem taşımaktadır. Her iki kültürün etkisinde kalan çocuklar, eşsiz bir kültürleşme deneyimi içindedir. Ailelerin Suriye’deki geçmiş yaşamları, göçmenlik deneyimleri ve Türkiye’deki hayatları kültürleşme sürecinde kimlik oluşumu ve uyum pratiklerinde etkili olmuştur. Hayatlarındaki birçok deneyimi ilk kez Türkiye’de yaşayan çocuklar, burada önemli bağlar kurarak yaşadıkları yere aidiyet duygusu geliştirmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada özellikle göç öncesi, sırası ve sonrası deneyimler üzerinde durulmuştur. Bu yaklaşım; göç deneyiminin yola çıkış anından, göç edilen yerde yeni bir hayat inşa etmeye kadar olan tüm süreçte geçişlerin olduğu ve bu geçişlerdeki deneyimlerin bütününe kültürleşmeyi oluşturduğunu anlamaya yardımcı olmaktadır. Göçün önemli sonuçlarından biri de farklı kültürlerden bireylerin karşılaşmaları ve bir arada yaşamaları olmuştur. Kendi ülke sınırının ötesinde yaşayan bireylerin göç sonrasındaki deneyimleri kültürleşme başlığı altında yer almış ve bireylerin yeni ülkeye uyumu ile ilişkilendirilmiştir. Bu noktada bireylerin çeşitlenen deneyimleri de kültürleşme sürecini şekillendirmiştir. Bireylerin kültürle kurdukları bağ yapılandıran kültürleşme bağlamı, kültürel etkileşimlerin etkisi altındadır. Bu nedenle bağlamsal bir bakışla; yaşam koşullarının, kültürle kurulan bağın, nesiller arası ilişkisinin, uyum, kültürleşme ve kültürel aktarım deneyimlerinin incelenmesi önem taşımaktadır. Bireylerin öz kültürlerini sürdürmeleri ve yeni kültürle olan temasları kültürleşme deneyimini oluşturmaktadır. İki kültürle kurdukları ilişkinin boyutları da kültürleşme tutumlarına işaret etmektedir.

Suriyeli ailelerin kültürleşme sürecine odaklanan bu çalışma, Berry'nin ikili kültürleşme modeli üzerinden bireylerin kültürleşme stratejilerini anlamaya çalışmaktadır. Bu bağlamda özellikle ailelerin kültürle kurduğu ilişkiyi anlamak adına ebeveynler ile görüşme sağlanmış, böylece ailede nesiller arası kültürel özelliklerin değerlendirilmesi mümkün hale gelmiştir. Kadınların daha fazla katılım sağladığı bu çalışmada, babalarla da görüşme yapılmıştır. Kadınların çoğunlukta yer alması, sosyal ve kültürel bağlamda rol edinen kadınların görünürlüğü açısından önem taşımaktadır.

Verilerin toplanması katılımcılarla derinlemesine görüşmeler yoluyla gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların göç hikayesi ile başlamakta, göç sırası ve sonrasındaki deneyimleri ile devam etmektedir.

Kültürleşme sürecini, Suriyeli ailelerin kendi kültürel kimliklerini nasıl korudukları ve ev sahibi toplumun kültürü ile kurduğu ilişki bağlamında incelenmesi çalışmanın odağında yer almaktadır. Suriyeli ailelerin Türkiye'deki deneyimleri, kültürleşme sürecinin dinamik yapısını gösterir niteliktedir. Ailelerin her iki kültürden parçalarla yaşam kurmaya çalıştıkları görülmektedir. Bu durum birlikte yaşamın ve uyum sürecinin bir sonucu olarak entegrasyon

stratejisine işaret etmektedir. Bu da bir anlamda Türkiye’de yaşam kuran ailelerin buranın sosyal yaşamı ve kültürel değerlerini benimseme eğilimi gösterirken, aile içinde kendi kültürlerini korumaya ve çocuklarına aktarmaya devam ettiği anlamına gelmektedir.

Ailelerin Türkiye’de geçirdikleri süre ile birlikte Suriye’deki düzensiz ve belirsiz yaşam, döndüklerinde ne ile karşılaşacağını bilmeyen aileler için dönüş fikrini ortadan kaldırmıştır. Bu durum kurulu düzeni olan ailelerin Türkiye’de kalma fikrini desteklemiştir. Ailelerin yeni yaşamlarında yerleşme sürecini kolaylaştıran ve zorlaştıran unsurlar şu şekilde sıralanmıştır.

- Güven duygusu
- Kalıcı adımlar
- Sosyal bağlar ve ilişkiler
- Dil becerileri
- Sosyal statü ve hukuki durum
- Kültürel benzerlik ve farklılıklar
- Öz kültür ile bağlantıda kalmak

Burada ilk olarak sosyo kültürel bağlam ön plana çıkmaktadır. Suriye kültürünün Türkiye kültürü ile benzer özellikler taşıdığını düşünen ebeveynler, kültürlerinin kaybolması ya da unutulmasına yönelik bir endişe duymamaktadır. Algılanan benzerliğin yüksek olması, bireylerin çok fazla kültürel farklılıklar ile karşılaşmaması ile sonuçlanmış, bu durumda çok fazla çatışma da yaşanmamıştır. Böyle bir kültürel mesafenin hissedilmemiş olması, yeni bir kültürü öğrenme ve uyum sağlama sürecinde bireylere zorluk oluşturmamıştır. Bireylerin Suriye kültürü ile ilişkilendirdikleri dini yaşam, geleneksel yemekler, aile ve akrabalık bağları, topluluk üyelerinin bir araya geldiği buluşmalar gibi ortak alanlar ön plana çıkmaktadır. Buna göre bu alanlar bir yandan ayırt edici kültürel özellikler olarak karşımıza çıkarken bir yandan da ilgili alanlardaki benzerlikler ortaklıklar oluşturarak kültürel yakınlığı getirdiğini söylemek mümkün olacaktır.

Zorunlu göç deneyiminin kendisi bu bağlamın önemini ortaya koymaktadır. Suriye’deki çatışmalar nedeniyle yerinden edilen bireyler, vatan ve evlerinden ayrılıkları başta olmak üzere birçok kaybı aynı anda yaşamıştır. Savaş koşullarında yaşamın, yerinden edilmenin ve göç yolculuğunun ardından bireyler yeni bir hayat kurmuştur. Zorlu koşullarda

Türkiye'ye gelen ve hayata sıfırdan başlayan çoğu ailenin yaşamlarını yeniden inşa etmeleri yoğun çaba gerektirmektedir. Görünen o ki, aileler bu çabayı göstermekte ve geçen yıllar içinde Türkiye ile bağlar geliştirmektedir. Türkiye'de gelecek kurgusunun olması, bu çabayı güçlendirmektedir. Zorunlu göç sonrasında ülkesinden ayrılan ve Türkiye'de ailesiyle güvenli bir hayat gören aileler için Türkiye'deki yaşamlarına uyum sağlamaya çalışmaktadır. Özellikle küçük yaşlarda Türkiye'ye gelen ve burada büyüyen çocuklarının Türk toplumu ile uyum içinde olması ailelerin uyum süreçlerini desteklemektedir.

Yaşadıkları yer ile uyumu önemseyen ebeveynler çocuklarının Türkiye ile uyumlu bağlar geliştirmesini istemiştir. Ev sahibi toplumun yaklaşımları, bu süreçte oldukça belirleyici olmuştur. Kurulan olumlu temaslar, bireylerin yeni toplumda kabullenme durumunu etkilemiştir. Yerel toplumla ilişki geliştiren katılımcıların, yeni yaşamları ile daha barışık olduğu görülürken, olumsuz temasların, algılanan ayrımcılık ve dışlamanın katılımcılar üzerinde istenmeme duygusu oluşturduğu ve bunun da bireylerin olumsuz duygular geliştirmelerine neden olduğu görülmektedir. Bu noktada Türkiye ve Türk toplumu ile kurulan olumlu bağların, bireylerin yeni yaşamlarını benimseme ve aidiyet düzeyini artırmada etkin rol oynadığı anlaşılmaktadır.

Türkiye'de geçici koruma statüsü altında bireyler, kimlik belgeleri nedeniyle belirsizlik yaşamaktadır. Kendilerine yeni yaşam kuran bireylerin gelecekleri hakkında yaşadıkları bu belirsizlik, aidiyet geliştirmelerine engel oluşturduğu gibi eylemlerini ve kararlarını da etkilemektedir. Hukuki statü, yerel toplum ve Suriyeliler arasındaki ilişkiyi belirlemektedir.

Bununla birlikte, aileler göç öncesindeki yaşamlarını büyük ölçüde devam ettirmeye çalışmıştır. Devam ettirememelerinin önünde yatan en büyük sebep bunu tercih etmemelerinden ziyade mevcut durumlarının buna imkan sağlamaması olmuştur. Katılımcılar kendi aileleri ile birlikte olmaya önem vermiş, mümkün olduğu sürece bir araya gelmişlerdir. Bir yandan da göç sonrasında sosyal çevreleri azalan aileler, vakitlerinin çoğunu evde geçirmektedir. Yakın ilişkilerini kaybeden aileler, sosyal destek mekanizmalarından uzaklaşmıştır. Aileleri, akrabaları ve kendi grup üyeleri ile geçirdikleri vakit, bireylere hem kültürel değerlerini devam ettirdikleri hem de birbirlerine destek sundukları bir zemin oluşturduğu için önemini korumaktadır.

Aileler kendi kültürleri ile olan bağı korumak için alışkanlıklarını devam ettirmiştir. Bunlar; dini ve kültürel değerler, yemek alışkanlıkları, ana dil kullanımı, aile bağlarının korunması, özel gün ve kutlama pratikleri olarak yer almıştır. Katılımcıların kendi kültürleri ile bağlarını sürdürmeleri ve kültürel pratiklerini korumaları uyum süreçlerini kolaylaştırmış ve göç sonrası süreçte stres yaşamamalarını sağlamıştır.

Ailelerin kültürleşme sürecinde entegrasyonlarını belirleyen boyutlara bakıldığında;

- 1) burada kendilerine bir yaşam kurmaları ve yaşadıkları topluma zamanla alışmış olmaları,
- 2) kendi ülkelerine dönme ve orada yeniden bir hayat kurma imkanlarının olmaması,
- 3) Türkiye’de büyüyen çocukların Türkiye ile daha güçlü bağlar geliştirmesi,
- 4) kültürel benzerlikler,
- 5) göç öncesi yaşamlarındaki pratiklerin ve kültürel değerlerin devam ettirilmesi,
- 6) Türkçenin öğrenimi ve kullanımı yer almaktadır.

Aileler için kültürel devamlılığın temel boyutları ise;

- 1) evde ana dilin kullanılması,
- 2) dini ve ahlaki değerlerin korunması,
- 3) aile ve akrabalık ilişkileri,
- 4) yemek ve mutfak kültürü olmuştur.

Suriyeli ailelerin kültürlerini devam ettirme ve aktarma çabası, kendi kültürleri ile olan bağı korumaktır. Kültürleşme stratejileri arasından entegrasyon stratejisinin tercih edilmesinin nedeninin ailelerin yerleştikleri toplumda hayatlarını kurmaları ve bu yönde gösterdikleri çaba olduğu söylenebilir. Bireylerin kendi kültürel kimlikleri ve yerleştikleri yeni yer ile geliştirdikleri aidiyetleri arasında kurdukları denge, yaşadıkları toplumla uyum içinde yaşamalarını sağlamıştır. Ailelerin Berry'nin kültürleşme yaklaşımında ele aldığı entegrasyon tutumunda olduğu gibi her iki kültürün öğelerini yaşama, buna uygun yaşam tarzı geliştirdikleri görülmektedir. Suriyelilerin kendi kültürlerini koruma istekleri, baskı altında hissettikleri için kültürlere ve topluluklarına yönelmekten daha çok yaşadıkları yeni ülkede sosyal destek olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır. Ailelerin asimile olmadıkları, böyle bir endişe yaşamadıkları da anlaşılmaktadır. Hem öz kültürün devamlılığını sağlamaları hem de hissedilen kültürel benzerlik düzeyi nedeniyle ailelerin kültürleşme stresi yaşamadıkları, kendi kültürlerini kaybetme endişesi yaşamadıkları gözlemlenmiştir.

Çocuklar arasında okullar aracılığıyla kültürel etkileşimin daha yaygın olması, kültürel ilişkilerin kurulmasında kolaylık sağlamıştır. Bu durum aynı zamanda yaşam tarzlarına yön vermiş, kültür bireylerin hayatında çeşitli şekillerde kendini göstermiştir. Bunun en büyük etkisi çocuklarının uyumunu gören ve önceleyen ailelerde görülmektedir. Eğitim hayatına Türk okullarında başlayan veya yarıda kesilen eğitimi tamamlama fırsatı bulan çocuklar, zaman içinde Türk dilini öğrenmiştir. Çocukların okul ortamında Türk kültürel değerleri ve Türk dilini edinmesi uyum sürecinde olumlu etkilere sahiptir. Yerel toplumun üyeleri ile vakit geçirme şansı bulan çocuklar Türkiye ile derin bağlar kurmakta ve aidiyet geliştirmektedir. Çocukların çift dilliliği, kültürleşme sürecinde olumlu etkilere sahiptir. Ebeveynler ise dil yeterliliklerinin olmaması nedeniyle yaşadıkları gündelik yaşamlarındaki zorluklardan, bunun ilişki kurmalarını nasıl olumsuz etkilediğini ifade etmektedir.

Suriyeli bireylerde Türkler ile iletişim kurma isteği karşımıza çıkmaktadır. Türk komşular ile iletişime geçmeye istekli olup ilişki kurmaya çabalamışlardır. Bunun için gördüklerinde selamlaşmaya özen göstermişler, yemek alışverişinde bulunarak kendi kültürlerine ait olan öğeleri sunmaya ve tanıtmaya çalışmışlardır. Bu anlamda yemek kültürünün, hem kültürel kimliği korumada hem de etkileşim kurmada önemli bir araç olduğu anlaşılmaktadır. Kültüre ait olanın devam ettirilmesi en kolay yemekler üzerinden yapılabilmektedir. Hem erişilebilir olması hem de göç öncesi yaşama dair benzerlikler kurması yönüyle yemek ve kültür ilişkisi kültürleşme sürecinde ön plana çıkmaktadır. Göçle birlikte sadece insanların değil insana ait olanın da hareketliliği yemek kültürünün de çeşitliliği oluşturmuş ve kültürel bir zenginlik olarak karşımıza çıkmıştır.

Türkmen Suriyeli aileler, Türkçe bilmenin avantajını yaşamış ancak yerel toplum tarafından Suriyeli olarak tanınmışlardır. Bu durum diğer Suriyelilerin deneyimlediği dışlanma ve etiketlenme gibi olumsuz yaklaşımlarına maruz kalmaları ile sonuçlanmıştır. Ayrımcılık ve dışlanma deneyimleri, ailelerin sosyalleşme biçimlerini etkilemektedir.

Kültürleşme çalışmaları, göçmenlerin yeni toplumda kurdukları yaşamlarını anlamak açısından oldukça önemlidir. Araştırmanın tekrarlanması, yeni kuşağın ve yerel toplumun dahil edilerek sürdürülmesi değişimin ve eğilimlerin yönünü anlamayı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, Yusuf:	Diyasporadaki Kimlik Algılamalarına Göç Tipinin Etkisi: Almanya ve İngiltere Türk Toplamlarının Karşılaştırması. Istanbul University Journal of Sociology , 2011 3(20), 97-119.
Ager, Alastair, Strang, Alison:	Understanding Integration: A Conceptual Framework. Journal of Refugee Studies , 2008, 21(2), 166-191.
Agcadağ Çelik, İpek Çetin, Cemilcan:	Suriyeli Gençlerin Uyum Süreçlerinin Berry'nin Kültürleşme Modeli Bağlamında Analizi: Hatay İli Örneği. İMGELEM , 2022, 7(13), 587-624.
Akhtar, Salman:	Göç ve Kimlik, Kargaşa, Sağaltım ve Dönüşüm. İstanbul: Sfenks Kitap , 2018 s. 198.
Aksoy, Erdal:	Almanya'da Yaşayan Üçüncü Kuşak Türk Öğrencilerin Kimlik Algılamaları ve Buna Bağlı Olarak Karşılaştıkları Ayrımcılık Sorunları. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD) , 2010, 12,(12), 7-38.
Albert, Isabelle, Trommsdorff, Gisella, Wisnubrata, Lieke:	Intergenerational Transmission of Values in Different Cultural Contexts : A Study in Germany and Indonesia. <i>In G. Aikaterini & K. Mylonas (Eds.), Quod Erat Demonstrandum: From Herodotus' ethnographic journeys to cross-cultural research: Proceedings from the 18th International Congress of the International Association for Cross-Cultural Psychology</i> , 2009 https://doi.org/10.4087/LHQA6582
Alghamdi, Fatemah:	Examining the Acculturation Experiences of Syrian Refugee Emerging Adults in the United States of America, 2019, (Doctoral dissertation, Duquesne University).

Ateş, Hamza, Yavuz, Öznur:	(G)öçmen (Ö)tekileştirme, ve (Ç)ok Kültürlülük. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , (22), 1287-1301.
Aybey, Salih:	Aile İçi İletişim Problemlerinde Dini Danışmanlığın Önemi (Diyanet İşleri Başkanlığı Örneği). BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi , 2017, 4(1), 19-33.
Aydoğmuş Ördem, Özlem:	Göçmen Aileler ve Çocukları: Uyum ve Kimlik Oluşumu, 2016, 28-40.
Ayvazoğlu Şafak, Ayşe, Kunuroğlu, Filiz, Yağmur Kutlay:	Psychological and socio-cultural adaptation of Syrian refugees in Turkey. International Journal of Intercultural Relations , 2021, 80, 99-101. https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2020.11.003
Barın, Hilal:	Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Göç Araştırmaları Dergisi , 2015, 2, 10-56.
Glick Schiller, Nina, Basch, Linda, Blanc, Cristina Szanton:	From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration. Anthropological Quarterly , 1995, 68(1), 48-63. doi: 10.2307/3317464
Glick Schiller, Nina, Basch, Linda, Blanc, Cristina Szanton:	Towards a Transnationalization of Migration: Race, Class, Ethnicity and Nationalism Reconsidered. The Annals of the New York Academy of Sciences , 1992, 645(1), 1-24.
Bayer, Ali:	Değişen Toplumsal Yapıda Aile. Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi , 2013, 4(8), 101-129.
Berry, J. W.:	Acculturation: A Conceptual Overview. In M. H. Bornstein & L. R. Cote (Eds.) , Acculturation and parent-child

	relationships: Measurement and development Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 2006, 13-30. https://doi.org/10.4324/9780415963589-2
Berry, John W.:	A Psychology of Immigration. Journal of Social Issues , 2001, 57, 615-631. https://doi.org/10.1111/0022-4537.00231
Berry, John W., Hou, Feng:	Acculturation, Discrimination and Wellbeing Among Second Generation of Immigrants in Canada. International Journal of Intercultural Relations , 2017, 61, 29–39. https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2017.08.003
Berry, John W., Phinney, Jean S, Sam, David L., Vedder, Paul:	Immigrant Youth: Acculturation, Identity, and Adaptation. Applied Psychology , 2006, 55(3), 303-332.
Berry, John W.:	Immigration, Acculturation, and Adaptation. Applied Psychology , 1997, 46, 5-34.
Biner, Özger, Soykan, Cavidan:	Suriyeli Mültecilerin Perspektifinden Türkiye’de Yaşam. Mültecilerle Dayanışma Derneği, Sivil Düşün AB Programı , 2016.
Bloch, Alice, Hirsch, Shirin:	Inter-generational Transnationalism: the Impact of Refugee Backgrounds on Second Generation. Comparative Migration Studies , 2018, 6(30). https://doi.org/10.1186/s40878-018-0096-0
Bornstein, Marc, H.:	Parenting in Acculturation: Two Contemporary Research Designs and What They Tell Us. Current Opinion in Psychology , 2017, 15, 195-200.

Boyd, Robert, Richardson, Peter, J.:	Culture and the Evolutionary Process. University of Chicago Press , 1985.
Boyle, Paul:	Population geography: transnational women on the move. Progress in Human Geography , 2002, 26(4), 531-543.
Bürgelt, Petra T., Morgan, Mandy, Pernice, Regina:	Staying or returning: Pre-migration influences on the migration process of German migrants to New Zealand. Journal of Community & Applied Social Psychology , 2008, 18(4), 282-298. https://doi.org/10.1002/casp.924
Canbey Özgüler, Verda:	Göç ve Uyum Politikaları. GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics , 2018, 1(1), 1-10.
Cankurtaran, Özlem: Albayrak, Hande:	Suriye’den Türkiye’ye Kadın Olmak. Merdiven Yayın , 2019.
Castles, Stephen Miller, Mark J.:	The age of migration. International population movements in the modern world. MacMillan Press LTD, London , 1998, s. 13.
Cerna, Lucie:	Refugee education: Integration models and practices in OECD countries. OECD Education Working Papers, OECD Publishing , 2019, sayı 203.
Çağlak, Uğur:	Göç ve Parçalanmış Aile: Göçün Ardında Kalanları “Dönüş” Filmindeki Yansımaları. Journal of Turkish Studies , 2017, 12(13), 135-148.

Çakır, Hülya:	Suriyeli Mülteci Kadınların Sosyo-kültürel Değişime Uyum Çabaları: Yozgat Örneği. ÇOMÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi , 2017, 2(4), 53-68.
Çakmak, Hülya:	Göç ve Kültürel Etkileşim. İZÜ Yayınları , 2019, (28), 451-468.
Çetin, İhsan:	Türkiye’de Suriyeli Sığınmacıların Sosyal ve Kültürel Entegrasyonu. Sosyoloji Dergisi , 2016, (34), 197-222.
Çevik, Hacı Buz, Sema:	Sosyo-Kültürel Entegrasyon ve Aidiyet: Ankara’daki Suriyelilerin Deneyimleri Bağlamında Bir Değerlendirme. Toplum ve Sosyal Hizmet , 2022, 34(2), 509-536.
Ceylan, Yılmaz:	Çokkültürlülük Avrupa Modelleri (Almanya Örneği). Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi , 2016, 9(43), 1207-1215.
Danış, Didem, Dikmen, Hilal:	Türkiye’de Göçmen ve Mülteci Entegrasyonu: Politikalar, Uygulamalar ve Zorluklar. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , 2022, (21), 24-45.
Demirbaş, Banu, Akyiğit, Handan:	Suriyeli Mülteci Kadınların Entegrasyon Sürecinde Sosyal Ağların Olumlu ve Olumsuz Etkileri. Muhakeme Dergisi , 2018, 1(2), 123-133. https://doi.org/10.33817/muhakeme.478332
Deniz, A. Çağlar, Hülür, A. Banu. Ekinci, Yusuf:	Göç, Strateji ve Taktik: Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayat Deneyimleri. Journal of International Social Research , 2016, 9(42), 1077.

Diker, Nur P., Karan, Olgu:	Suriyeli Mültecilerin Karşılaştıkları Sosyal Dışlanma ve Geliştirdikleri Direniş Taktikleri: Ankara Örneği. 2021, 281-321.
Dillioğlu, Büşra:	Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu: Türkiye'nin Eğitim ve İstihdam Politikaları. Akademik ORTA DOĞU , 2016, 10(1), 1-22.
Duman, Duygu:	Türkiye'de Göçmenlere Yönelik Entegrasyon Politikalarının Eksikliğinin Değerlendirilmesi. Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi , 2019, 8(2), 44-67.
Durgel, Elif, Yağmurlu Bilge:	Türk Göçmen Ailelerde Sosyalleştirme Hedefleri ve Ana Babalık: Okul Öncesi Döneme Detaylı Bakış. Türk Psikoloji Yazıları , 2014, 17(34), 3-12.
Dursun, Furkan, Güzeller, Cem O.:	Yemek Bağlamında Kültürlerarası Etkileşim: Göç, Yemek ve Kimlik İlişkisi Üzerine Kavramsal Bir Çalışma (Interaction in the Context of Food: A Conceptual Study on the Relationship between Migration, Food, and Identity). Journal of Tourism & Gastronomy Studies , 2023, 11(4), 2674-2689. https://doi.org/10.33182/gd.v9i3.840
Ekhtiari, Maryam, Aysan, Mehmet F.:	Günümüz Türkiye'sinde İranlı Göçmenlerin Sosyoekonomik Entegrasyonu. İnsan Ve Toplum , 2023, 13(1), 226.
Ekmen, Eymen, Koçak, Orhan:	Göçün Suriyeli ve Yemenli Göçmenlerin Aile Yapıları Üzerine Etkileri. Journal of Social Policy Conferences , 2020, 79, 167-205.
Ekşi, Halil, Demirci, İbrahim, Yıldız, Cemal	Almanya'da Yaşayan Türk Göçmenlerin Aile Değerleri. Değerler Eğitimi Dergisi , 2015, 13(29), 41-82.

Ekşi, Füsün:	
Ekşi, H. ve Çiftçi, M., Yaman, N. ve Parlak, S.:	Almanya’da Yaşayan Türkiye Kökenli Göçmenlerin Yeniden Yaşam İnşası. Middle East Journal of Refugee Studies , 2016, 1(2), 5-48.
Emiroğlu, Bekir:	Avrupa Birliği’nin Çokkültürlülük ile İmtihanı. DEÜİFD XLIV , 2016, 91-121.
Erat, Veysel:	Çok Kültürlülük ve Ayrımcılık Arasında: Avrupa Ülkelerinin Entegrasyon Politikalarında Eğitim Alanı. Mukaddime , 2018, 9(1), 79-94.
Erdoğan, Murat M.:	Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler. Konrad Adenauer Stiftung . 2019.
Erkan, Erkan:	Suriyeli Göçmenler Ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme Gaziantep Örneği / Syrian Refugees and Religious Life: Compliance, Encounter, Similitude: The Case of Gaziantep / المهاجرون / النازحون السوريون والحياة الدينية: تكيف، اندماج، / غازي عنتاب نموذجاً İlahiyat Akademi 2017, 4, 1-36.
Ertaş, Handan, Çiftçi Kırarç, Fatma:	Türkiye’de Suriyeli Göçmenlere Yönelik Yapılan Eğitim Çalışmaları. Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi , 2017, (13), 99-110.
Gözdegayde, Gayde:	Göç ve Toplumsal Cinsiyet Sorunları Bağlamında Sinemada Kadınların Yaşadığı Kültürel Çatışmalar. Turkish Online Journal of Design Art and Communication , 2020, 10(4), 441-451.
Gelekçi, Cahit:	Avusturya’da Yaşayan Türklerin Türkiye ile Bağları ve Evlilik Göçü. Bilgi , 2014, 71, 179-204.

Güler, Abdurrahim:	Acculturation Process of Turkish Immigrants in The United States. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 2019, (37), 1-13.
Güngör, Derya:	İkinci Kuşak Avrupalı Türklerde Psikolojik Entegrasyon ve Uyum: Çift Boyutlu Kültürleşme Temelinde Karşılaştırmalı Bir Derleme. Türk Psikoloji Yazıları , 2014, 17(34), 16-31.
Güngör, Derya:	The Meaning of Parental Control in Migrant, Sending, and Host Communities: Adaptation or Persistence?. Applied Psychology , 2008, 57, 397-416.
Güngör, D. Bornstein, Marc H:	Gender, development, values, adaptation, and discrimination in acculturating adolescents: the case of Turk heritage youth born and living in Belgium. Sex Roles , 2009, 60, 537-548.
Saygın, Sezel, Hasta, Derya:	Göç, Kültürleşme ve Uyum, Migration, Acculturation and Adaptation Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry , 2018, 10(3), 312-333. doi:10.18863/pgy.364115
Idema, Hanna, Phalet, Karen:	Transmission of Gender-role Values in Turkish-German Migrant families: The role of gender, intergenerational and intercultural Relations. 2007, 19(1), 71-105.
İçduygu, Ahmet Şimşek, Doğuş:	Syrian refugees in Turkey : towards integration policies. Turkish Policy Quarterly , 2016, 15(3), 59-66.
Kağıtçıbaşı, Çiğdem:	Kültürleşme ve Aile İlişkileri. Türk Psikoloji Yazıları , 2014, 17(34), 120-127.

Kağnıcı, Dilek Y.:	Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar. İlköğretim Online , 2017, 16(4), 768-1776.
Karataş, Kasım:	Suriyeli öğrencilerin kültürlenme sürecinde rehber öğretmenlerin rol ve sorumlulukları. V Human and Civilization Congress from Past to Future, Tam Metin Kitabı , 2019, 1274-1280.
Karataş, Kasım Baloğlu, Mustafa:	Kültürleşme Stresi Kıskaçındaki Suriyeli Öğrenciler. Journal of Turkish Studies , 2018, 971-990.
Kara, Yusuf Akdağ, Gürkan:	Suriyeli Sığınmacıların Değişen Mutfak Kültürü: Mersin, Gaziantep ve Kilis Örneği, 2022, 971-986.
Kartarı, Asker:	Nitel Düşünce ve Etnografi: Etnografik Yönteme Düşünsel Bir Yaklaşım. Moment Dergi, Hacettepe University , 2017, 4(1), 207-220.
Kaya, Ayhan:	“Türkiye’de Göç ve Uyum Tartışmaları: Geçmişe Dönük Bir Bakış.” İDEALKENT , 2018, 5(14), 11-28.
Kaya, Gazanfer Çalışkan, Aykut Ahmed, Şirin:	Sosyal Ağların Suriyeli Aile Göçüne Etkilerinin Göçmen Yaşantıları ve Beklentileri Üzerinden İncelenmesi. Göç Dergisi , 2023, 10(2), 189-214. https://doi.org/10.33182/gd.v10i2.866 .
Kesen Kurçak, Ayşe:	Kültürleşme Stratejileri Bağlamında Gaziantep’teki Suriyeliler Üzerine Bir İnceleme. Antakiyat , 2023, 6(1), 145-168.

Kıyloğlu, Levet Wimmer, Heinz:	The Relationship between Immigration, Acculturation and Psychological Well-being The Case of Turkish Youth in Austria. Nesne Psikoloji Dergisi , 2015, 3(5), 1-19.
Koçak, Orhan, Gündüz, R. Demet:	Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi , 2016, 6(12), 66-91.
Konukman, Aziz:	Türkiye’de Kağıtsız Göçmen Kadınlar ve Sosyal Hizmetler. Çalışma Ve Toplum , 2017, 3(54), 1299-1316.
Körükmez, Lülüfer, Önen, Engin:	Ulus-Ötesi Göç Ağları ve Sosyal Alanların Oluşumu: Ermenistan’dan Türkiye’ye İşgücü Göçü Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. Sosyoloji Dergisi , 2012, 27, 141-148.
Kwak, Kyunghwa:	Adolescents and Their Parents: A Review of Intergenerational Family Relations for Immigrant and Non-Immigrant Families. Human Development , 2003, 46(2), 115-136. https://doi.org/10.1159/000068581
Louie, Vivian:	Growing Up Ethnic In Transnational Worlds: Identities Among Second-Generation Chinese and Dominicans. Identities , 2006, 13(3), 363-394.
Luykx, Aurolyn:	Children as Socializing Agents: Family Language Policy in Situations of Language Shift. Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism , 2005.
Markley, E.:	Social Remittances and Social Capital: Values and Practices of Transnational Social Space. Quality of Life , 2011, 22, 365-378.

Martikainen, Tuomas:	Din, Göçmenler ve Entegrasyon (N. Özmen, Çev.). M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi , 2010, (38), 263-276.
Nauck, Bernhard:	Intercultural Contact and Intergenerational Transmission in Immigrant Families. Journal of Cross-Cultural Psychology , 2001, 32(2), 159-173.
Nurdoğan, Ali Öztürk, Mustafa:	Geçici Koruma Statüsü ile Türkiye’de Bulunan Suriyelilerin Vatandaşlık Hakkı. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 2018, 23(3), 1163-1172.
Ok Şehitoğlu, Betül:	Türkiye’de Göçmenlerin Entegrasyonu: Mevcut Durum ve Öneriler, (Politika Notu: 2021/35). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı , 2021.
Özcan, Abdullah Said:	Çokkültürlülük Bağlamında Türkiye’nin Suriyeli Öğrencilere Yönelik Eğitim Politikası. PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi , 2018, 4(1), 17-29.
Özdemir, Şuayıp, Vatandaş, Celalettin. Torlak, Ömer:	Sosyal Problemleri Çözmede Aile Yaşam Döngüsünün (AYD) Önemi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi , 2009, 16(16), 7-18.
Öztürk, Ahu, Gülmez, Selin C.:	Göç Yaşantısı Çerçevesinde Çocukta Psiko-Sosyal Uyum Süreci Üzerine Bir İnceleme. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi , 2018, 2, 449-481.
Phalet, Karen, Güngör, Derya:	Türk Göçmen Ailelerde Kültürel Süreklilik ve Süreksizlik: Aile Değişim Modeli’nin Genişletilmesi. İnsan Gelişimi, Aile ve Kültür , 2013, 289-310.

Rousseau, Cécile:	The Mental Health of Refugee Children. Transcultural Psychiatric Research Review , 1995, 32(3), 299-331.
Sağır, Adem, Erek Ülgen Şehlanur:	Bir Yemek Sosyolojisi Denemesi Örneği Olarak Melez Mutfaklar: Sakarya’da Göçmenlik Deneyimleri (Çerkez Mutfağı Örneği). <i>Sosyolojik Bağlam Dergisi</i> , 2023, 3(2), 123-139.
Sarıkaya, Mehmet E.:	Sosyolojik Açıdan Göç ve Kültürler Arası Etkileşim: Suriyeli Göçmenler Örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi , 2019.
Schönpflug, Ute:	Intergenerational Transmission of Values: The Role of Transmission Belts. Journal of Cross-Cultural Psychology , 2001, 32(2), 174-185.
Solé, Carlote:	Immigration policies in Southern Europe. In Immigration policies in Southern Europe.” Journal of Ethnic and Migration Studies , 2004, 30(6), 1209-1221.
Şahin, Cengiz:	Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme.” Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi , 2001, 21(2), 66.
Şahin Kütük, Birsen:	Hollanda’ya Gerçekleştirilen Türk Göçü Ve Ulus-Ötesi Faaliyetler. Journal of Economy Culture and Society , 2017, s. 85-106.
Şeker, Betül D.:	Suriyeli Gençlerin Eğitim Sürecinde Kültürleşme Deneyimleri. Göç Dergisi , 2022, 9(3), 345-358. https://doi.org/10.33182/gd.v9i3.840

Şeker, Betül D.:	Kente Göç Etmiş Bir Örneklemede Kültürel Uyum (Kültürleşme) Süreçleri. <i>Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi</i> , 2006, 3(2), 9.
Şimşek, Doğuş:	Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Örneği. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi , 2018, 367-392.
Şimşek, Doğuş:	Türkiye’de Suriyeli Mülteci Entegrasyonu: Zorlukları ve Olanakları. Ekonomi Politika Ve Finans Araştırmaları Dergisi , 2019, 4(2), 172-187.
Taşçı, Faruk:	Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç. Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi , 2009, 10(4), 177-204.
Tanrıverdi, Abdullah, Ulu, Mustafa:	Geçici Koruma Altına Alınan Suriyelilerde Göç, Kültürleşme/Kültürel Uyum ve Din İlişkisi: Kayseri Örneği. Bilimname , 2015, 2020(43), 169-212.
T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı:	“Geçici Koruma.” T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı , https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638 , (Mayıs, 2024).
T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı:	“Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu.” (Çevrimiçi), T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı , https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf , (Nisan, 2013).
Tekindal, Melike, Uğuz Arsu, Şerife:	Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme. Ufkun Ötesi Bilim Dergisi , 2020, 20(1), 153-172.

Tekin, Hasan H. Tekin, H.:	Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlenmesine Görüşme. İstanbul University Journal of Sociology , 2006, 3(13), 101-116.
Topçu, Emel, Özbek, Cumali:	Uluslararası Göçte Geçici Koruma Politikasının Politika Transferi Çerçevesinde Karşılaştırmalı Analizi: Almanya, Hollanda ve Türkiye Örneği. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi , 2021, 21(53), 868.
Tran, T. Le Nghi, Liu, Shuang, Gallois, Cindy, Haslam, Catherine., Jetten, Jolanda, Dane, Sharon:	The diversity of social connectedness experiences among older migrants in Australia. International Journal of Intercultural Relations , 2022, 89, 208-222. https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2022.07.001
UNHCR:	“Türkiye Bilgi Notu” (Çevrimiçi), UNHCR , https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2023/10/Bi-annual-fact-sheet-2023-09-TURKIYEF_TR.pdf , (Nisan, 2024).
Uslu, Latife:	Kültürleşme Bağlamında Geçici Koruma Statüsüne Sahip Suriyelilerin Sosyal Uyumları Üzerine Bir Değerlendirme. İktisadiyat Sosyal Bilimler Dergisi, Göç ve Mültecilik Özel Sayısı , 2022, 229-251.
Van de Vijyer, Fons, Berry, John, W. Çelenk, Özgür:	Assessment of acculturation. The Cambridge handbook of acculturation psychology , Cambridge University Press, 2016, 293-314.
Vassaf, Gündüz:	Daha Sesimizi Duyurmadık Avrupa’da Türk İşçi Çocukları. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları , 2010, s. 44.
Vedder, Paul, Berry, John, Sabatier, Colette	The intergenerational transmission of values in national and immigrant families: The role of Zeitgeist. Journal Of Youth And Adolescence , 2009, 38, 642-653.

Sam, David:	
Ward, Colleen:	Thinking outside the Berry boxes: New perspectives on identity, acculturation and intercultural relations. International Journal of Intercultural Relations , 2008, 32(2), 105-114. https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2007.11.002 .
Ward, Colleen:	Probing identity, integration and adaptation: Big questions, little answers, International Journal of Intercultural Relations , 2013, 35(4), 391-404. https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2013.04.001 .
Ward, Colleen, Kennedy, Antony:	Acculturation Strategies, Psychological Adjustment, and Sociocultural Competence during Cross-Cultural Transitions. International Journal of Intercultural Relations , 1994, 18, 329-343.
Whitbeck, L. B. Gecas, V.:	Journal of Marriage and the Family. Minneapolis , 1988, 50(3), s. 829.
Williams, Lucy:	Social Networks of Refugees in the United Kingdom: Tradition, Tactics and New Community Spaces. Journal of Ethnic and Migration Studies , 2006, 32(5), 865-879.
Yangın Kiremit, Esen: Akfırat, Serap:	Suriyeli Mültecilere Karşı Kabullenici ve Reddedici Kültürleşme Stratejilerinin Belirleyicileri: Hatay Örneği. Göç Dergisi , 2021, 8(1), 971-986. https://doi.org/10.33182/gd.v8i1.722
Yaman, Fatih: (2017) :	Uyum ve Ötekileşme Ayrımında Suriyeli Sığınmacılar. KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi , 2017,3(1), 91-110.

Yeter, Elife:	Suriyeli Göçmen Kadınların Dini-Kültürel Kimlik Oluşturmalarında Yerel Dini Kültürün Etkisi: Kahramanmaraş Örneği. ANTAKİYAT/Journal of Social and Theological Studies , 2018, 1(1), 99-126.
Yıldırım alp, Sinem, İyem, Cemal:	Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma. Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi , 2017, 2, 107-126.
Yıldız, Ayselin:	Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık. Göç Araştırmaları Dergisi , 2017, 3(1), 36-67.
Yıldız, Sümeyye A. Çakırer Özservet, Yasemin:	Türkiye Göç Politikalarının Entegrasyon ve Yerel Yönetimler Açısından İncelenmesi. Ortadoğudaki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Ankara: Efil Yayınevi , 2016, 130-149.
Yij la ve Jasinskaja-Lahti, Inga:	Pre-migration acculturation attitudes among potential ethnic migrants from Russia to Finland. International Journal of Intercultural Relations , 2009, 34(4), 326-339.
Yij la ve Jasinskaja-Lahti, Inga:	The model of pre-acculturative stress—A pre-migration study of potential migrants from Russia to Finland. International Journal of Intercultural Relations , 2011, 35(4), 499-510.
Yurdakul, A.:	Almanya’da Yaşayan Üçüncü Nesil Türkiye Kökenlilerde Kimlik Algısı. Yönetim Ekonomi Edebiyat İslami Ve Politik Bilimler Dergisi , 2018, 3(1), 140-162.